

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra sociologie a andragogiky

**MOTIVACE A PŘEDSTAVY ŽADATELŮ PŘED
A PO ABSOLVOVÁNÍ ODBORNÉ PŘÍPRAVY NA VÝKON
PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU**

**MOTIVATION AND PERCEPTIONS OF APPLICANTS
BEFORE AND AFTER TRAINING
OF THE TEMPORARY FOSTER CARE**

Bakalářská diplomová práce

Jana Lexová

Vedoucí práce: PhDr. Mária Kerekešová, Ph.D.

Olomouc 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 22. března 2013

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří mě při psaní práce podporovali, motivovali a cílenou kritikou přispívali k dokončení mé práce. Také bych chtěla poděkovat účastníkům příprav pro pěstouny na přechodnou dobu, za ochotu věnovat mi čas a cenné informace.

Obsah	
Úvod	7
Teoretická část	8
1 Náhradní výchova	8
1.1 Náhradní rodinná péče v ČR a její druhy.....	11
1.2 Typy pěstounské péče	18
1.3 Hmotné zajištění náhradní rodinné péče.....	24
1.4 Přípravy pro žadatele o zprostředkování náhradní rodinné péče	27
2 Pěstounská péče na přechodnou dobu (PPPD)	29
2.1 Specifika PPPD, ukotvení v legislativě	29
2.2 Podmínky pro výkon PPPD	30
2.3 Hmotné zajištění pěstounských rodin na přechodnou dobu.....	31
2.4 Služby pro rodiny poskytující PPPD	31
2.5 Důvody pro umístění dítěte do PPPD	33
3 Zkušenosti s pěstounskou péčí v zahraničí	35
3.1 Náhradní rodinná péče ve Velké Británii, statistiky, problémy	35
3.2 Náhradní rodinná péče na Slovensku, statistika, problémy	38
3.3 Náhradní rodinná péče v Polsku, statistika, problémy	40
4 Přípravy pěstounů PPPD	43
4.1 Ideální žadatel - pěstoun, profesionál	44
4.2 Motivace k náhradnímu rodičovství	45
4.3 Zásah do soukromí rodiny	46
4.4 Příchod dítěte, připoutání a odpoutání	46
4.5 Kontakt s biologickou rodinou dítěte.....	48
4.6 Ošetrovací procesy po předání dítěte	48
4.7 Střídání rodin, střídání dětí	49
4.8 Vazba mezi dítětem a pěstounem	50

Praktická část.....	52
5 Výzkumné šetření	52
5.1 Cíl a výzkumné otázky.....	52
5.2 Metoda výzkumu	54
5.3 Územní vymezení výzkumu, výzkumný vzorek.....	55
5.4 Analýza dotazníků	55
5.4.1 Analýza dotazníků před přípravou na výkon PPPD.....	56
5.4.2 Analýza dotazníků po přípravě na výkon PPPD.....	73
5.5 Potvrzení a vyvrácení hypotéz	84
5.6 Shrnutí výsledků	99
Závěr	101
Použité zdroje.....	102
Seznam použitých obrázků, tabulek, schémat a grafů.....	107
Přílohy.....	109

„Co potřebuje malé dítě? Mnoho věcí, ale ze všeho nejvíce jistotu ve vztazích ke svým lidem.“

Prof. PhDr. Matějček Zdeněk, CSc.

Úvod

Tato bakalářská práce je zaměřena na problematiku náhradní rodinné péče, konkrétně na žadatele o zprostředkování, jejich představy a motivace k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu. Žadatelé a jejich motivace, se kterými do procesu vstupují, jsou totiž klíčové pro jejich další úspěšnost v procesu prověřování a příprav až po následné zařazení do evidence. Systém sociálně-právní ochrany, jehož součástí je také náhradní rodinná péče, prošel v letošním roce novelizací. Objevují se nové možnosti v práci s náhradními rodinami, profesionalizace systému pěstounské péče.

V teoretické části práce se nejprve za pomoci dostupné odborné literatury věnuji základnímu vymezení náhradní péče, následně se pak zaměřuji na náhradní rodinnou péči a její typy z několika hledisek. Samostatná kapitola je pak věnována pěstounské péči na přechodnou dobu. Zahraniční zkušenosti a příklady dobré praxe pak obsahují informace z Velké Británie, Slovenska a Polska. Závěrečný oddíl teoretické části je zaměřen na přípravy žadatelů o zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu.

Výzkumná část je pak věnována výzkumu zaměřenému na zjištění, s jakými motivacemi a představami žadatelé vstupují do odborné přípravy a jak se jejich představy o této formě NRP po absolvování přípravy mění.

Hlavním cílem výzkumné části je nalézt odpověď na základní výzkumnou otázku, která zní: „S jakými motivacemi a představami žadatelé o zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu vstupují do odborné přípravy a jak se jejich představy změní po absolvování odborné přípravy?“

V závěru této práce pak shrnuji hlavní myšlenky z teoretické části a výsledky, ke kterým jsem dospěla ve výzkumné části.

Teoretická část

1 Náhradní výchova

O náhradní výchově mluvíme tehdy, pokud je dítě vyjmuto ze své biologické rodiny a je vychováváno v náhradním prostředí. Lze ji realizovat dvěma možnými způsoby - ústavní výchovou a její alternativou – náhradní rodinnou péčí.

Ústavní výchovu může dítěti uložit pouze soud, a to jen v případě, že je výchova dítěte vážně ohrožena nebo narušena a současně další výchovná opatření nevedla k nápravě, případně z jiných závažných důvodů nelze zajistit výchovu dítěte rodiči. Před uložením ústavní výchovy soud zkoumá, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí nebo péčí v rodinném typu zařízení, které mají přednost před ústavní výchovou.

Náhradní rodinnou péčí se budu zabývat v dalších kapitolách.

Aby byly všechny možné variace těchto dvou typů péče o děti vyrůstající mimo své biologické rodiny názornější, ukážeme si je na přiloženém schématu náhradní výchovy.

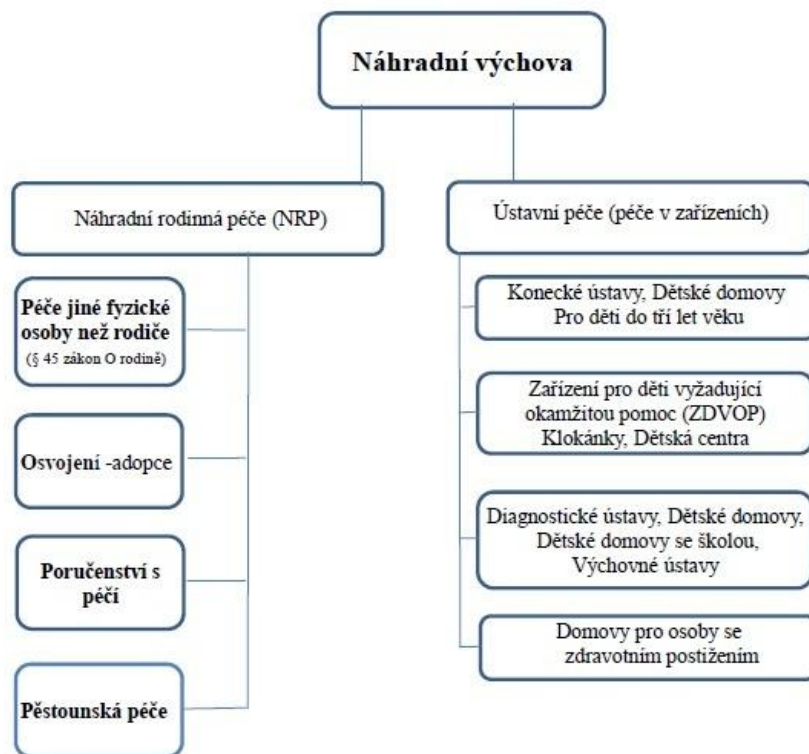

Schéma č. 1 - Náhradní výchova

Zdroj: Bubleová et al. 2011a, s. 38, upravila Jana Lexová

Podle statistické ročenky MPSV ČR byla k 31. 12. 2011 byla ústavní péče nařízena celkem 7 340 dětem, přičemž přijatých dětí do tří let věku bylo 2131. Ve všech formách náhradní rodinné péče bylo ke stejnému datu 14 976 dětí, které byly umístěny v celkem 7 203 pěstounských rodinách (*Statistická ročenka MPSV ČR, 2011s. 93-95 a Ústav zdravotnických údajů a statistiky, 2011, s. 140*).

Náhradní rodinná péče (NRP) je v České republice upravena zákonem o rodině č. 94/1963 Sb. ve znění pozdějších předpisů a k 1. 1. 2013 novelizovaným Zákonem o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Přímý výkon náhradní rodinné péče spadá do kompetence orgánů sociálně-právní ochrany dětí (SPOD), které jsou tvořeny na městských a obecních úřadech, obcích s přenesenou působností, krajských úřadech a také dalšími pověřenými právníckými a fyzickými osobami. Metodické vedení orgánům

sociálně-právní ochrany dětí zajišťuje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, odbor rodiny a ochrany práv dětí.

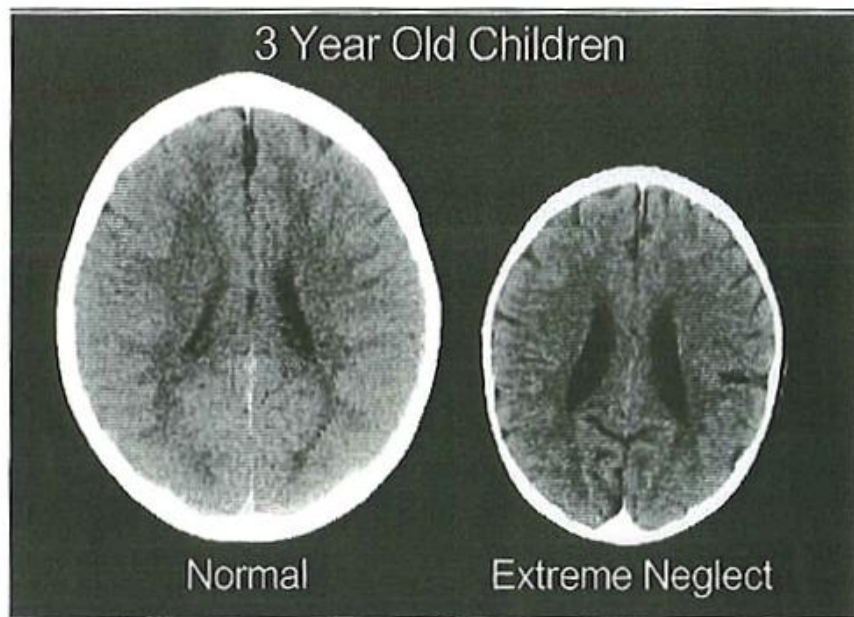
„Na základě výsledků studie v České republice je důvodem k umístění dětí v dětském domově nejčastěji, a to v 66 %, nedostatečná péče o dítě a v 10 % případů finanční situace rodiny. V 7 % případů rodiče nezvládali výchovu problémového dítěte, v 5 % byly důvodem odebrání sociální důvody rodiny. Pouze ve 12 % případů byly umístěny děti z důvodů, které lze považovat za jednoznačně oprávněné, a to je týrání, alkoholismus rodičů a rodiče ve výkonu trestu.

Tuto situaci lze považovat za více než alarmující a odpovídá stavu, kdy většina dětí umístěovaných do institucionálních forem péče by mohla být při vhodné podpoře a sociální práci s rodinou vychovávána v původním rodinném prostředí“ (*Ptáček et al. 2011, s. 9-10*).

„Prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, a forma péče a výchovy mají zásadní vliv na všechny oblasti dalšího vývoje dítěte a obecně i na celoživotní úspěšnost a výskyt duševních i somatických onemocnění. Řada významných vědeckých studií poukazuje na skutečnost, že děti, které navzdory dobrému zdravotnímu stavu strávily první měsíce a roky života v ústavní péči, významně selhávají později ve škole, zaměstnání i partnerském životě. Vykazují také větší nemocnost a řadu specifických zdravotních a psychických obtíží. Pro dítě je v období rané výchovy obzvláště důležitá individuální péče s možností navázání blízkého vztahu.

Pokud je tato péče nebo interakce nedostatečná nebo chybí úplně a děti prožívají nevyhraněné a neosobní vztahy v ústavním prostředí, poruchy ve vývoji jsou již nenapravitelné“ (*Ptáček et al. 2011, s. 14-15*).

Na následujícím obrázku jsou k náhledu snímky mozku tříletých dětí.

Abnormální vývoj mozku po senzoričném zanedbávání v raném dětství. Snímky ukazují negativní dopad zanedbání na mozek ve vývoji. CT snímek vlevo zobrazuje mozek zdravého tříletého dítěte s průměrnou velikostí hlavy (50. percentil). Na obrázku vpravo je mozek tříletého dítěte typického závažnou senzoričnou deprivací. Je zřetelně menší než průměr (3. percentil) a má rozšířené mozkové komory a kortikální atrofii.

Obrázek č. 1, Abnormální vývoj mozku dítěte po senzoričném zanedbávání v raném dětství

Zdroj: Člověk hledá člověka, Dítě mezi ústavní výchovou a rodinou 2007, s. 12.

1.1 Náhradní rodinná péče v ČR a její druhy

Při sestavování přehledu náhradní rodinné péče jsem čerpala z dostupných odborných zdrojů. Stávající systém v současné době řeší problémy skutečně osiřelých dětí, kterým jeden či oba z rodičů zemřeli, jen velmi zřídka. Ve většině případů se lze setkat s tzv. sociálním osiřením dětí, které mají své rodiče, ale problém je v tom, že se o ně nechtějí, neumějí nebo nemohou postarat z nejrůznějších důvodů. Ve všech těchto situacích jsou děti přednostně svěřovány do péče širší rodiny nebo do péče osob, jež dítě zná.

Teprve druhou volbou je hledání osob cizích, které jsou ochotny a schopny dítě přijmout do své rodiny.

Formy náhradní rodinné péče upravené zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině definovala *Bubleová et al. (2011a, s. 39)* :

- Osvojení
- poručenství, pokud poručník o dítě osobně pečuje
- svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče
- pěstounská péče

Osvojení (Adopce)

Prvním typem náhradní rodinné péče je osvojení neboli adopce. Oba tyto termíny označují stav, kdy vzniká mezi osvojencem a osvojitelem poměr, jaký je mezi rodiči a dětmi, stejně tak mezi příbuznými osvojitele a osvojencem vzniká příbuzenský poměr. Současně zanikají všechna vzájemná práva a povinnosti mezi dítětem a jeho původní rodinou.

Osvojitelé přejímají rodičovskou zodpovědnost při výchově osvojeného dítěte. Není možno osvojit dítě v přímém pokolení, ani osvojení sourozencem. Osvojit lze jen nezletilé dítě se souhlasem rodičů či jiného jeho zákonného zástupce, nebo pokud soud rozhodl o nezájmu rodičů a jen je-li mu osvojení ku prospěchu. Je-li dítě schopno posoudit dosah osvojení, je třeba vyžádat si také jeho souhlas.

V roce 2011 bylo k 31. 12. 2011 podáno 673 žádostí o osvojení. Děti, které v roce 2011 našly svou adoptivní rodinu, bylo 478, do péče budoucích osvojitelů bylo předáno 451 dětí (Statistická ročenka v oblasti sociální práce 2011, s. 90).

Osvojení má dva stupně:

Osvojení zrušitelné

Osvojení zrušitelné či adopce 1. stupně - osvojení prosté, lze na návrh osvojitele nebo osvojeného dítěte zrušit pouze za mimořádných okolností, bez ohledu na věk dítěte. Při zrušitelném osvojení práva a povinnosti rodičů přecházejí na náhradní rodiče - osvojitele, ale v rodném listu dítěte zůstávají uvedeni biologičtí rodiče dítěte.

Zrušením osvojení vznikají znovu všechna vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a jeho původní rodinou. Osvojenec nabývá opět svého dřívějšího příjmení. Tento druh osvojení bývá využíván nejčastěji v případech přijetí dítěte mladšího jednoho roku, neboť nezrušitelně lze osvojit pouze dítě starší jednoho roku.

Osvojení nezrušitelné

Osvojení nezrušitelné – tzv. adopce 2. stupně, jak vyplývá z názvu, není zrušitelná a pokud dojde k situaci, že se osvojitelé nemohou nebo nechtějí z nejrůznějších důvodů o nezrušitelně osvojené dítě starat, mají stejné možnosti jako v případě vlastního dítěte – svěřit jej do jiné náhradní rodiny nebo v krajním případě do institucionální péče.

Osvojitelé jsou na základě rozhodnutí soudu zapsáni v rodném listě namísto biologických rodičů, dítěti je změněno jeho rodné číslo, ale informace o biologických rodičích zůstávají zanesené v matričních knihách. Pro děti v tomto typu osvojení je stanovena minimální věková hranice jeden rok a zpravidla navazuje na osvojení 1. stupně, pokud osvojitelé o dítě pečovali už v prvním roce jeho života (*Bubleová et al. 2011a, s. 43-48*).

Osvojení mezinárodní

Jedním z možných typů osvojení v ČR je tzv. mezinárodní osvojení, které řeší situaci dítěte v případě, že se pro dítě nedaří nalézt rodinu v jeho rodné zemi. Mezinárodní osvojení je ošetřeno mezinárodně závazným

dokumentem – Úmluvou o právech dítěte, kterou ČR spolu se zákonem o sociálně-právní ochraně dětí přijala 1. 6. 2000. V naší republice se tímto typem osvojení zabývá Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně (UMPOD).

Jeho prostřednictvím jsou děti neumístěné do náhradních rodin v ČR umísťovány do dalších zemí, dle statistik UMPOD zejména do Švédska, Dánska, Itálie...

Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí zveřejnil statistiku, kde uvádí, že od 1. ledna 2010 do 30. června 2011 bylo mezinárodně osvojeno do ciziny 56 dětí a z ciziny 45 dětí (*Statistika mezinárodních adopcí za rok 2010 a první pololetí roku 2011*).

Poručenství

Institut poručníka je využíván zejména v případě, pokud rodiče dítěte zemřeli, nebo byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, nebo jim byl výkon jejich rodičovských práv pozastaven. Dále důvod k ustanovení poručníka nastává, když rodiče nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu nebo jsou omezeni ve své způsobilosti třeba jen v jedné z oblastí – například v nakládání s finančními prostředky.

Jako poručníka soud ustanovuje zpravidla příbuzného či osobu známou, případně fyzickou osobu zařazenou do evidence uchazečů o náhradní rodinnou péči. Poručníka může vykonávat také sociální pracovník či další osoby.

Poručník je zákonným zástupcem dítěte, může, ale nemusí o dítě osobně pečovat, spravuje jeho majetek. Mezi poručníkem a dítětem nevzniká poměr, jaký je mezi rodiči a dítětem. Poručník podává o výkonu poručenství pravidelné zprávy soudu, který také schvaluje žádosti poručníků k úkonům nad rámec jeho pravomocí (*Bubleová et al., 2011a, s. 53-54*).

Péče jiné fyzické osoby než rodiče

Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče, upravuje Zákon o rodině č. 94/ 1963 Sb., ve znění pozdějších novelizací v § 45, pokud to vyžaduje zájem dítěte a fyzická osoba poskytuje záruku jeho řádné výchovy a se svěřením dítěte souhlasí. Jako vhodným osobám dává soud přednost zpravidla příbuzným, či osobám známým.

O svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče rozhoduje výlučně soud, který vždy vymezí rozsah jejich práv a povinností k dítěti. Jedná o právo a povinnost zajistit péči o osobu dítěte a zastupování dítěte v běžných záležitostech, dále právo přijímat pro dítě výživné od rodičů a hospodaření s majetkem dítěte. Vyživovací povinnost rodičů dítěte k dítěti je nezměněna. Pokud soud nerozhodne jinak, je rodičům zachována také rodičovská zodpovědnost k dítěti a jsou nadále zákonnými zástupci dítěte (*Bubleová et al., 2011a, s. 42-43*).

Osoba pečující o dítě má po splnění zákonem daných podmínek nárok na peněžitou pomoc v mateřství, rodičovský příspěvek a další dávky pro rodiny s dětmi ze systému státní sociální podpory.

V současné době je institut péče jiné fyzické osoby než rodiče převážně využíván u dětí, pro které je převzetí výchovy prarodiči nejlepším řešením situace. V zákoně o rodině, §88, odst. 2, je stanoveno, že: „Pokud potomci nemohou své vyživovací povinnosti dostát, přechází tato povinnost na předky. Příbuzní vzdálenější mají vyživovací povinnost, jen nemohou-li tuto povinnost plnit příbuzní bližší“ (*Zákon o rodině č. 94/1963,Sb., §88, odst. 2*).

Pěstounská péče

Nejvíce zastoupeným typem náhradní rodinné péče je péče pěstounská. Platná právní úprava definuje pěstounskou péči takto: „Soud svěřuje dítě do pěstounské péče, jestliže to vyžaduje zájem dítěte a pěstoun, jako fyzická

osoba poskytuje záruku řádné výchovy dítěte“ (*Zákon o rodině č.94/1963 Sb. ve znění pozdějších novel, § 45a*).

Pěstounskou péči upravuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, který byl k 1. 1. 2013 novelizován. Tato novela vychází z Národního akčního plánu k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 – 2011 z usnesení Vlády ČR ze dne 19. ledna 2009, č. 76.

Zákon nově umožňuje širší zapojení neziskového sektoru do systému péče o ohrožené děti, formou uzavírání Dohod o výkonu pěstounské péče prostřednictvím pověřených osob. Velký důraz je kladen na vypracování Individuálního plánu ochrany dítěte. Oproti původní úpravě zde jsou pro pěstouny zaváděny standardy výkonu pěstounské péče, pěstouni mají stanoven rozsah odborného vzdělávání a navazující supervizi. Dále byl nově dán zřetel na doprovodné a odlehčovací služby pro rodiny. Formou státního příspěvku na výkon pěstounské péče má být financován rozsah služeb pro děti v pěstounské péči a jejich pěstouny tak, aby bylo možné účinně předcházet přetížení a následnému selhávání pěstounů.

Zákon O sociálně-právní ochraně nově rozlišuje osobu pečující a osobu v evidenci. Jako pěstounská péče se pro účely dávek pěstounské péče a povinností vyplývajících z Dohod o výkonu pěstounské péče posuzuje péče o dítě poskytovaná „**osobou v evidenci** (osobou vedenou v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu) a **osobou pečující**, tedy osobou:

1. která je pěstounem (nikoli na přechodnou dobu),
2. která byla do dosažení zletilosti dítěte jeho pěstounem nebo poručníkem, a to po dobu, po kterou má nezaopatřené dítě nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte,
3. které je před rozhodnutím soudu o svěřením dítěte do pěstounské péče rozhodnutím soudu nebo orgánu sociálně-právní ochrany dítě dočasně

svěřeno do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem, a to po dobu trvání takové péče (tzv. předpěstounská péče),

4. která je poručníkem dítěte, jestliže o dítě osobně pečuje, nebo
5. která má v osobní péči dítě, k němuž nemá vyživovací povinnost, a to po dobu, po kterou probíhá soudní řízení o ustanovení této osoby poručníkem“ (*Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů*).

Pěstounská péče vzniká na základě rozhodnutí soudu a končí buď dosažením zletilosti dítěte, případně připravuje-li se dítě na budoucí povolání, tak trvá nejdéle do 26 let, za podmínky soužití dítěte s pěstounem ve společné domácnosti. Do pěstounské péče může být dítě svěřeno jak manželskému páru, tak fyzické osobě – samožadateli. V případě, že dítě je schopno vzhledem ke svému věku a rozumové vyspělosti pochopit obsah a smysl pěstounské péče, je třeba před svěřením do péče zjistit jeho názor.

Soud může zrušit pěstounskou péči pouze ze závažných důvodů, vždy ale musí pěstounskou péči zrušit v případě, že o to požádá pěstoun. Pěstounská péče by měla poskytovat dostatečné hmotné zabezpečení dítěti i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali (*Bubleová et al. 2011b, s. 4-6*).

Zdeněk Matějček definoval obecné důvody pro umístění dítěte do pěstounské péče takto:

- dítě nemůže dlouhodobě vyrůstat v rodině se svými rodiči,
- dítě nelze z různých příčin (právních, zdravotních, sociálních, psychologických) svěřit do osvojení,
- institucionální péče ohrožuje či narušuje správný vývoj dítěte (Matějček, et al., 1999, s. 35).

Pěstoun zastupuje dítě a spravuje jeho záležitosti jen v běžných věcech. K výkonu mimořádných záležitostí (např. vyřízení cestovního dokladu, plánované lékařské zákroky, volba povolání ...) musí požádat o souhlas zákonného zástupce dítěte, případně soud. Soud však může v rozhodnutí do svěřeni dítěte do pěstounské péče vymezit pěstounům také další práva, zejména s ohledem na rodinnou situaci konkrétního dítěte. Děti mohou mít změněná příjmení podle svých pěstounských rodičů, k čemuž dává souhlas výlučně soud (*Bubleová et al. 2011a, s. 50*).

Mezi pěstounem a dítětem ze zákona nevzniká takový poměr, jaký je mezi rodičem a dítětem, ale zejména u dlouhodobé pěstounské péče jsou vztahy mezi pěstouny a jejich dětmi na rodičovské úrovni. Nejedná se o rodičovství biologické, ale „psychologické“. Velmi přiléhavé se pak jeví přirovnání jedné pěstounky - klientky poradny, která své pěstounské děti vnímala jako „zázraky z cizího břicha“ a s naprostým respektem k jejich jedinečnosti a kořenům k nim i přistupovala.

Biologičtí rodiče mají většinou zachovánu rodičovskou zodpovědnost, ale práva a povinnosti k dítěti mohou být soudem omezeny. Jejich vyživovací povinnost stále trvá (*Bubleová et al. 2011a, s. 50*).

1.2 Typy pěstounské péče

Zákon O sociálně-právní ochraně dětí v České republice rozlišuje výkon pěstounské péče na skupinovou a individuální pěstounskou péči a dále také z pohledu vazby pěstouna k dítěti na pěstounskou péči příbuzenskou a pěstounskou péči cizí osoby.

Skupinová a individuální pěstounská péče

Individuální pěstounská péče je realizována v rodině pěstouna, kde pěstouni vychovávají jak děti svěřené po péči, tak své vlastní děti, případně děti v jiných formách péče.

Kolektivní pěstounská péče je vnímána jako mezičlánek mezi institucionální výchovou a individuální pěstounskou péčí. Zde řadíme Zařízení pro výkon pěstounské péče a SOS dětské vesničky.

Zřízení pro výkon pěstounské péče novelizovaný zákon o sociálně-právní ochraně dětí zrušil s tím, že zaniknou s dosažením zletilosti nejmladšího umístěného dítěte v Zařízení pro výkon pěstounské péče. Zřizovateli těchto zařízení pro výkon pěstounské péče byly převážně krajské úřady či magistráty a k 31.12.2011 jich v celé České republice bylo 53 a vyrůstalo v nich 252 dětí (*Statistická ročenka v oblasti sociální práce 2011, s. 96*).

Podle *Matějčka et al. (2002)* byla zařízení pro výkon pěstounské péče určena především pro početnější sourozenecké skupiny. Cílem zřizování těchto zařízení byla snaha o zachování citových pout mezi dětmi v sourozeneckých skupinách tím, že nebudou roztrženi a náhradní výchova bude realizována v jedné rodině.

SOS dětské vesničky

Sdružení SOS dětských vesniček je nestátní nezisková organizace, poskytující širokou škálu služeb pro pěstouny, především v oblasti poradenské, psychologické, terapeutické, pedagogické, sociální a odlehčovací (*Průručka Sdružení SOS vesniček, 2004*).

Z pohledu české legislativy jsou zvláštním typem zařízení pro výkon pěstounské péče. Děti zde umístěné mají v osobní péči pěstouni, na základě rozhodnutí soudu a SOS dětské vesničky jim zajišťují veškerý potřebný servis – rodinný dům (vždy jen pro jednu rodinu) a další služby - odbornou pomoc i finanční podporu účasti dětí na různých volnočasových aktivitách.

Pěstouni s dětmi zde pobývají na základě smlouvy o užívání domu, neplatí zde nájem, ale pouze se podílí na nákladech na dům poměrnou částí. V současnosti jsou v ČR provozovány Sdružením SOS dětské vesničky tři tato zařízení – v Chvalčově, Brně a Karlových Varech – Doubí a dvě Komunity mládeže, kde se připravují děti z náhradní rodinné péče na postupné osamostatňování se. Na pobyt v Komunitě mládeže navazuje program Polo závislého bydlení, díky němuž dochází k plynulému přechodu do samostatného života (Naše činnost).

Rodinu v SOS dětských vesničkách tvoří matka-pěstounka, rodinná asistentka („teta“) a děti. Dle pravidel se každá matka – pěstounka stará minimálně o čtyři děti. Rodinné asistentky jsou převážně budoucí matky - pěstounky, které se připravují na svou budoucí profesi.

V SOS dětských vesničkách jsou umíst'ovány zejména větší sourozenecké skupiny dětí, pro které se nedaří najít vhodnou pěstounskou rodinu (často z důvodu velkého počtu sourozenců) a v péči ústavní by zase vzhledem k věkovým rozdílům sourozenců nebylo možné zachovat vazby mezi sourozenci a děti by byly rozděleny do různých zařízení s ohledem na jejich věk.

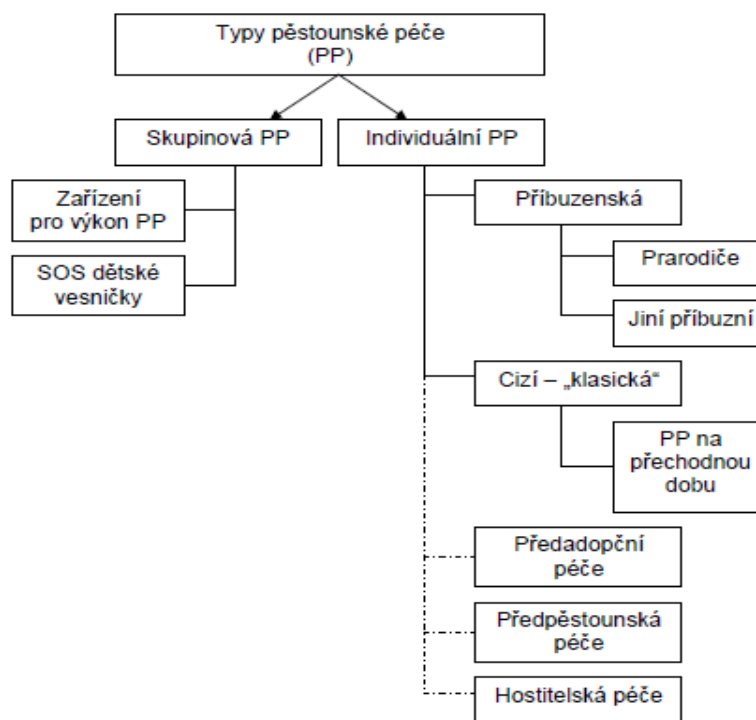

Schéma č. 2 – Typy pěstounské péče v rozsahu před novelou zákona č.359/1999 Sb.

Zdroj: Jana Lexová

Typy pěstounské péče podle vztahu pěstouna k dítěti

Příbuzenská pěstounská péče

Dle ustanovení zákona o rodině vyplývá, že je-li to v zájmu dítěte, může soud svěřit dítě do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, pokud je zřejmé, že tato osoba poskytuje záruku jeho řádné výchovy a se svěřením dítěte souhlasí. Při svěřování dětí do péče soudy dávají přednost příbuzným dítěte. Dle statistik MPSV ČR jsou nejčastějšími pěstouny v příbuzenské linii právě prarodiče, dále pak ostatní příbuzní jako například strýcové a tety dětí.

Pěstounská péče cizích osob

Tato forma náhradní rodinné péče je velmi dobře popsána v publikaci *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka (Bubleová et al. 2011a)*, kde jsou velmi jasně a přehledně specifikovány všechny základní informace. Publikace je často využívána v rámci poradenství jako vhodný zdroj informací pro osoby, které se chtějí stát pěstouny či poručníky.

Předpěstounská péče

Předpěstounská péče je péče pěstouna o dítě, které si převzal na základě Rozhodnutí o svěřením dítěte do péče budoucího pěstouna, před rozhodnutím soudu. Toto rozhodnutí vydává místně příslušný Obecní úřad s rozšířenou působností, respektive jeho Odbor sociálně-právní ochrany dětí. Dítě do péče budoucích pěstounů je svěřováno žadatelům zařazeným do Evidence žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče na základě rozhodnutí poradního sboru, který spáruje žadatele s dítětem. Hlavním mottem práce tohoto orgánu je zájem dítěte, přičemž se pro dítě hledá rodina, která je schopná co nejlépe naplňovat jeho potřeby.

Ke svěřením dítěte do péče budoucích pěstounů je potřeba souhlas biologických rodičů, který však není nutný u dětí se soudně nařízenou ústavní výchovou. Rozhodnutí o svěřením dítěte do péče budoucího pěstouna pozbývá platnost vzhledem k čerpání dávek pěstounské péče po uplynutí třech měsíců, pokud si pěstouni nepodají k příslušnému soudu žádost o svěřením dítěte do pěstounské péče.

Do péče budoucích pěstounů bylo v roce 2011 umístěno 374 dětí (*Statistická ročenka v oblasti sociální práce 2011, s. 90*).

Pěstounství z pohledu délky výkonu péče

Z hlediska délky výkonu pěstounské péče je v České republice převažující forma dlouhodobé pěstounské péče. Většina dětí zůstává v pěstounské

rodině několik let, případně až do své dospělosti – nejdéle do 26 let, protože zlepšení podmínek v původní biologické rodině dítěte se i přes snahu sociálních pracovníků z různých příčin nedaří.

Velmi často se jedná již o děti starší či dospívající, které jsou pěstounskou péčí uchráněny před nutností žít v dětském domově ústavního typu, kde jsou jejich materiální potřeby naplňovány dostatečně, avšak potřeba jedné blízké pečující osoby zde z principu fungování těchto zařízení být naplněna nemůže.

V roce 2006 se v zákonu č.359/1999 Sb., objevila nová forma náhradní rodinné péče - Pěstounská péče na přechodnou dobu. Této problematice je věnována samostatná kapitola.

Hostitelská péče

Hostitelskou péčí je nazýván pobyt dítěte umístěného v institucionální výchově u jiných fyzických osob, než jsou rodiče. Často se jedná o pobyty víkendové či v době školních prázdnin. Žadatelé mající zájem poskytovat hostitelskou péči mají procházet prověřením a přípravou, stejně tak jako zájemci o zprostředkování náhradní rodinné péče (Zezulová 2010, s. 8-9).

Hostitelská péče je specifická forma individuální pěstounské péče, která nemá oporu ve stávající legislativě. Přesto, že je pro určitou skupinu dětí jedinou možností, jak alespoň částečně poznat život v rodině, nepodařilo se ji včlenit do novelizovaného zákona O sociálně-právní ochraně dětí.

I když zájemců o poskytování hostitelské péče je poměrně dostatek, skupina dětí, pro které je tato forma péče vhodná, je poměrně malá. Důležitý je zejména věk dítěte, dalším faktorem jsou mnohdy romantické představy zájemců o průběhu hostitelské péče a vděčnosti dětí, kterým tuto péči poskytnou. V každém pobytovém zařízení pak mají vlastní pravidla pro tuto

formu péče a tak způsob prověřování a přípravy zájemců jak o nich hovoří *Zezulová (2010)* často zůstávají v rovině přání než reality.

Počet umístěných dětí do náhradní rodinné péče k 31. 12. 2011	
Péče jiných fyzických osob než rodičů	1371
Péče budoucích osvojitelů	451
Osvojení	478
Péče budoucích pěstounů	374
ZDVOP	580
Celkem	3251

Tabulka č. 1 - Počet umístěných dětí do náhradní rodinné péče v roce 2011

Zdroj: Statistická ročenka v oblasti sociální práce 2011 MPSV ČR

1.3 Hmotné zajištění náhradní rodinné péče

Náhradní rodinná péče je garantována státem a podporována prostřednictvím dávek ze systému státní sociální podpory a dávkami vyplývajícími ze zákona O sociálně-právní ochraně dětí. Jednotlivé typy náhradní rodinné péče a jejího hmotného zajištění uvádíme ve stručném přehledu.

- **Osvojení**

Osvojitelé při převzetí dítěte do péče mají nárok na peněžitou pomoc v mateřství a následně na čerpání rodičovského příspěvku, do 7 let věku (v délce trvání 22 týdnů) a další dávky pro rodiny s dětmi ze sociálního systému, pokud jsou splněny běžné podmínky nároku na tuto dávku.

- **Fyzická péče jiné osoby**

V případě, že fyzická osoba osobně pečuje o svěřené dítě, náleží mu finanční podpora v rozsahu dávek ze systému státní sociální podpory, pokud jsou splněny podmínky pro přiznání nároku na tyto dávky. Navíc by biologičtí rodiče dítěte měli platit výživné k rukám fyzické osoby, která o dítě pečuje.

- **Pěstounská péče**

Pěstounská péče je finančně podporována státem – dávkami pěstounské péče, které jsou nově upraveny v zákoně O sociálně-právní ochraně dětí. Pěstounovi a dítěti svěřenému do pěstounské péče může vzniknout nárok i na dávky státní sociální podpory. Dávky pěstounské péče prošly k 1. 1. 2013 novelizací. Jednou z výrazných změn je mimo jiné i fakt, že nově je odměna pěstouna posuzována jako plat a odvádí se z ní pojistné a daň z příjmů (*MPSV ČR 2013a, s. 4-8*).

Dávky spojené s pěstounskou péčí:

Odměna pěstouna

Odměna pěstouna je koncipována jako určitý druh ocenění za péči o dítě v pěstounské péči. Výše odměny je diferencována podle počtu dětí, o které osobně pečuje. Nárok na odměnu pěstouna má **osoba pečující a osoba v evidenci** (osoba pečující i po dosažení zletilosti dítěte, pokud má dítě nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte). Pokud jsou oba manželé osobou pečující nebo osobou v evidenci, náleží odměna pěstouna pouze jednomu z nich.

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte má nezletilé nezaopatřené dítě svěřené do pěstounské péče. Tento nárok má i dítě po dosažení zletilosti, nejdéle však do 26-ti let jeho věku, jde-li o nezaopatřené dítě podle zákona

upravujícího státní sociální podporu, které trvale žije a společně uhrazuje náklady na své potřeby s osobou, která byla do dosažení jeho zletilosti osobou pečující. Tento příspěvek je vyplácen v závislosti na věku dítěte a případné závislosti na pomoci jiné fyzické osoby.

Příspěvek pro převzetí dítěte

Účelem příspěvku při převzetí dítěte je přispět na nákup potřebných věcí pro dítě přicházející do náhradní rodinné péče. Je diferencován podle věku dítěte, které do rodiny přichází. Nárok na dávku má osoba pečující.

Příspěvek na zakoupení motorového vozidla

Náleží pěstounovi, který má v pěstounské péči nejméně tři děti, včetně zletilých nezaopatřených dětí, jež zakládají pěstounovi nárok na odměnu pěstouna. Podmínkou nároku dále je, že vozidlo nesmí pěstoun používat pro výdělečnou činnost. Příspěvek je poskytován ve výši 70 % pořizovací ceny vozidla, resp. prokázané ceny opravy vozidla, nejvýše však 100 000 Kč. Součet těchto příspěvků poskytnutých pěstounovi v období posledních 10 kalendářních let přede dnem podání žádosti nesmí přesáhnout 200 000 Kč. Nárok na dávku má osoba pečující.

Příspěvek po ukončení pěstounské péče

Nově zavedená dávka od 1. 1. 2013. Nárok na příspěvek při ukončení pěstounské péče má fyzická osoba, která byla ke dni dosažení zletilosti v pěstounské péči, a to ke dni zániku nároku této osoby na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Výše jednorázového příspěvku činí 25 000 Kč.

- **Poručnictví**

V případě, že poručník osobně pečuje o svěřené dítě, náleží mu finanční podpora v rozsahu dávek pěstounské péče, jakož i další dávky ze systému státní sociální podpory, pokud jsou splněny podmínky pro přiznání nároku na tyto dávky (*MPSV ČR, 2013 a, s. 4-8*).

1.4 Přípravy pro žadatele o zprostředkování náhradní rodinné péče

Všichni žadatelé o náhradní rodinnou péči musí projít procesem zprostředkování. Zprostředkování se provádí jen na žádost zletilé fyzické osoby, která má zájem osvojit dítě nebo jej přijmout do pěstounské péče. Žádost se podává u obecního úřadu obce s rozšířenou působností, magistrátu či městského úřadu, podle místa trvalého pobytu žadatele. Pokud žadatelé žijí v páru, žádost podávají společně a posuzováním i odbornou přípravou musí procházet oba společně. Posuzování vhodnosti žadatelů je delší proces, jehož součástí je sociální šetření v rodině, psychologické posouzení, posouzení zdravotního stavu žadatelů a také jejich příprava. Tato se u osvojení a pěstounské péče liší jak svým rozsahem, tak i obsahem. Odlišnost je dána zejména specifiky dětí, které jsou do toho kterého typu náhradní rodinné péče svěřovány. Po úspěšném absolvování všech kroků posuzování jsou žadatelé zařazeni do krajské evidence osob zájemců o zprostředkování náhradní rodinné péče. Žádost lze v průběhu jejího vyřizování podle aktuální situace písemně přerušit, případně zrušit.

- **Přípravy žadatelů o osvojení**

Přípravy žadatelů o osvojení jsou zajišťovány krajskými úřady. Pro žadatele o zprostředkování osvojení jsou realizovány nejméně v rozsahu 48 hodin a to jak individuální, tak skupinovou formou. Tato odborná příprava může být rozšířena také o přípravu dětí žijících v rodině osob vhodných stát se osvojiteli, přičemž realizace takovéto přípravy se provádí přiměřeně vzhledem k jejich věku a rozumové vyspělosti.

- **Přípravy žadatelů o pěstounskou péči**

Také v případě odborné přípravy fyzických osob vhodných stát se pěstouny mají krajské úřady povinnost zajistit odbornou přípravu a to v rozsahu nejméně 48 hodin, u žadatelů o zařazení do evidence osob vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu pak nejméně v rozsahu 72 hodin.

U žadatelů, kteří již jednou přípravu dokončili, může krajský úřad tuto hodinovou dotaci snížit. Odborná příprava je i zde rozšířena o přípravu dětí, žijících v rodině osob vhodných stát se pěstouny. Náplní odborných příprav pro osoby v evidenci se budeme věnovat v samostatné kapitole (*Zákon O sociálně-právní ochraně dětí 359/1999 Sb. ve znění pozdějších novel*).

2 Pěstounská péče na přechodnou dobu (PPPD)

Pěstounská péče na přechodnou dobu se v naší legislativě objevuje již od 1. června 2006, kdy se stala součástí zákona O sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších novel, s cílem umožnit dětem co nejrychlejší cestu do náhradní rodiny.

Institut pěstounské péče na přechodnou dobu (PPPD) umožňuje dítěti vyrůstat v náhradním rodinném prostředí u proškolených profesionálů, poskytujících pěstounskou péči i krátkodobě. Pro pěstounskou péči na přechodnou dobu byla vytvořena speciální evidence pěstounů poskytujících tento typ náhradní rodinné péče. V podstatě každá pěstounská péče může být ze své podstaty přechodná a je možné, že dítě nezůstane v pěstounské rodině až do zletilosti či dospělosti.

2.1 Specifika PPPD, ukotvení v legislativě

Specifika PPPD spočívají v:

- Časové omezenosti (*dle § 27a, odst.9, zákona č. 359/1999 Sb., trvání PPPD maximálně 1 rok*).
- Dítě může být svěřeno do PPPD pouze na základě rozhodnutí soudu, na návrh sociálních pracovníků OSPOD, a to jen osobám, které jsou uvedeny v evidenci pěstounů na přechodnou dobu.
- Před umístěním dítěte do rodiny poskytující PPPD neprobíhá proces zprostředkování náhradní rodinné péče.
- Osoby v evidenci pobírají odměnu i v době, kdy nepečují o žádné dítě, jsou v trvalé pohotovosti a měly by být připraveny přijmout dítě v krizové situaci bezprostředně po rozhodnutí soudu.
- Přípravy osob v evidenci mají větší časový rozsah – 72 hodin (*dle § 11, odst. 2, písm. b) zákona č. 359/1999 Sb.*).
- Soud nejméně 1x za tři měsíce přezkoumává důvody trvání PPPD.

2.2 Podmínky pro výkon PPPD

Osoby v evidenci by měly nabízet dětem v pěstounské péči na přechodnou dobu co nejstabilnější a nejklidnější prostředí, zejména s ohledem na mnohá traumata a ztráty, kterými si již prošli.

Proto se velmi důkladně posuzuje zejména:

- Rodinná situace – např. stabilita partnerského svazku (zpravidla 5 let společného soužití), věk nejmladšího dítěte v rodině minimálně 8 let, dostatečná doba od přijetí posledního dítěte do rodiny (zpravidla minimálně 2-3 roky), dostatečná kapacita věnovat se dítěti v PPPD a zda není ohroženo naplňování potřeb dětí v rodině přijetím dítěte do PPPD.
- Životní zabezpečení a bydlení – zda bytové podmínky umožňují vytvoření dostatečného zázemí pro přijaté dítě a zajišťují mu soukromí, jeden z pěstounů by se měl dítěti věnovat na plný úvazek a socioekonomická situace rodiny je stabilní bez vážných problémů ohrožujících fungování rodiny (např. exekuce apod.).
- Osobní charakteristika a zdravotní stav – trestní bezúhonnost, vyloučení drogových závislostí, dobrý zdravotní stav žadatelů a zejména dostatečná osobnostní zralost a životní zkušenosti, přiměřený věk.
- Podpůrná síť – zda se pěstouni budou moci opřít o své přátele a příbuzné (Metodická informace ze dne 14. března 2013 o postupech spojených s umístěním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu po přijetí novely zákona č.359/1999 Sb., s. 2)

2.3 Hmotné zajištění pěstounských rodin na přechodnou dobu

Osoby v evidenci poskytující pěstounskou péči na přechodnou dobu pobírají odměnu pěstouna, která za kalendářní měsíc činí:

- 20 000 Kč a to i v případě, že momentálně nepečuje o žádné dítě, nebo pečuje pouze o děti v PPPD které jsou zdravé či v I. stupni závislosti na pomoci jiné fyzické osoby,
- 24 000 Kč, je-li osobě v evidenci svěřeno do PPPD dítě, které je závislé na pomoci jiné fyzické osoby ve stupních II., III. a IV.,
- za každé další dítě svěřené do péče osoby v evidenci se odměna zvyšuje o 4 000 Kč měsíčně.

Dále má osoba v evidenci nárok na další dávku pěstounské péče - příspěvek na úhradu potřeb dítěte v závislosti na jeho věku a zdravotním stavu. Příspěvek při převzetí dítěte osobě v evidenci nenáleží.

Souběh s dávkami státní sociální podpory jako je přídavek na dítě, rodičovský příspěvek a přídavek na bydlení je možný. Za určitých podmínek může osoba v evidenci čerpat peněžitou podporu v mateřství, která jí v takovém případě náleží po dobu 22 týdnů (*MPSV ČR, 2013 a, s. 4-8*).

2.4 Služby pro rodiny poskytující PPPD

Osoby v evidenci mají dle novely zákona O sociálně-právní ochraně dětí nově vymezenou minimální oblast podpory na:

- poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o dítě, jedná se zejména o krátkodobou odlehčovací službu

- právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v roce
- právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců

Dále je vyhláškou O provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, ze dne 17. 12. 2012, vymezen minimální rozsah poradenství, které je osobě pečující nebo osobě v evidenci trvale nebo dočasně poskytováno při zajištění osobní péče o dítě svěřené do péče.

„Osobě pečující a osobě v evidenci se při péči o dítě svěřené do péče poskytuje nebo zprostředkuje poradenství

- a) při řešení sociálních nebo psychických problémů,
- b) při řešení problémů souvisejících s péčí o dítě, zdravím dítěte a s výchovou dítěte,
- c) při zabezpečení péče o dítě se zdravotním postižením,
- d) v oblasti vzdělávání dítěte, při výběru a hodnocení možností další přípravy dítěte
- e) na budoucí povolání a při výběru vhodného zaměstnání,
- f) v oblasti nabídky kulturní, sportovní a jiné zájmové činnosti svěřeného dítěte,
- g) při uplatňování nároků osoby pečující nebo osoby v evidenci a svěřeného dítěte v oblasti nemocenského pojištění, důchodového pojištění, podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci, státní sociální podpory, dávek pomoci v hmotné nouzi, dávek pro osoby se zdravotním postižením, veřejného zdravotního pojištění a při uplatňování jiných nároků a pohledávek,
- h) při využívání sociálních služeb,
- i) v období po přijetí dítěte do rodiny osoby pečující nebo osoby v evidenci,
- j) v období návratu svěřeného dítěte do původní rodiny,
- k) při přípravě svěřeného dítěte na odchod z náhradní rodinné péče a při zabezpečení bydlení pro svěřené dítě odcházející z náhradní

rodinné péče, při poskytování pomoci dítěti při vyřizování úředních záležitostí, hledání zaměstnání, při hospodaření s finančními prostředky a řešení dalších otázek spojených se vstupem dítěte do samostatného života,

- l) při jednání s rodiči nebo jinými osobami blízkými dítěti a při udržování a rozvíjení kontaktů dítěte s rodiči nebo jinými osobami blízkými, při doplňování jejich odborných znalostí a dovedností“ *(Vyhláška ze dne 17. prosince 2012 o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí).*

2.5 Důvody pro umístění dítěte do PPPD

Dle §27a, odst. 7., zákona č.359/1999Sb., ve znění pozdějších novel, se osobám v evidenci dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu svěřuje po dobu:

- „po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat;
- po jejímž uplynutí lze dát souhlas rodiče s osvojením (souhlas s osvojením lze dát nejdříve šest týdnů po porodu, jde tedy o odložené novorozence, u kterých se čeká na souhlas rodičů s osvojením, kteří nejsou umístěni do předadopční nebo předpěstounské péče);
- do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že tu není třeba souhlasu rodičů k osvojení“ *(Vyhláška ze dne 17. prosince 2012 o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí).*

Zde se jedná o děti:

- zpravidla do jednoho roku věku, o které rodiče neprojeví po dobu dvou měsíců od narození žádný zájem, a soud zkoumá, zda jim v projevení

zájmu nebránila zvláštní překážka, u kterých soud zkoumá, zda rodiče po dobu nejméně šesti měsíců soustavně neprojevovali opravdový zájem o dítě, zejména tím, že dítě pravidelně nenavštěvovali, neplnili pravidelně a dobrovolně vyživovací povinnost k dítěti a neprojevují snahu upravit si v mezích svých

- možností své rodinné a sociální poměry tak, aby se mohli osobně ujmout péče o dítě (*Bubleová 2011b, s. 5-6*).

3 Zkušenosti s pěstounskou péčí v zahraničí

V Evropě je model pěstounské péče poměrně častým jevem v podobě profesionální pěstounské péče. Ráda bych zde prezentovala své zkušenosti a poznatky z odborných stáží, zaměřených na příklady dobré praxe v náhradní rodinné péči ze zahraničí.

3.1 Náhradní rodinná péče ve Velké Británii, statistiky, problémy

Ve Velké Británii jsem absolvovala odbornou stáž v červnu 2010, která byla zaměřena na pěstounskou péči a adopci, organizovanou nadací LUMOS Foundation. Zde jsem byla seznámena nejen se statistikami a organizací náhradní rodinné péče v Anglii, ale také s příklady dobré praxe a samotnými pěstounskými rodinami.

Děti svěřené do péče

V Anglii jsou děti, o které nemohou pečovat jejich biologičtí rodiče označovány podle zákona jako „Looked After Children“ – Děti svěřené do péče. Je jich asi 87 000, přičemž většina je v pěstounské péči (asi 79%), další v malých dětských domovech či u svých příbuzných, kteří jsou vyhodnoceni jako pěstouni pouze pro to konkrétní dítě a mohou požádat o svěřením dítěte do opatrovnictví.

Pěstounská péče

V dubnu 2011 vešly v účinnost nové standarty a pravidla pěstounské péče v Anglii. Ta spadá pod Ministerstvo školství a inspekce ve všech pěstounských agenturách v Anglii provádí Ofsted (speciální inspekční úřad zřízen vládou).

Všichni pěstouni jsou registrováni a mají smlouvu s místní samosprávou nebo s nezávislou pěstounskou agenturou. Po zařazení do registru je všem

pěstounům poskytován trénink a příprava před přijetím dítěte. Trénink následně navazuje po celou dobu výkonu pěstounské péče. Dále je pěstounům poskytována pravidelná podpora a doprovázení sociálním pracovníkem rodiny, který k nim dochází domů minimálně jednou měsíčně. Pěstouni se povinně každoročně účastní přezkoumávání, které hodnotí, zda jsou stále schopni poskytovat dětem pěstounskou péči.

Všichni pěstouni dostávají odměnu, jejíž velikost závisí na věku a potřebách dítěte a délce praxe ve výkonu pěstounské péče.

V Anglii je 37 000 pěstounských rodin a odhaduje se, že jich chybí asi 8 200.

Formy pěstounské péče:

- **Krizové pěstounství** – poskytuje péči dětem v řádu dnů
- **Krátkodobé pěstounství** – poskytuje péči po několik týdnů, měsíců než se zpracuje plán péče o dítě
- **Odlehčující pěstounství** – pro děti s postižením, speciálními potřebami či poruchami chování a jejich rodiny (biologické či pěstounské), plánované krátké pobyty v těchto odlehčujících rodinách
- **Výchovné pěstounství** – v případě, kdy je mladým lidem nařízena soudem péče speciálně trénovaného pěstouna
- **Dlouhodobé a trvalé pěstounství** – pro děti, které se nemohou vrátit do svých rodin, zejména pro starší děti, které nemohou být adoptovány, nebo chtějí být v kontaktu se svými příbuznými. Tyto děti žijí s dlouhodobými pěstouny do doby dosažení dospělosti.
- **Příbuzenské pěstounství** – rodina a přátelé se starají o dítě svěřené do péče místní samosprávy.
- **Soukromé pěstounství** – v případě, že se rodiče domluví, že dítě zůstane u někoho jiného, kdo není příbuzným a nemá rodičovskou zodpovědnost ve vztahu k dítěti, dítě může zůstat nejdéle 27 dnů u soukromého pěstouna. Ačkoliv se jedná o soukromou dohodu, existují pravidla pro to, jak má být o dítě pečováno. Místní samospráva musí být

o dohodě informována a uskutečnit návštěvu dítěte za účelem kontroly průběhu péče.

- Pokud nejsou děti svěřeny do péče místní samosprávy, mohou žít děti u svých tet, strýců, bratrů, sester ...prarodičů bez vnějších zásahů.

Pobytová zařízení – dětské domovy

- V současné době v nich žije cca 6 000 dětí a mladých lidí v Anglii. Představují asi 10% ze všech dětí svěřených do péče (v ČR je to 72%). Neexistuje nic, jako typický dětský domov. Všechny se odlišují svou velikostí, účelem, organizací. Některé domovy poskytují obecnou podporu, specializované domovy poskytují podporu mladým lidem s komplexními potřebami, „domovy pro krátkou pauzu“ (shortbreak homes) poskytují služby umožňující přespání a denní centrum pro mladé lidi s těžkým mentálním postižením a „bezpečné domovy“ (safe homes) poskytují služby mladým lidem, kteří spáchali trestný čin, nebo potřebují být ve vlastním zájmu drženi v bezpečném prostředí.
- Některé domovy jsou soukromé, jiné provozují neziskové organizace či místní samosprávy. K dispozici jsme měli záznamy Ofstedu, podle nichž je v Anglii přibližně 29% dětských domovů provozováno místními samosprávami, 54% domovů soukromých a 17 % provozováno neziskovými organizacemi.
- Dětské domovy se liší velikostí, ale dvě třetiny z nich mají místo pro méně než 6 dětí, pouze domovy s internátní školou mohou být větší. Dětský domov, který má více než osm míst je považován za velký. Dětské domovy jsou například domky v běžné městské zástavbě, bez označení, či byty kdekoliv na sídlišti.

Problémy

Národní statistiky pro děti odcházející ze služeb (jak pobytových, tak PP) uvádějí, že děti vyrůstající mimo biologickou rodinu mají:

- 60x větší pravděpodobnost stát se bezdomovcem

- 50x větší pravděpodobnost skončit ve vězení
- 4x větší pravděpodobnost být nezaměstnaný
- 12x větší pravděpodobnost opustit školu bez ukončené kvalifikace
- 60x větší pravděpodobnost mít dítě, které bude také umístěno do péče mimo svou rodinu (*Naomi Deutsch: Důležité je zachování vazeb na rodinu*).

3.2 Náhradní rodinná péče na Slovensku, statistika, problémy

Náhradní péče se na Slovensku opírá o Zákon o rodine a o sociálno-právnej ochrane, Zákon 36/2005 o rodine a zákon 305/2005 O sociálno-právnej ochrane a sociálnej kuratele (pěstounskou péči, profesionální péči a přípravu na náhradní rodičovství apod.) jak ve své práci zmapovala *Bubleová et al. (2002, s.25)*.

Na Slovensku existují vedle péče ústavní, obě formy náhradní péče v rodině, a to jak klasická – dlouhodobá pěstounská péče, tak její krátkodobá, profesionální forma. Na rozdíl od ČR, kde je krátkodobá pěstounská péče (PPPD) formou náhradní rodinné péče, na Slovensku je umístění dětí do profesionální rodiny záležitostí ústavní péče s oficiálním názvem „Profesionálna náhradná výchova v rodine“.

Stejně tak jako v ČR, nejsou ani zde pěstouni zákonnými zástupci dítěte a rodiče mají stále k dítěti vyživovací povinnost. Kontakty dětí s biologickou rodinou jsou podporovány, pokud je to v zájmu dítěte.

Zřizovateli profesionálních rodin jsou dětské domovy a profesionální rodiče jsou jeho zaměstnanci. První profesionální rodiny vznikly na Slovensku již v roce 1995, kdy začalo fungovat prvních šest těchto rodin. Profesionální rodič má řádnou pracovní smlouvu s dětským domovem, pobírá za výkon své práce mzdu, čerpá řádnou dovolenou. Výkon povolání profesionálního

pěstouna se řídí ustanoveními Zákonníku práce. Další specifikum této formy péče o děti je v tom, že o umístění dětí do profesionální rodiny rozhoduje ředitel dětského domova či krizového centra a nikoliv soud, jako je tomu v ČR.

Do profesionální rodiny mohou být umístěny nejvíce tři děti, pokud jsou profesionálními rodiči oba manželé, tak maximálně až šest dětí, s výjimkou početnějších sourozeneckých skupin.

Všechny děti do tří let věku by měly vyrůstat v profesionální rodině, dokud se nenajde dlouhodobé řešení formou adoptivní či pěstounské rodiny, případně se v rámci sanace rodiny podaří dítě navrátit do jeho původní rodiny. Umísťování dětí do profesionálních rodin má ze zákona přednost před umístěním do výchovných skupin v dětských domovech.

Profesionálními rodiči se mohou stát manželé či fyzická osoba. Všichni pak jako budoucí pěstouni procházejí přípravou, do které jsou ze zákona zařazováni pouze zájemci se středoškolským a vyšším vzděláním. Pěstounská péče může trvat až do 25 let věku dítěte, v případě, že se připravuje na budoucí povolání (*Bubleová et al. 2002, s.25-26*).

Počty dětí v náhradní rodinné péči

Na Slovensku podle zdrojů MPSVR SR bylo k 31. 12. 2011 umístěno 4622 dětí v ústavní péči, přičemž počet profesionálních rodin je 558 a vyrůstá v nich 1139 dětí. V pěstounské a poručenské péči (vyjma péče příbuzných) vyrůstalo ve stejném období 2828 dětí v 2163 rodinách (*Ročný výkaz o vykonávaní opatrení sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately, pre rok 2011*).

Problémy

Často diskutovanou otázkou a to nejen u slovenských kolegů je v pojetí profesionální pěstounské péče odchod dítěte z profesionální rodiny, který bývá charakterizován jako velká psychická zátěž a to nejen pro samotné

dítě, ale i pro jeho pěstouny - profesionálního rodiče a další členy rodiny. Dále se uvádí omezená aplikace na umístění dítěte do profesionální rodiny jen pro děti s nařízenou ústavní výchovou, což předem vylučuje možnost umístit do této rodiny dítě, o které se rodiče, byť jen po přechodnou dobu nemohou starat, například z důvodu zdravotních problémů vyžadujících hospitalizaci v nemocnici.

Rozdílná očekávání profesionálních rodičů a dětských domovů se ukazují také při svěřování dětí do profesionálních rodin. Zatímco vedení dětských domovů upřednostňuje profesionální rodičovství především pro problémovější děti, rodiče naopak očekávají příchod bezproblémového dítěte.

3.3 Náhradní rodinná péče v Polsku, statistika, problémy

V Polsku od roku 2004 existuje systém profesionální náhradní rodinné péče.

Profesionální pěstounská péče podléhá rozhodnutí soudu. Profesionální pěstouni péči vykonávají po dohodnutou dobu, ve svém rodinném prostředí na základě uzavřené smlouvy. K dítěti nesmí mít příbuzenský vztah.

Typy pěstounské péče v Polsku:

- **Profesionální pohotovostní náhradní rodina**, tzv. „krizová rodina“. Poskytuje péči opuštěným dětem, dětem v ohrožení života a zdraví. Dále ve všech krizových situacích, kdy se rodiče nemohou o své dítě postarat. Mohou pečovat o maximálně tři děti, po dobu 12 měsíců. Tyto rodiny nemohou odmítnout krizovou péči pro dítě do 10 let věku.
- **Profesionální vícedětná náhradní rodina** je určena zejména pro sourozenecké skupiny. Pěstouni mohou mít v péči nejméně tři a nejvíce šest dětí.

- **Profesionální zvláštní náhradní rodina** je určena zejména pro děti se specifickými poruchami chování, zdravotními problémy a děti vyžadující specializovanou péči. V rodině mohou být umístěny maximálně tři děti.

Vedle těchto typů profesionální pěstounské péče zde existuje **klasická dlouhodobá pěstounská péče**, která zahrnuje všechny ostatní pěstouny včetně péče příbuzenské.

Před zařazením profesionálního pěstouna do systému náhradní rodinné péče musejí pěstouni na základě až 200 hodin odborného školení získat kvalifikační osvědčení. Poté je s nimi prostřednictvím místně příslušného starostovy uzavřena smlouva o výkonu pěstounské péče.

Na základě této smlouvy je pak rodinám vyplácena za prováděnou péči a výchovu odměna. Profesionální pohotovostní „krizová“ náhradní rodina je navíc odměňována za stav připravenosti k přijetí dítěte do péče. Stejně tak, jako v ČR je odměna poskytována pouze jednomu z manželů. Výše odměny je stanovena na základě tabulek, kde se zohledňuje mj. absolvování dodatečných kurzů a školení či zkušenosti práce s dětmi a doba plnění funkce náhradní rodiny. Děti žijící v pěstounských rodinách pobírají příspěvky na úhradu svých potřeb.

Na fungování pěstounských rodin v Polsku dohlíží krajští koordinátoři pěstounské péče, kteří je doprovází, podporují je a pomáhají jim s řešením případných problémů (*Péče o děti mimo domov v Polsku*).

Statistika

K 31. 12. 2011 bylo v pěstounské péči celkem 60 434 dětí. V příbuzenské pěstounské péči bylo do péče prarodičů a jiných příbuzných svěřeno 44 822 a 15 612 dětí v nepříbuzenské a z toho čísla 6 737 dětí v profesionální pěstounské péči (*Péče o děti mimo domov v Polsku*).

Problémy

Také v Polsku se musí v současné době vyrovnávat s poklesem počtu pěstounských rodin, který nastal po roce 2007, kdy jich bylo nejvíce. Sociální pracovník Tomasz Polkowski na Semináři Právo na rodinnou péči II. V Praze v roce 2011 prezentoval největší polské problémy, které spatřoval v:

- malém počtu odborníků a center podpory pěstounské péče,
- mylném nahlížení na pěstounskou péči jako na „placenou adopci“,
- odporu pěstounských rodin ke kontaktu s biologickými rodinami přijatých dětí a návratu dětí nazpět do biologických rodin,
- přílišných materiálních požadavcích ze strany pěstounských rodin,
- častých rozpadech rodin poskytujících pěstounskou péči,
- malé kvalitě prováděných náborových kampaní a školení pěstounů,

Polkowski spatřuje jako příčinu těchto problémů nedostatečnou podporu ze strany státu. Velký důraz kladl na osvětu veřejnosti a mediální podporu pěstounské péče (*Péče o děti mimo domov v Polsku*).

4 Přípravy pěstounů PPPD

Přípravy žadatelů o zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu mají podle zákona O sociálně-právní ochraně dětí minimální rozsah 72 hodin, přičemž obsahová náplň by se měla zaměřit na oblasti společné pro osoby pečující a osoby v evidenci:

- „sebepoznání fyzických osob vhodných stát se osvojitelem nebo pěstounem, jejich rodinného systému a sociálních kontaktů,
- poznání a naplňování práv a potřeb dítěte v náhradní rodinné péči,
- osvojení si spolupráce s dalšími odborníky,
- komunikace s dítětem a přístup k dítěti s vědomím jeho důstojnosti a lidských hodnot,
- rozvoj schopností a zájmů dítěte,
- uspokojení citových, vývojových, sociálních a vzdělávacích potřeb dítěte a péče o zdraví dítěte
- styk dítěte v náhradní rodinné péči s rodiči a dalšími osobami blízkými
- práce s dětmi žijícími v rodině žadatele.

Pro osoby v evidenci se navíc doplňují témata zaměřená na:

- dovednosti žadatelů potřebné pro spolupráci s rodinou dítěte,
- proces předání dítěte,
- obsah a formu pravidelného vyhodnocování situace dítěte“ (*Vyhláška ze dne 17. prosince 2012 o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, s. 3-4*).

Odborná příprava probíhá individuální a skupinovou formou, přičemž každá tato součást má své pevné místo v odborné přípravě.

Individuální část se zaměřuje na sebezpoznání žadatelů, na fungování jejich vlastní rodiny, na sociální kontakty s okolím. Pracuje se s uvědoměním si vlastních motivací k náhradní rodinné péči a očekáváními od dítěte svěřeného do péče.

Skupinová část pak spočívá v nabytí dalších dovedností a znalostí v oblasti náhradní rodinné péče, platné právní úpravy. Důležitá témata jsou zejména vývoj a specifické potřeby dětí, jejich práva v NRP, právo na vlastní názor a jeho vyjádření a právo na účast v rozhodování, které se ho týkají. Účastníci si také osvojují témata práv a povinností rodičů dítěte a svá vlastní práva a povinnosti. Velmi významným benefitem skupinových příprav je pak vznik sociálních vazeb ve skupině, mezi účastníky příprav (*Vyhláška ze dne 17. prosince 2012 o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, s. 4*).

4.1 Ideální žadatel - pěstoun, profesionál

V informačních materiálech MPSV ČR jsou ideální žadatelé - pěstouni na přechodnou dobu vymezeni jako dospělí a zralí lidé s rodičovskou zkušeností, dobrými předpoklady a schopnostmi pro péči o děti, mající dostatečné materiální a sociální zázemí a pro výkon PPPD se vědomě rozhodli. Jsou o výkonu PPPD dostatečně informováni a vzděláni v tomto tématu. Chápu důležitost a potřebnost PPPD a umějí ji správně poskytovat. Jako pěstouni dobře chápu důležitost kontaktů dítěte s jeho biologickou rodinou a podporují jejich vzájemné vazby. Jsou aktivní ve spolupráci s odborníky, kteří je při výkonu PPPD provázejí a se kterými spolupracují (*Metodická informace ze dne 14. března 2013 o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu po přijetí novely zákona č.359/1999 Sb., s. 2*)

Pro ideálního žadatele - profesionálního rodiče, našli kolegové ze slovenského občanského sdružení Návrat příhodné slovní spojení a to „Kulatá kostka“. Je to vyjádření vztahu mezi rolí rodiče, tedy něco co můžeme přirovnat k hladké, oblé kouli, a rolí profesionála – vychovatele, což nám může evokovat něco ostrého, hranatého – kostku. Je to jakýsi těžko představitelný „útvár“, který spojuje dvě základní složky profesionálního pěstouna (*Občianske združenie Návrat 2000, s. 9*).

4.2 Motivace k náhradnímu rodičovství

Motivace k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu jsou tématem, které jsou velmi často zmiňovány v nejrůznějších kontextech, ať již pozitivních tak negativních. *Bubleová et al., (2010)* sestavila základní body, na které by si měl každý uchazeč o PPPD pokusit najít odpovědi:

- „mám dost fyzických a duševních sil, abych dítě vychovával/a?
- jsem tolerantní a otevřený/á druhým?
- budou mi stačit finanční prostředky?
- jaké bylo moje dětství?
- jaké jsou mé partnerské vztahy? mé manželství?
- jsem ochoten/a se vzdát svého pohodlí?
- jsem opravdu schopen/a věnovat se plně dítěti?
- jsem ochoten/a se přizpůsobit?
- věřím, že přesvědčím okolí, že toto rozhodnutí je správné?
- nebude pro mě dítě překážkou v profesní dráze?
- dovedu si představit, co obnáší výchova dítěte?
- dovedu si konkrétně představit, jaké by dítě mělo být?
- dovedu posoudit, jaké dítě bych opravdu nedokázal/a vychovávat?
- mohu upřímně říci, čím mohu být pro dítě prospěšný/á?
- budu schopen přijmout minulost dítěte?

- budu umět porozumět jeho pocitům?
- budu mít odvahu s ním opakovaně hovořit o jeho minulosti a původní rodině?“ (Bubleová et al. 2010, s. 12)

4.3 Zásah do soukromí rodiny

Rodiny, které nově vstupují do systému náhradní rodinné péče se již v úvodu seznamují se svými sociálními pracovníky, kteří se účastní procesu odborného posouzení a v lepším případě to budou ty stejné osoby, které je v budoucnu budou doprovázet. Již zde si musí začít zvykat na to, že k nim do rodiny dochází řada návštěv, které mohou v budoucnu přicházet i neohlášeně.

Rodina při výkonu PPPD je v častém kontaktu nejen se sociálními pracovníky, ale také psychologem a dalšími odborníky, zasahujícími do života pěstounské rodiny. Také návštěvy biologických rodičů dítěte či členů nové náhradní rodiny dítěte mohou velmi výrazně zasahovat do původně zaběhlých rodinných rituálů. Pěstouni však musí zůstat profesionály, protože vazby v profesionální rodině nikdy nejsou přirozené a vždy budou narušovány zásahy zvenčí (Občianske združenie Návrat, 2000, s. 31-33).

4.4 Příchod dítěte, připoutání a odpoutání

Dítě, které do rodiny přichází, je vždy cizincem. Má svoji vlastní historii, své kořeny, své rodiče. S novou rodinou nemá společného vůbec nic, nemají společnou minulost. Všechno začíná nově, od prvního setkání (Občianske združenie Návrat, 2000, s. 32).

Adaptační proces po příchodu nového dítěte do rodiny je především o přizpůsobování a zvykání si jeden na druhého. Je to období, které může trvat různě dlouho, od několika dnů až po několik měsíců. Je však nejdůležitější pro vznik dobrého vztahu mezi dítětem a náhradním rodičem, dětmi žijícími v náhradní rodině.

Připoutání je schopnost navázat výlučný vztah k jedné pečující osobě. Jestliže se dítě v raném věku naučí vytvářet pevné vazby k jedné pečující osobě, bude dále tuto schopnost převést na jinou osobu. Pokud je tedy pěstoun na přechodnou dobu dobře připraven, zvládají děti přechod z pěstounské rodiny do rodiny nové velmi dobře. Po krátké adaptaci v nové rodině je dítě schopno rychle vytvořit vazbu k novým pečujícím osobám, aniž by trpělo deprivacími procesy tak, jako děti z ústavní péče při přechodu do náhradní rodiny.

Plánování odchodu dítěte by se měly účastnit všechny osoby, které o dítě v průběhu pobytu v pěstounské rodině pečují, poskytují mu služby a doprovází jej. Přechod dítěte, jeho průběh i časování je součástí individuálního plánu dítěte, který jasně stanoví průběh a role jednotlivých účastníků procesu. Pěstouni mohou definitivní rodině předat zkušenosti z péče o dítě, předávají vytvořenou knihu života a další důležité informace potřebné pro další zdravý vývoj dítěte v novém prostředí (*MPSV ČR, 2011a, s. 26-27*).

Po ukončení procesu předání dítěte je důležité poskytnout pěstounům čas a příležitost zpracovat svou ztrátu, nabídnout terapii, případně supervizi. Je důležité s pěstouny provést vyhodnocení celého procesu, zaměřit se na klíčové informace – co bylo přínosem pro rodinu, pro dítě a co nejvíce potřebovali. Potřeby rodin na zpracování odchodu dítěte a odpoutání od něj jsou velmi individuální, na konci každého procesu odpoutání je však důležité zhodnocení, zda již rodina je připravena k přijetí dalšího dítěte a jaké dítě do rodiny umístit (*Metodická informace ze dne 14. března 2013*

o postupech spojených s umisťováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu po přijetí novely zákona č.359/1999 Sb., s. 12-14).

4.5 Kontakt s biologickou rodinou dítěte

Biologičtí rodiče neztrácejí právo na kontakt se svými dětmi. Do pěstounské péče na přechodnou dobu musí vstupovat pěstouni s tím, že kontakt s biologickou rodinou dítěte budou muset podporovat, pokud to bude v nejlepším zájmu dítěte a musí na to být připravení

(Občianske združenie Návrat 2000, s. 36-37).

Pěstounské rodiny poskytující PPPD jsou na kontakt s biologickou rodinou dítěte připravovány v průběhu odborné přípravy. V případě dítěte, umístěného do PPPD, které se bude vracet do biologické rodiny je styk s matkou dítěte většinou upraven soudním rozhodnutím. Kontakt – jeho frekvence, místo i náplň jsou zaneseny do Individuálního plánu ochrany dítěte, který je sestaven pracovníci OSPOD, ve spolupráci s pěstouny. Zde je důležité, aby kontakt byl bezpečný jak pro dítě, tak pěstounskou rodinu. V případě, že je to potřeba, měl by u kontaktu být přítomen pracovník OSPOD či doprovázející organizace *(Metodická informace ze dne 14. března 2013 o postupech spojených s umisťováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu po přijetí novely zákona č.359/1999 Sb., s. 4,8,11).*

4.6 Ošetřovací procesy po předání dítěte

Každá pěstounská rodina má individuální potřeby a přístup k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu. Stejně tak individuální je doba, potřebná k uzavření péče o dítě a odpoutání se od něj. Ošetřovací procesy jsou pak určujícími činiteli, které rozhodnou o tom, jak dlouho bude rodina

schopná PPPD vykonávat a po kterém odloučení od dítěte již nebude moci tuto profesi nadále vykonávat.

Správně nastavené ošetřovací procesy po předání dítěte jsou jednou z velmi důležitých součástí výkonu přechodné pěstounské péče. Rodiny si samy tvoří své vlastní rituály, spojené s odchodem dítěte z rodiny tak, aby mohli celý proces odpoutání uzavřít a započít přípravu na příchod dalšího dítěte do rodiny (*Občianske združenie Návrat 2000, s. 45-47*).

4.7 Střídání rodin, střídání dětí

Není to pravidlem, ale může dojít k tomu, že dítě projde několika rodinami, například v případě, že se nepodaří v rámci doprovázení a podpory biologické rodiny dítě v ní udržet, či z nejrůznějších důvodů není možné, aby dítě v rodině nadále zůstávalo. V rámci Individuálního plánu na ochranu dítěte je potřeba vyhodnotit situaci a zvážit, zda je vůbec možné počítat s návratem dítěte nazpět do biologické rodiny, či je mu okamžitě hledána některá z forem náhradní rodinné péče. Pokud dítě odchází z pěstounské péče na přechodnou dobu do nové náhradní rodiny, je důležité tento krok pečlivě připravit a správně načasovat tak, aby byl maximálně citlivý k potřebám dítěte (*Občianské združenie Amalthea 2012, s. 5*).

Jedno z velkých úskalí profesionální pěstounské péče, je její krátkodobost a přechody dětí do dalších rodin, ať již se jedná o rodiny biologické, či náhradní. Bude zde také tlak z vnějšku, aby si po odchodu dítěte z rodiny co nejrychleji vzala další, protože jsou v zaměstnaneckém poměru k dětskému domovu a dětí čekajících na péči v profesionální rodině je mnoho (*Občianske združenie Návrat 2000, s. 32-33*).

4.8 Vazba mezi dítětem a pěstounem

Matějček (1999) hovoří o psychickém přijetí dítěte, o kterém rozhodují tzv. rodičovské postoje. Ty se vytvářejí nikoli během gravidity, ale v celém předchozím životě. Jsou to naše zkušenosti s rodiči, rodinným životem, kontakty se sourozenci, vrstevníky, první lásky a partnerský život a mnoho dalších událostí v životě člověka. Vnitřní přijetí dítěte vnímá jako psychologickou podstatou rodičovství, což značí, že v nejzákladnějším a nejdůležitějším bodě jsou si rodiče biologičtí i náhradní rovni.

Pěstounství už z principu nepřipouští stylizaci do postavení rodičů biologických, nebo ji alespoň velice ztěžuje. Dítě si do nové rodiny přináší svou vlastní identitu v podobě svého jména, jména rodičů, fyzické podoby. Tuto identitu je potřeba respektovat a rozvíjet ji.

Mnohem častěji mají děti zachován kontakt se svou biologickou rodinou. Pokud jsou pěstouni připraveni, aby nevstupovali do role biologických rodičů, mají větší možnost než rodiče adoptivní, přijímat děti takové, jaké jsou, respektovat je i s jejich individualitou. Častěji se tak dokáží vyhnout romantickým představám o přijatém dítěti a nereálným požadavkům na ně (*Matějček 1999, s. 67-70*).

Profesionální pěstounská péče je velmi specifický druh náhradní rodinné péče a není určena komukoliv. Pěstouni musí jasně znát účel pěstounské péče na přechodnou dobu a jejich motivace přijmout dítě musí vycházet z přesvědčení, že chtějí poskytnout službu dítěti, nikoliv uspokojovat vlastní potřeby.

Pěstouni musí do systému péče vstupovat s tím, že pěstounská péče na přechodnou dobu slouží buď jako pomoc vlastním rodičům dítěte či jako krátkodobá fáze před trvalým vyřešením situace dítěte. Na tuto roli se budou pěstouni připravovat, budou procházet prověřováním, testováním jejich

motivací a kompetencí. Budou se v průběhu výkonu profese neustále vzdělávat a budou provázeni sociálním pracovníkem a dalšími odborníky.

V mnoha zemích profesionální pěstouni již zcela nahradili služby poskytované v zařízeních pro děti – kojeneckých ústavech a není důvod si myslet, že v naší zemi toto nebude možné (*Občanské sdružení Amalthea 2012, s. 2-3*).

Praktická část

5 Výzkumné šetření

V této praktické části jsem si stanovila za cíl ověřit poznatky získané z profesní praxe, ze studia literatury zabývající se problematikou pěstounské péče na přechodnou dobu a odborných příprav uchazečů o tuto formu náhradní rodinné péče. Budu sledovat jejich motivace vzhledem k jejich věku, rodinnému zázemí, náboženskému vyznání. Dále mě budou zajímat představy uchazečů o výkon PPPD před absolvováním odborné přípravy a předmětem výzkumu také bude, jak se jejich prvotní představy změni po absolvování odborné přípravy, která má minimální rozsah 72 hodin. Práce se bude také zabývat tím, zda mají žadatele preferenci k určité věkové kategorii dětí, které budou tuto službu poskytovat.

5.1 Cíl a výzkumné otázky

Cílem práce je prozkoumat, co vede žadatele o zprostředkování náhradní rodinné péče – pěstounské péče na přechodnou dobu, k zájmu o její výkon. V práci bych chtěla nalézt odpovědi na otázky, jaké motivace žadatele k tomuto kroku vedou a také jak se mění jejich představy o pěstounské péči, se kterými do procesu zprostředkování vstupují a jakou prodělaly změnu po absolvování odborné přípravy, kde žadatelé dostanou relevantní informace. Práce by mohla v budoucnu pomoci s cílením kampaně na nábor nových pěstounských rodin na přechodnou dobu ať již z řad stávajících náhradních rodičů či veřejnosti.

Hlavním cílem, výchozí hypotézou, je tedy nalézt odpověď na základní výzkumnou otázku, která zní:

„S jakými motivacemi a představami žadatelé o zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu vstupují do odborné přípravy a jak se jejich představy změní po absolvování odborné přípravy?“

Na základě výchozí hypotézy byly stanoveny následující pracovní hypotézy:

- H1** K zájmu o pěstounskou péči na přechodnou dobu vede žadatele motivace pomáhat, ale finančního ohodnocení hraje také velmi důležitou roli.
- H2** Rodiny žadatelů nábožensky založené poskytují pěstounskou péči častěji.
- H3** Rodiny žadatelů mají jen minimální informace o důležitosti kontaktů dětí s biologickou rodinou.
- H4** V případě jasně nastavených pravidel při počátku zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu, není odevzdávání dětí pěstouny vnímáno jako problematické.
- H5** Žadatelé o zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu se mylně domnívají, že ji budou vykonávat dlouhodobě – v délce přes 10 let.

5.2 Metoda výzkumu

„Kvantitativní výzkum pracuje s číselnými údaji“, a opírá se o určenou vědeckou teorii, která je východiskem řešení výzkumného problému. Výběr tohoto typu výzkumu byl podložen záměrem získat informace od většího množství respondentů s cílem co nejpřesnějšího a jednoznačného vyjádření získaných informací (*Gavora 2000, s. 31-32*).

Výzkumné otázky byly zkoumány pomocí metody kvantitativního výzkumu, ke kterému jsem použila dotazník. K distribuci dotazníku byly využity tři kurzy odborné přípravy pro žadatele o zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu, kde jim byl anonymní dotazník osobně rozdán. Výběr nebyl nijak selektován, výzkumu se účastnili všichni žadatelé, zařazení do odborných příprav.

Výzkumu se účastnili všichni respondenti dvakrát, přičemž poprvé dotazník vyplnili před zahájením odborné přípravy a podruhé dotazník zkrácený o část s demografickými údaji vyplnili po absolvování odborné přípravy. Rozdáno bylo 34 dotazníků a všechny byly vyplněné navráceny nazpět. Návratnost byla tedy 100% všech rozdaných dotazníků. Předpokladem pro samotnou realizaci tohoto výzkumu bylo svolení od všech účastníků odborných příprav. Potřebný souhlas byl získán na základě osobního kontaktu s respondenty.

Některé otázky byly pro získání podrobnějších informací koncipovány jako otevřené, s potřebou vlastní formulace odpovědi, na některé otázky odpovídali respondenti označením více možností najednou.

5.3 Územní vymezení výzkumu, výzkumný vzorek

Výzkum probíhal na území České republiky v době konání kurzů odborné přípravy v průběhu roku 2012. Respondenti byli z deseti krajů – moravskoslezského, zlínského, pardubického, královehradeckého, ústeckého, střeďočeského, karlovarského, jihočeského, plzeňského kraje a kraje Vysočina.

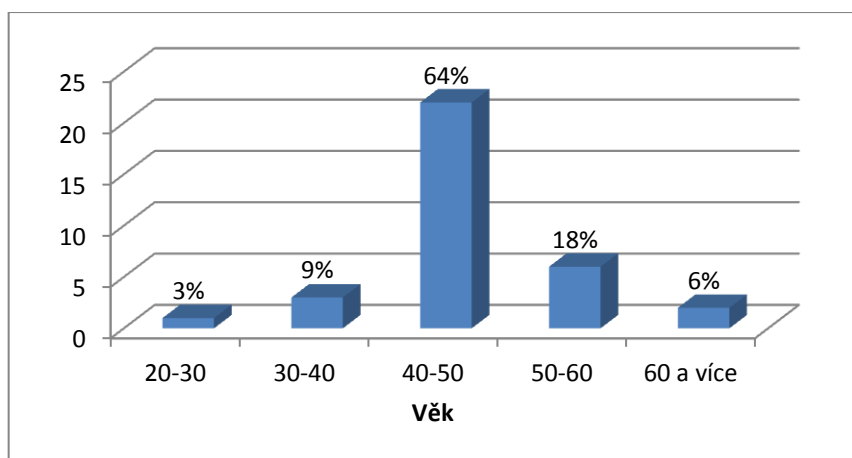
5.4 Analýza dotazníků

Analýza dotazníků zahrnuje vyhodnocení otázek předloženého dotazníku. Data z dotazníku jsou vyhodnocena v procentním vyjádření a dále interpretována formou grafů a komentářů s cílem potvrdit či vyvrátit pracovní hypotézy.

Vstupní demografické údaje respondentů v otázkách č. 1 – 7 se vyskytují pouze v dotazníku před přípravou. Další otázky jsou pak pro oba typy dotazníků stejné.

5.4.1 Analýza dotazníků před přípravou na výkon PPPD

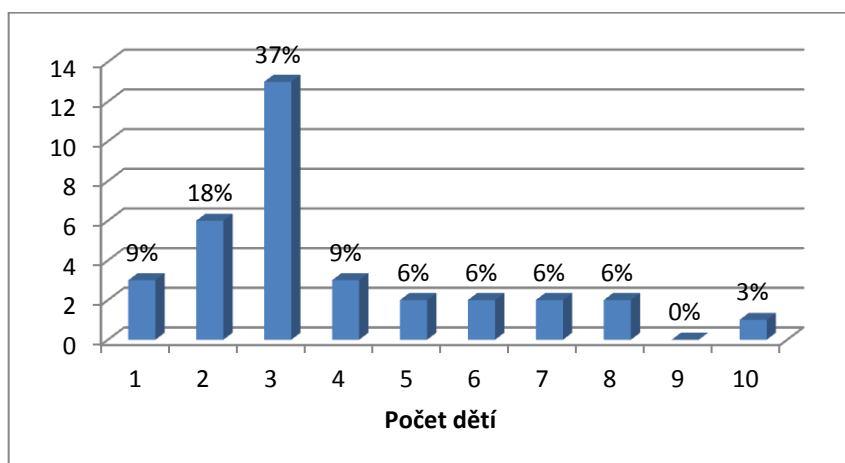
1. Kolik je vám let?

Graf č.1 – Věk respondentů

Respondenti výzkumu se pohybují ve věkové škále 40-50 let a to v 64 %, druhá největší věková skupina je v rozmezí 50 – 60 let a to v 18 %.

2. Kolik dětí jste vychoval/la?

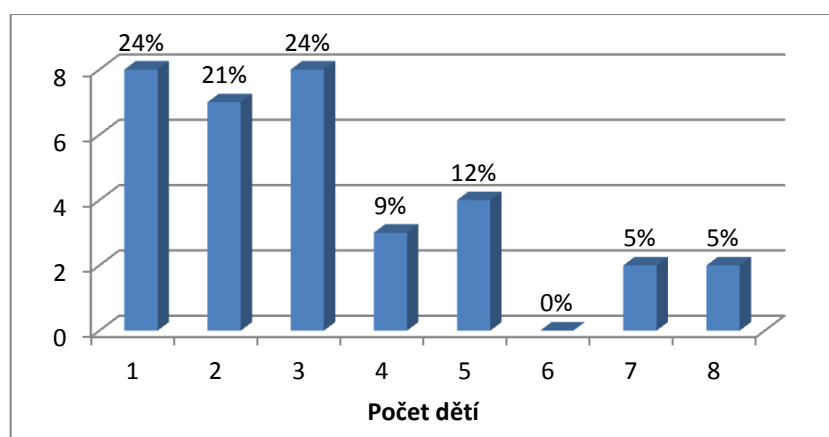

Graf č. 2 – Počet vychovaných dětí

K otázce na počet vychovaných dětí 38 % respondentů uvádí, že má 3 děti. Průměrný počet dětí (3,7) zvyšuje několik více - početných rodin (8 dětí ve dvou rodinách, 10 dětí v jedné rodině).

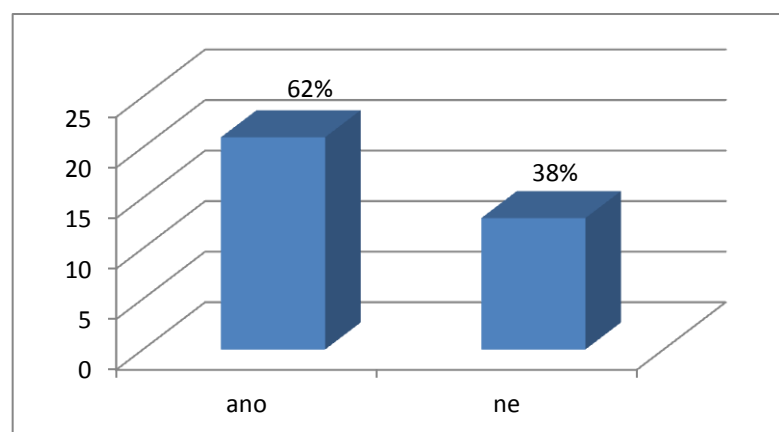
3. Kolik dětí momentálně žije s Vámi ve Vaší rodině?

Graf č. 3 – Počet dětí žijících v rodině respondentů

Průměrný počet dětí, se kterými respondenti v současné době žijí ve společné domácnosti je 2,17 dítěte, nejčastěji v rodině respondentů v době odborné přípravy žilo jedno až tři děti.

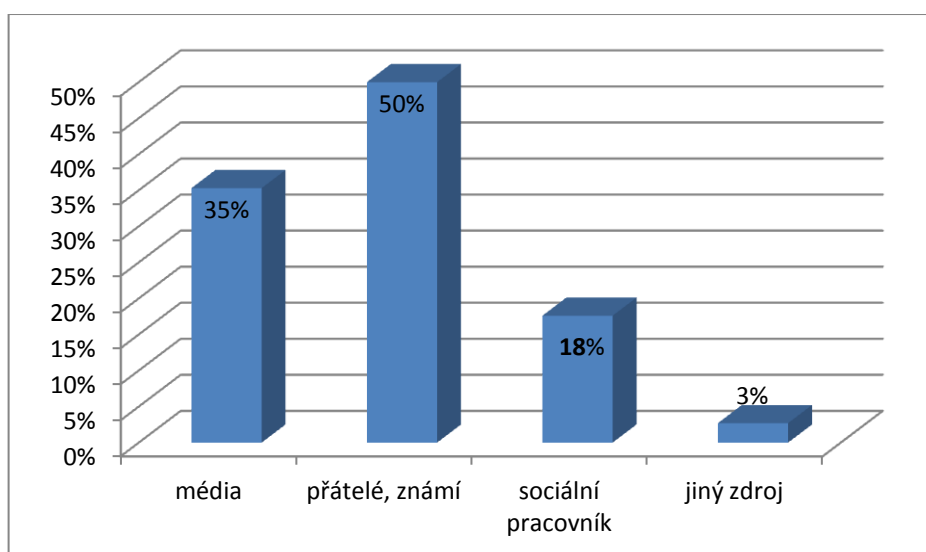
4. Jste nějakého náboženského vyznání?

Graf č. 4 – Náboženské vyznání

Většina účastníků přípravy - 62 %, hlásí k nějakému náboženskému vyznání.

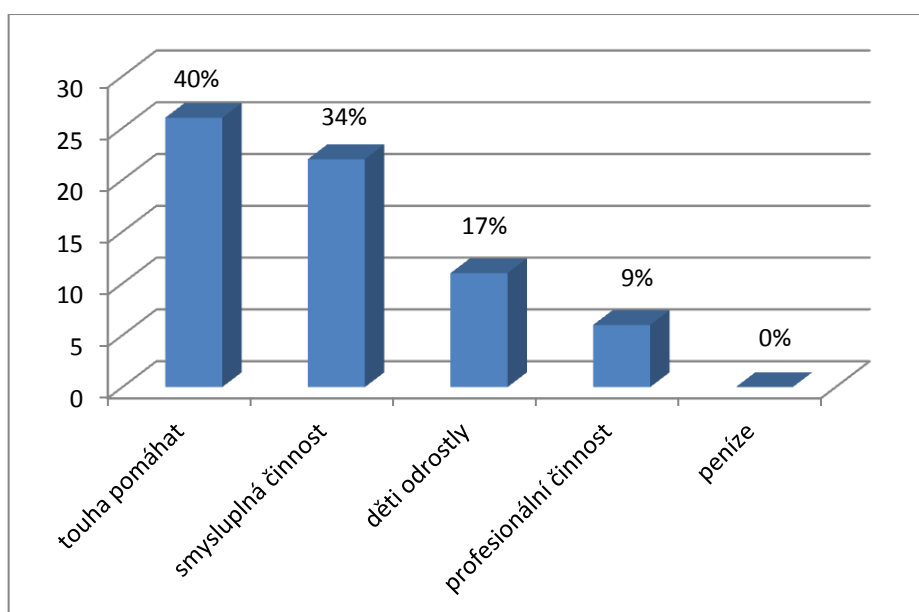
5. Odkud máte informace o pěstounské péči na přechodnou dobu?

Graf č. 5 – Zdroj informací o pěstounské péči na přechodnou dobu

35 % respondentů uvádí, že má informace o PPPD z médií (z internetu, TV, tištěných médií), 50 % pak od přátel a známých, 18 % uvádí sociální pracovníky jako zdroj informací a z dalších zdrojů o PPPD načerpalo informace 3 % respondentů (zde uváděli rodinné příslušníky a pracovníky krajských úřadů). Někteří respondenti uváděli více zdrojů informací, součet všech hodnot je vyšší než 100%.

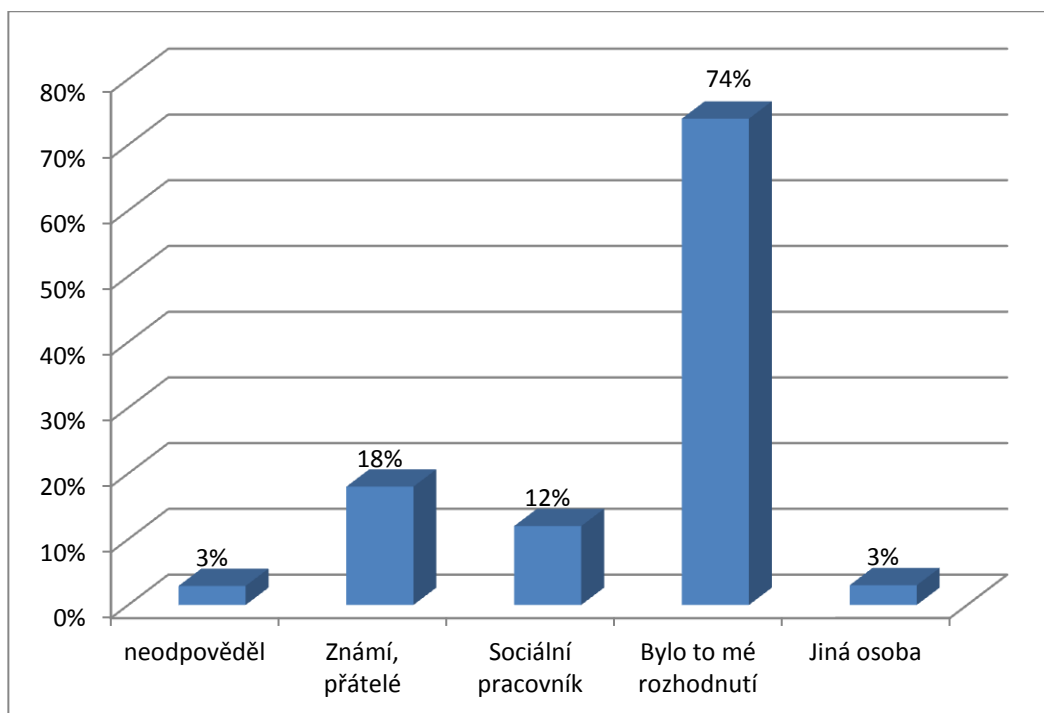
6. Jaká je Vaše motivace k pěstounské péči na přechodnou dobu

Graf č. 6 – Motivace k pěstounské péči na přechodnou dobu

Nejčastější odpověď směřovaná k motivacím k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu uváděná respondenty, je ve 40 % touha pomáhat a ve 34 % je to potřeba smysluplné činnosti. Další významnou skupinou bylo tzv. „prázdné hnízdo“ u 17 % žadatelů, kterým již děti odrostly. Finanční motivaci respondenti nevedli ani v jednom případě.

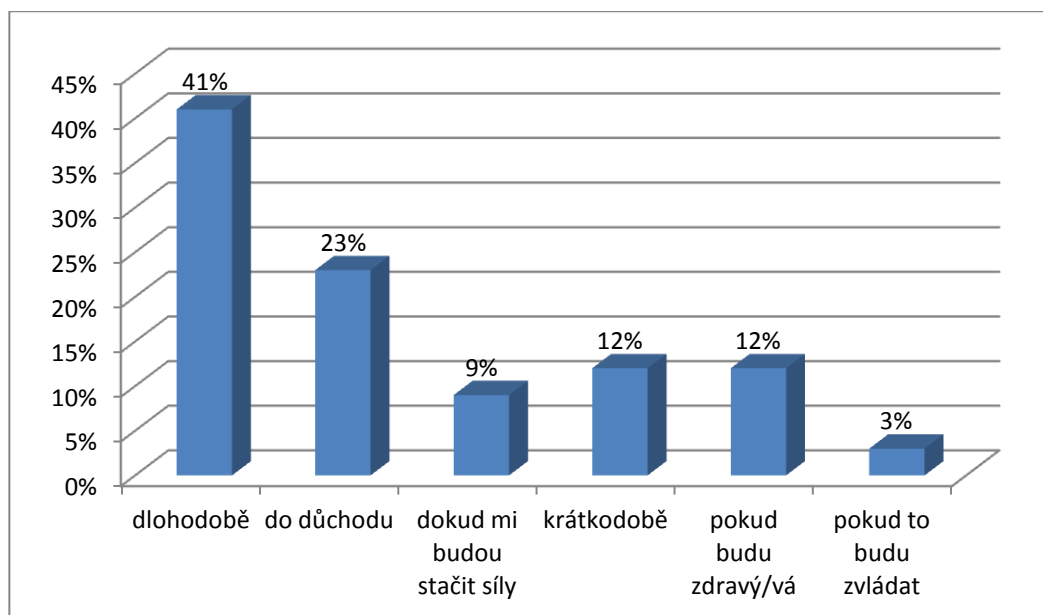
7. Byli jste někým osloveni s nabídkou stát se pěstouny na přechodnou dobu?

Graf č. 7 – Typy oslovení k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu

Většina respondentů – 74 % uvádí, že jejich rozhodnutí pro pěstounskou péči na přechodnou dobu nebylo ovlivněno další osobou. Pokud nějakou jinou osobu uvádějí, pak jsou to přátelé a známí (18 %) anebo sociální pracovníci (12 %). Někteří respondenti uváděli více typů oslovení, součet všech hodnot je vyšší než 100 %.

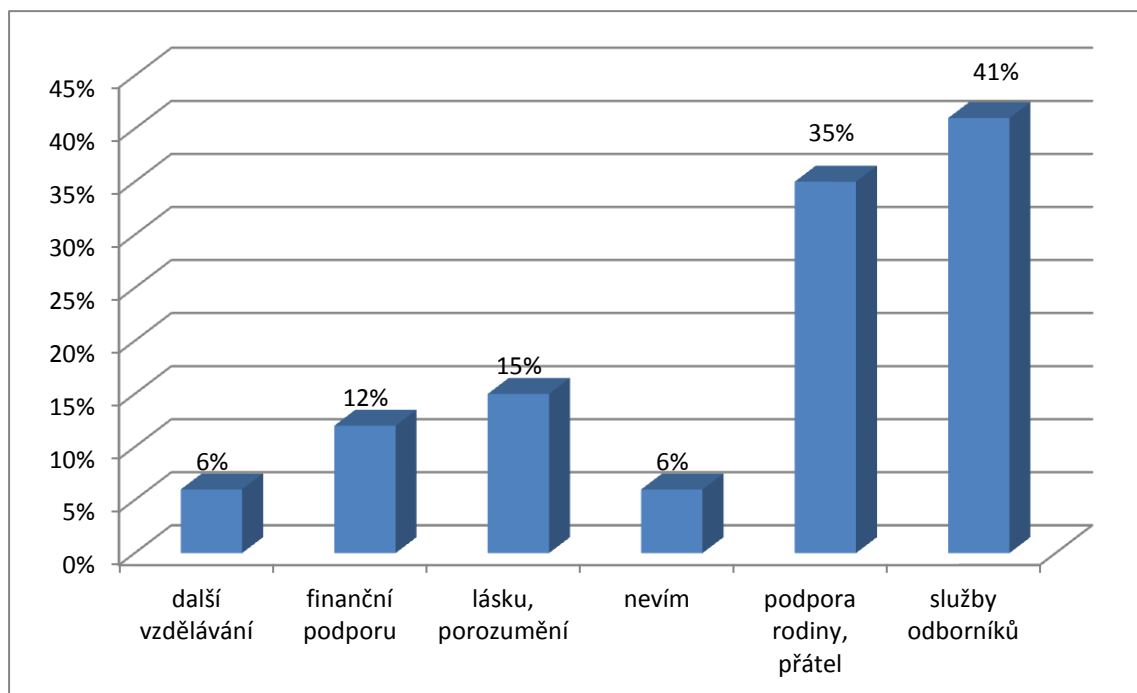
8. Jak dlouho si myslíte, že se budete věnovat pěstounské péči na přechodnou dobu?

Graf č. 8 – Délka výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu

Většina respondentů si myslí, že bude pěstounskou péči na přechodnou dobu vykonávat dlouhodobě – 41%, přičemž dalších 23% uvádí časové období do důchodu, což má přímou vazbu na graf č. 1, kde respondenti uvádějí svůj věk. Pouze 12% uvádí, že se PPPD budou věnovat krátkodobě.

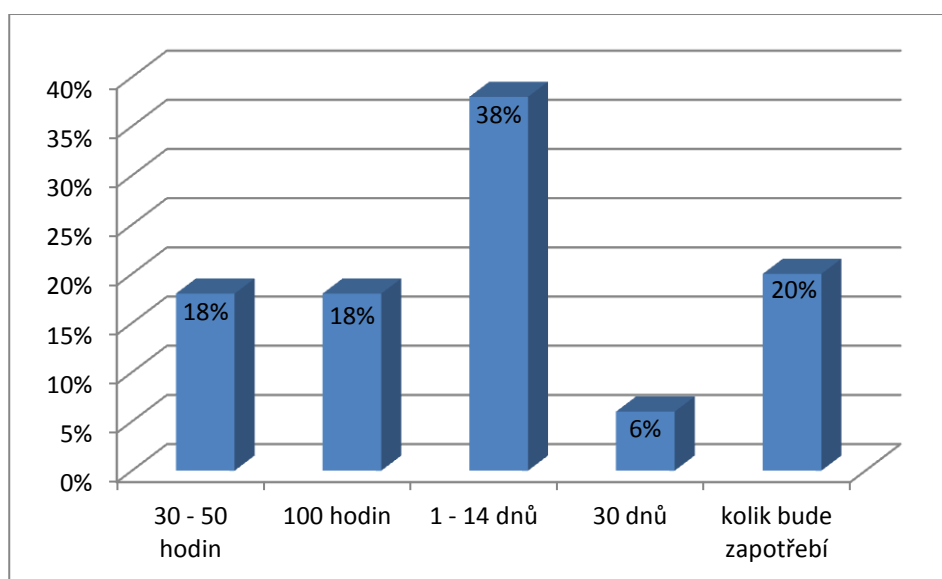
9. Co si myslíte, že budete k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu potřebovat?

Graf č. 9 – Potřeby k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu

Tato otázka neměla nastavené možnosti odpovědí, respondenti sami formulovali své potřeby. Nejčastěji vyjadřovaný druh podpory je ze strany odborníků, doprovázejících rodiny PPPD – 41 %, a ze strany širší rodiny, přátel – 35%. Dále zmiňují potřebu lásky porozumění, ale také jistotu finančního zázemí a dalšího vzdělávání. Několik respondentů vyjádřilo více potřeb.

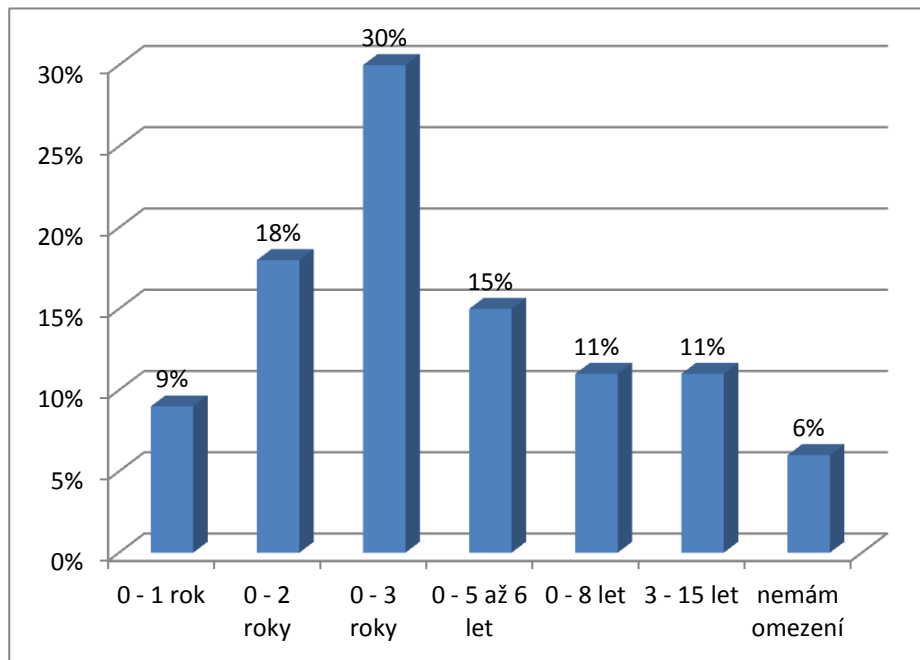
10. Kolik hodin ročně byste byli ochotni se dále vzdělávat.

Graf č. 10 – Další vzdělávání

Množství času, které jsou respondenti ochotni věnovat dalšímu vzdělávání, kolísá od jednoho dne po půl roku. Nejčastěji uváděným údajem (a zároveň nejbližším průměrem) je do 100 hodin ročně. Otázka byla opět otevřená, respondenti nevybírali žádnou možnost, ale definovali vlastní představu.

11. Jakým dětem (věková skupina) byste v případě možnosti volby poskytli svou pomoc? Napište prosím rozmezí (např. 0-2 roky).

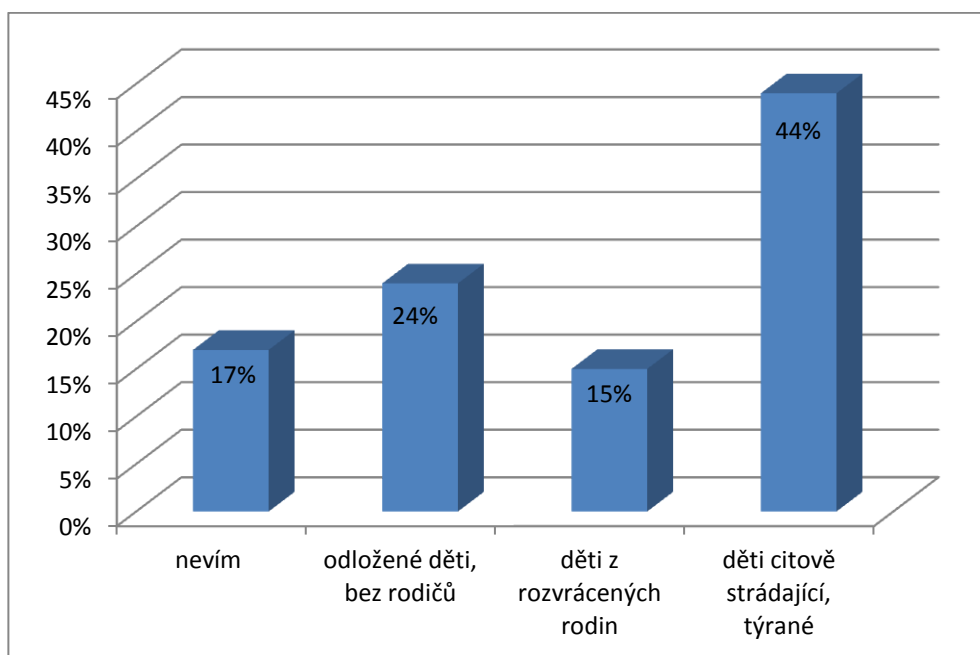

Graf č.11 – Volba věkového rozmezí dětí.

V preferenci věku dětí, kterým by respondenti poskytli svou pomoc, uvádějí nejčastěji věkové rozmezí 0 – 3 roky a to v 30 % odpovědí. Celkem 11 % respondentů by chtělo pomoci dětem až do věku 15 let.

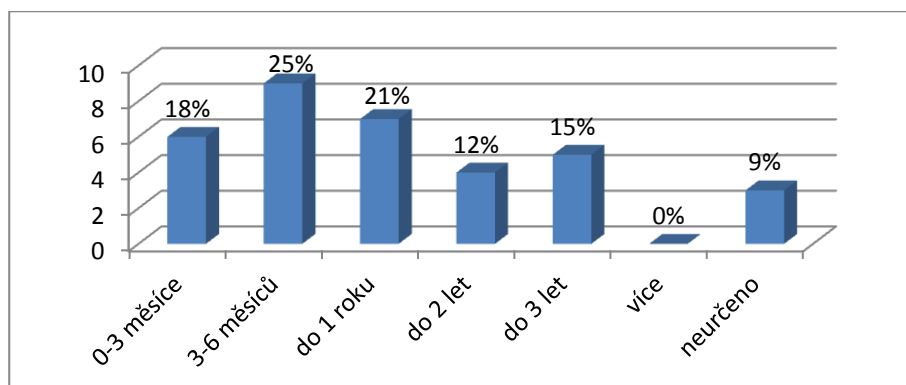
12. Máte představu jaké děti (s jakými problémy) budou potřebovat Vaši pomoc? Napište prosím.

Graf č. 12 – Problémy dětí v péči pěstouna PPPD

Respondenti ve 44 % odpovědí vyjádřili představu, že děti, které potřebují péči v pěstounské rodina na přechodnou dobu jsou zejména děti citově strádající, týrané, zanedbané, 24 % respondentů uvádí, že se bude jednat o děti odložené, bez rodičů, 17 % respondentů nemá žádnou představu.

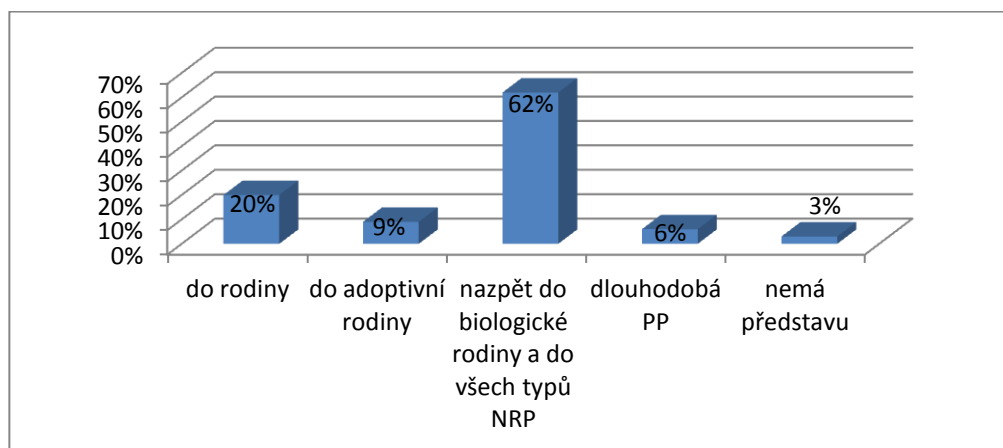
13. Jak dlouho si myslíte, že děti v PPPD zůstanou, než se vyřeší jejich situace? Napište počet dnů / měsíců / či let.

Graf č. 13 – Délka pobytu dítěte v rodině pěstouna PPPD

Před zahájením odborné přípravy uvádí 64 % respondentů dobu pobytu dítěte v PPPD kratší než jeden rok, 27 % pak do tří let pobytu dítěte v rodině, přičemž 9 % respondentů nemá žádnou představu.

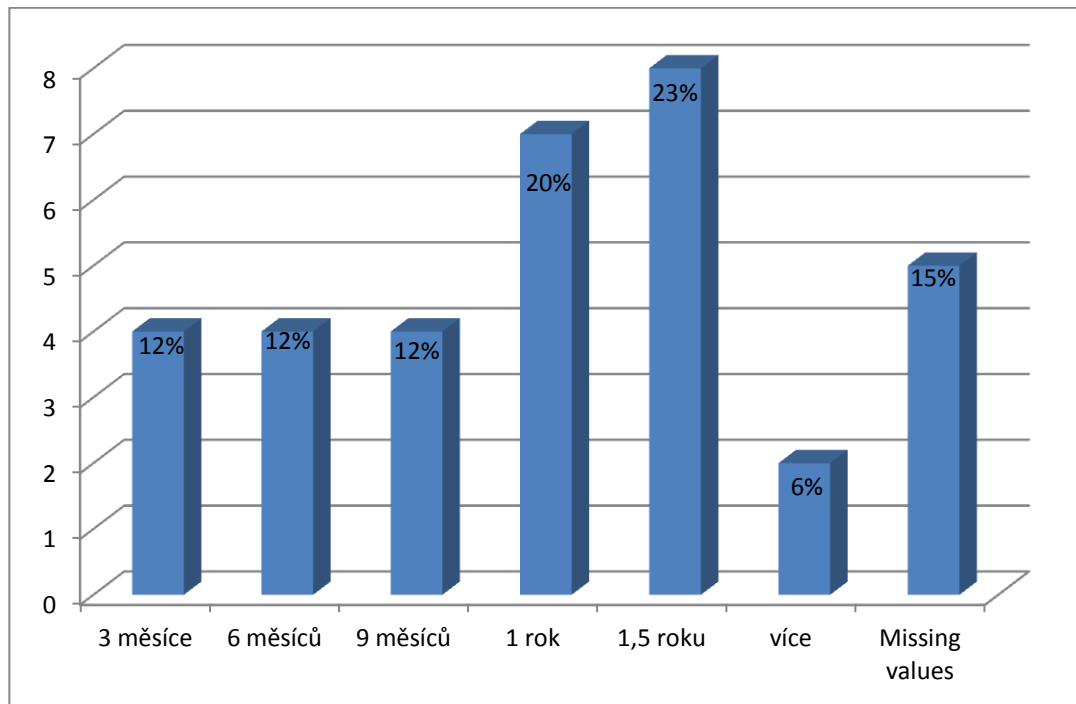
14. Máte představu, kam děti z pěstounské péče na přechodnou dobu budou odcházet?

Graf č. 14 – Přechod dětí z PPPD

Až 62% respondentů si myslí, že děti budou přecházet nazpět do biologické rodiny, či do některého typu náhradní rodinné péče. 20% pak uvádí přechod do rodiny bez uvedení bližší specifikace a 9% uvádí přechod do adoptivní rodiny.

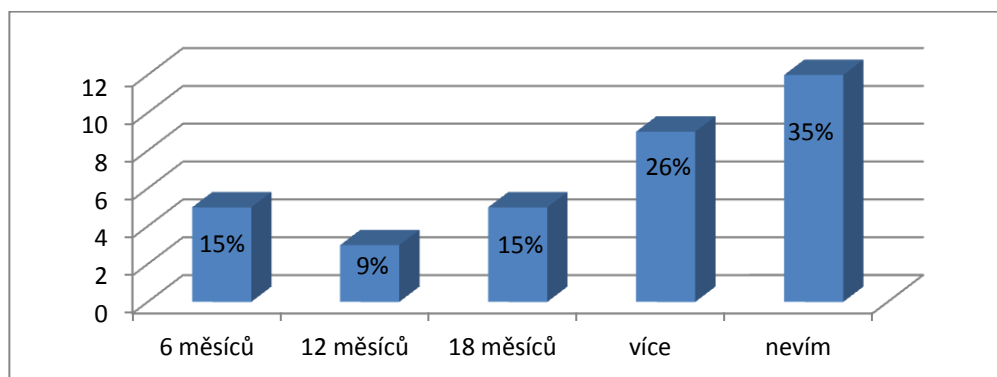
15. Jaká doba je pro Vás hraniční, než si myslíte, že k dítěti v PPPD přilnete tak, že loučení bude pro Vás velmi obtížné?

Graf č. 15 – Hraniční doba pro obtížné loučení s dítětem

36 % respondentů uvádí jako hraniční dobu na loučení s dítětem v rozmezí 3 – 6 měsíců, 43% pak období 1 – 1,5 roku. Pro 6 % respondentů by nebylo obtížné loučení s dítětem ani po 1,5 roce.

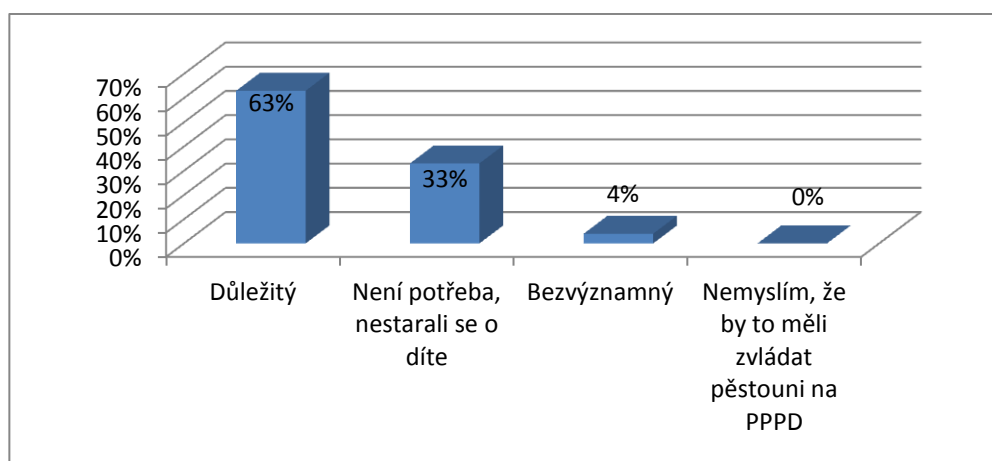
16. Po jaké době si myslíte, že se nebudete schopni s dítětem rozloučit?

Graf č. 16 – Doba pro neodpoutání se od dítěte.

Největší skupina respondentů – 35% neumí vyjádřit časové období, po kterém se již nebudou schopni s dítětem rozloučit, protože nemají žádné bližší informace o této problematice.

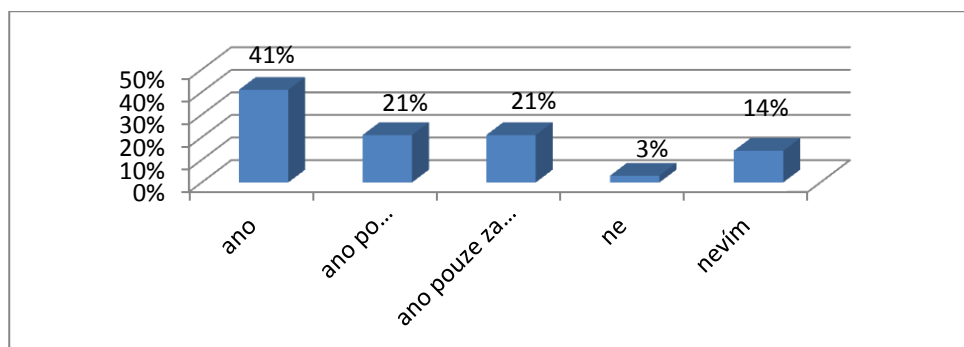
17. Kontakt dítěte v PPPD s jeho původní rodinou je pro něj z mého pohledu?

Graf č. 17 – Důležitost kontaktu dítěte s biologickou rodinou.

Přesto, že jsou respondenti před absolvováním odborné přípravy, kontakt dítěte s jeho biologickou rodinou vnímá jako důležitý 63 %.

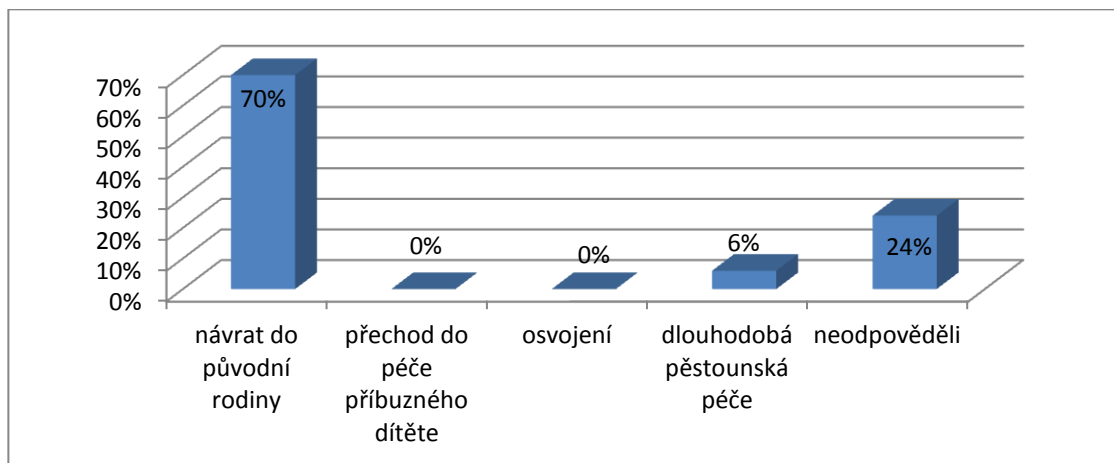
18. Myslíte si, že byste zvládli komunikovat (osobně či telefonicky) s biologickou rodinou dítěte?

Graf č. 18 – Komunikace s biologickou rodinou dítěte.

V případě komunikace s biologickou rodinou dítěte si 41 % respondentů myslí, že by to zvládlo, 42 % by komunikaci zvládlo po proškolení či za přítomnosti další osoby.

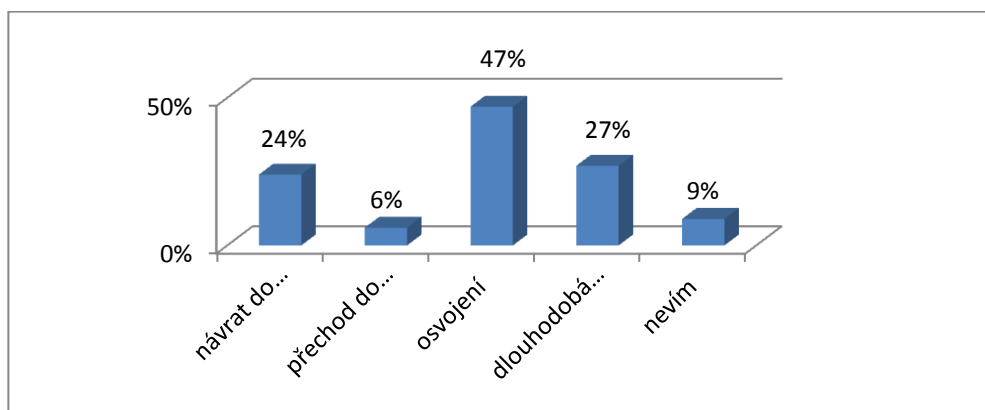
19. Co bude pro Vás nejtěžší situace / varianta, když bude dítě z PPPD přecházet dále?

Graf č. 19 – Nejobtížnější varianta odchodu dítěte.

Jako nejtěžší situaci uvedli respondenti předávání dítěte nazpět do biologické rodiny v 70 %, obzvláště pokud není z jejich pohledu ideálně zajištěná.

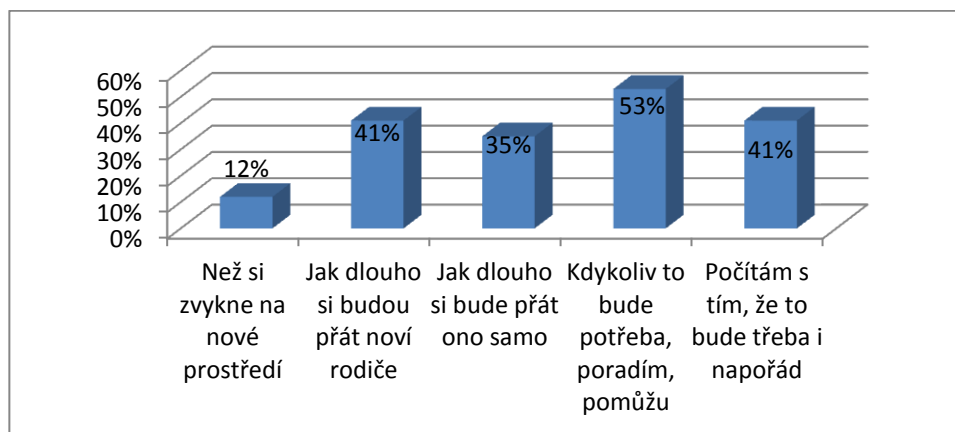
20. Co bude pro Vás nejtěžší situace/varianta, když bude dítě z PPPD přecházet dále?

Graf č. 20 – Nejtěžší varianta odchodu dítěte.

Zde respondenti uvedli v devíti případech více možností, 47 % uvádí jako nejtěžší situaci, když budou dítě předávat adoptivní rodině a 27 % uvádí přechod do dlouhodobé pěstounské péče, na třetím místě pak 24 % v případě návratu dítěte do biologické rodiny.

21. Jak dlouho si myslíte, že zůstanete v kontaktu s rodinou dítěte, o které jste pečovali v PPPD?

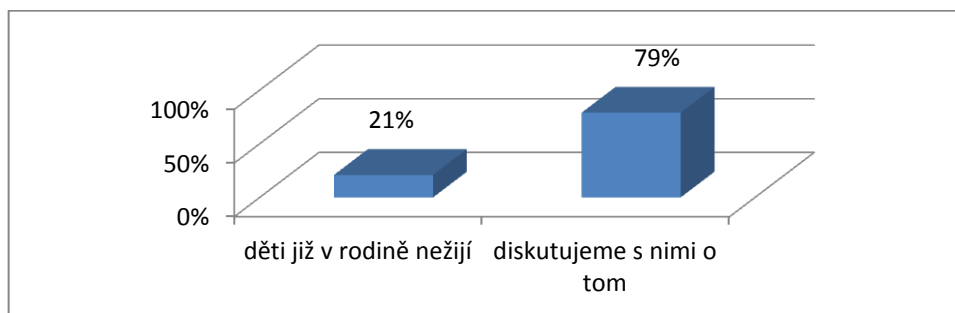

Graf č. 21 – Délka kontaktu s rodinou dítěte po odchodu z PPPD.

Také zde respondenti preferovali více možností. V 53 % odpovídali respondenti, že jsou připraveni pomoci, kdykoliv to bude potřeba a ve 41 %

počítali s tím, že to může být třeba i napořád, podle toho, jak dlouho si to budou noví rodiče přát.

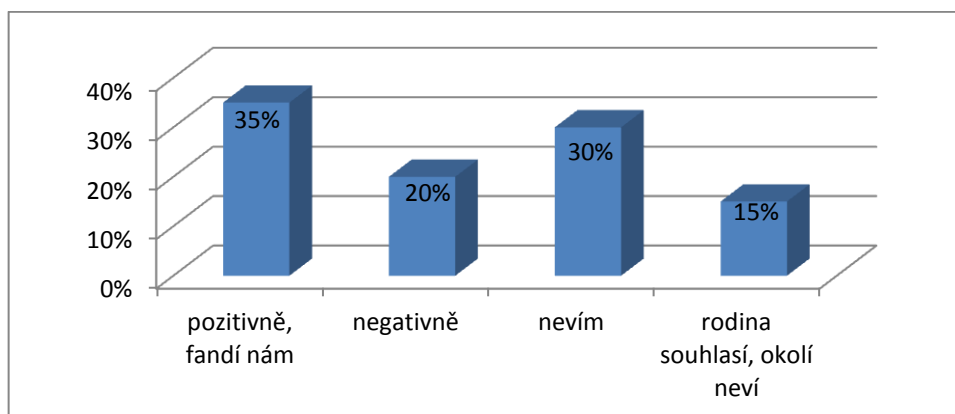
22. Jestli ve Vaší rodině žijí děti, jak je připravujete na příchod dítěte v PPPD?

Graf č. 22 – Jak připravujete Vaše děti na příchod dítěte v PPPD.

Ve 21 % rodin respondentů již děti nežijí a zbylých 79 % uvádí, že s dětmi o problematice PPPD diskutují.

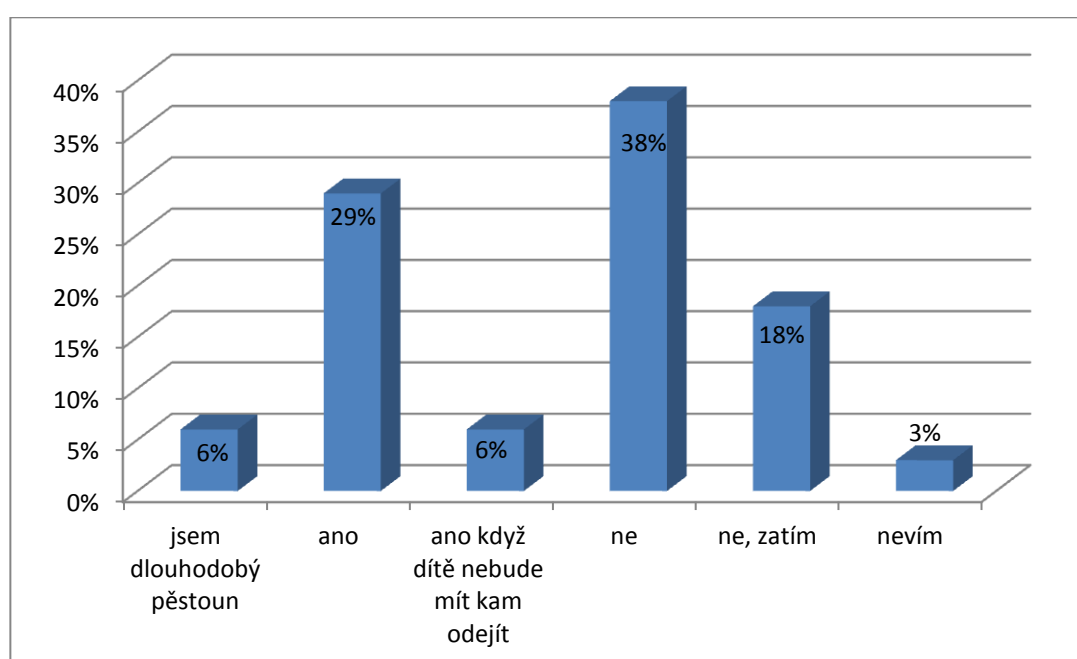
23. Jak si myslíte, že zareaguje Vaše okolí na to, že přijímáte děti do pěstounské péče na přechodnou dobu?

Graf č. 23 – Reakce okolí na výkon PPPD.

Největší procento respondentů odpovědělo, že reakce z okolí jsou pozitivní, fandí jim, 30% uvádí, že reakce nezjišťovali a tedy neví. Dalších 20 % se setkala s negativní reakcí, přičemž uvádějí dotazy typu “proč to děláte, hledí na nás jako na blázny, obavy ze střídání dětí“. V 15 % odpovědí respondenti se svým úmyslem seznámili svou nejbližší rodinu a okolí to neví.

24. Dovede si představit, že změníte svůj status z pěstouna na přechodnou dobu na dlouhodobou pěstounskou péči?

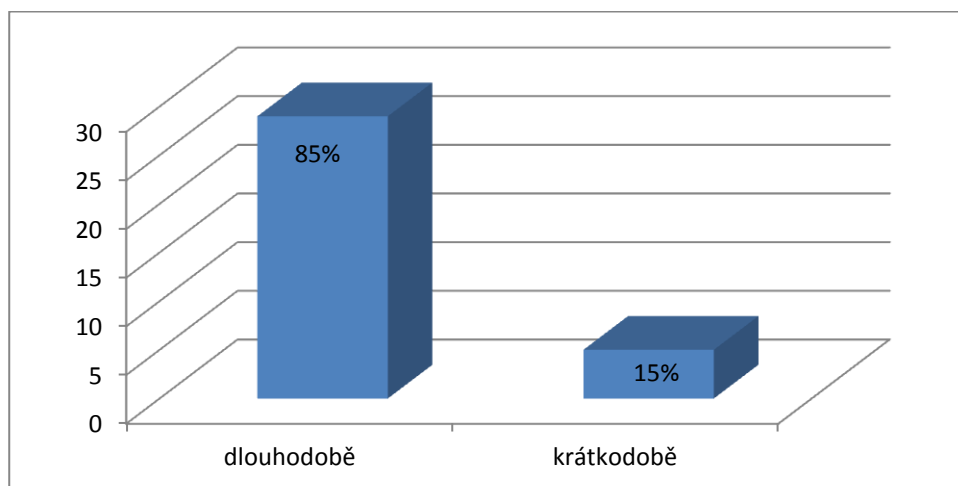
Graf č. 24 – Změna statusu pěstouna PPPD na dlouhodobou pěstounskou péči.

Na otázku, zda si dovedou představit, že by změnili svůj status pěstouna na dlouhodobou pěstounskou péči odpovědělo 38 % respondentů že ne, 18 % že zatím ne. 29 % respondentů by s tímto souhlasilo a 6 % by o tom uvažovalo, pokud by dítě v jejich péči nemělo kam odejít a muselo by přejít do ústavní péče.

5.4.2 Analýza dotazníků po přípravě na výkon PPPD

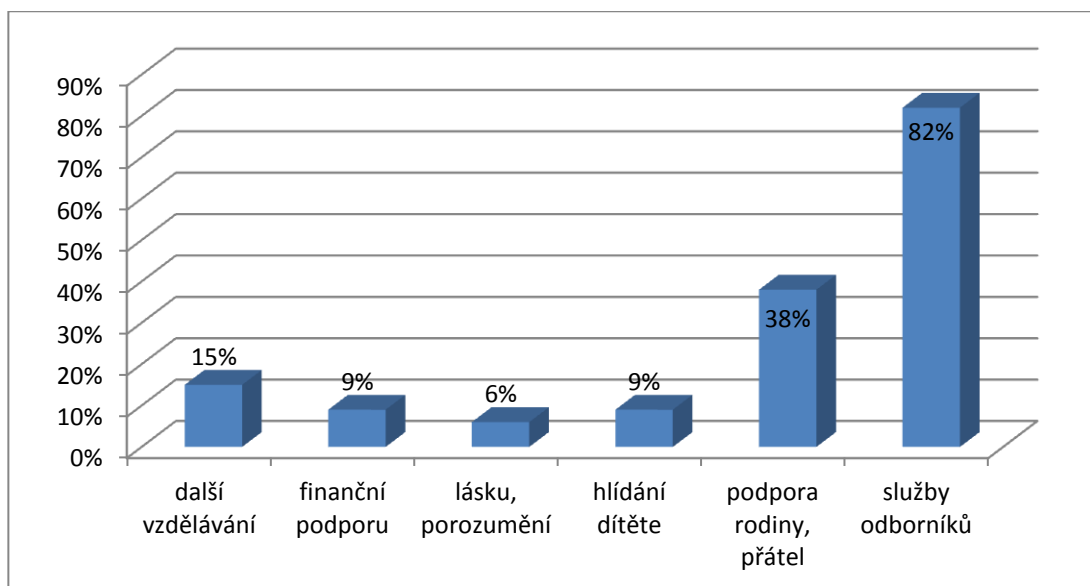
1. Jak dlouho si myslíte, že se budete věnovat pěstounské péči na přechodnou dobu?

Graf č. 25 – Délka výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu – po přípravě.

Po absolvování odborné přípravy si 85% respondentů myslí, že budou PPPD vykonávat dlouhodobě.

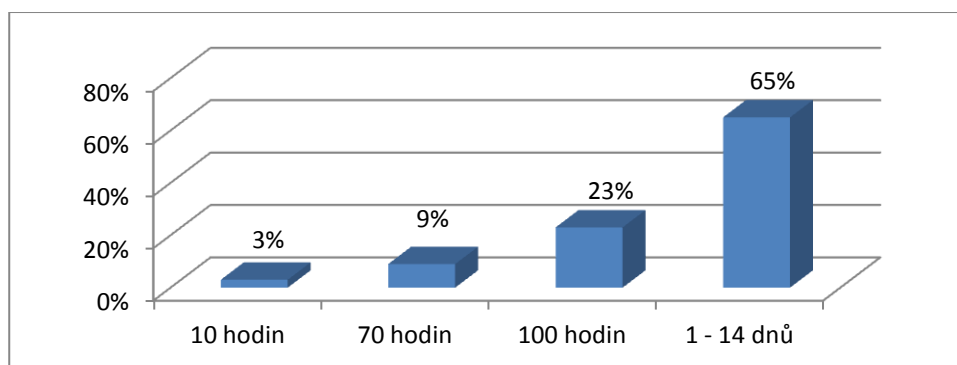
2. Co si myslíte, že budete k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu potřebovat?

Graf č. 26 – Potřeby k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu – po přípravě.

Na tuto otázku odpovídali respondenti více možnostmi, největší procento odpovědí uvádělo potřebu odborné pomoci – 82 % a to je ze strany sociálních pracovníků, psychologů, právní poradenství. Jako důležitá – 38 % je vnímána podpora ze strany širší rodiny a přátel.

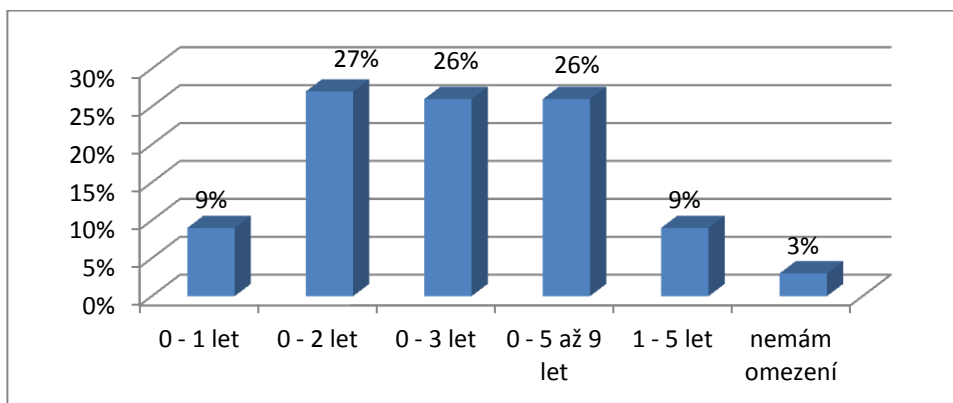
3. Kolik hodin ročně byste byli ochotni se dále vzdělávat?

Graf č. 27 – Další vzdělávání – po přípravě.

Množství času, které jsou respondenti ochotni věnovat dalšímu vzdělávání, kolísá od deseti do sta hodin. Nejčastěji uváděným údajem (a zároveň nejbližším průměrem) jsou 3 – 4 víkendy v roce.

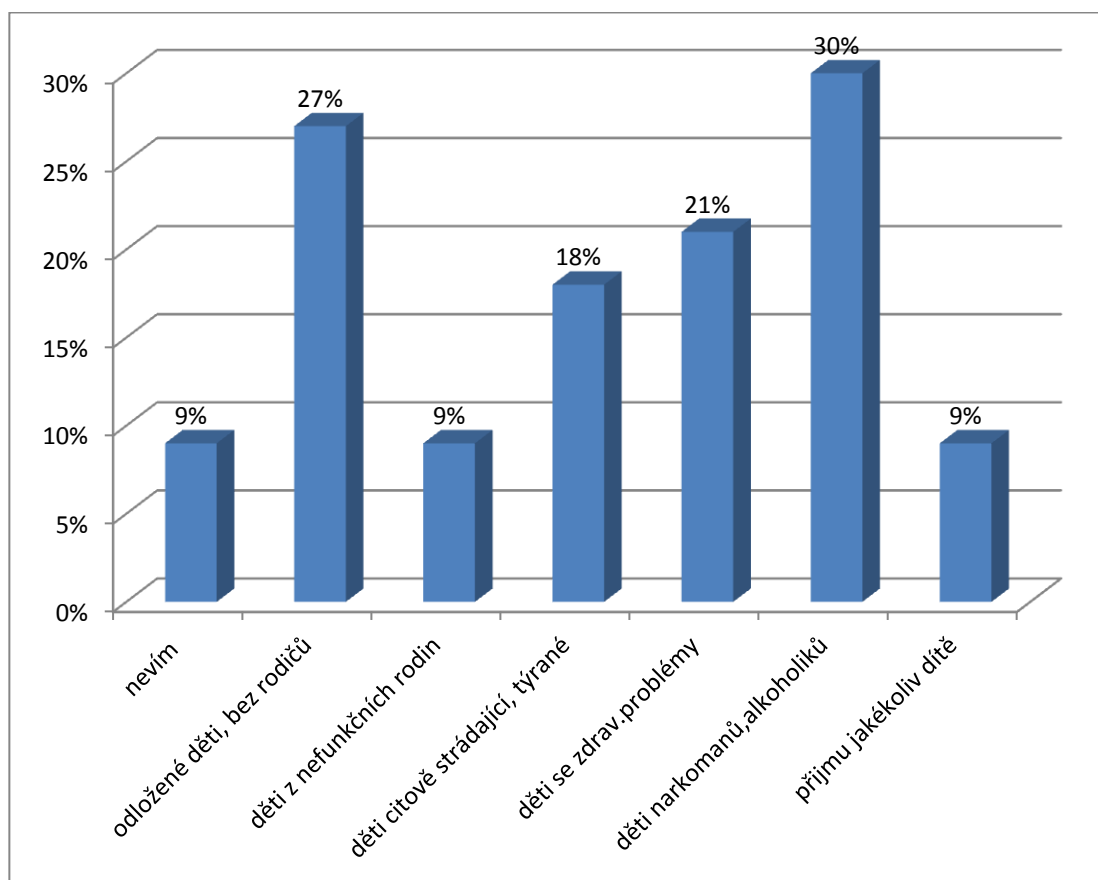
4. Jakým dětem (věková skupina) byste v případě možnosti volby poskytli svou pomoc? Napište prosím rozmezí (např. 0-2 roky).

Graf č. 28 – Volba věkového rozmezí dětí – po přípravě.

Respondenti téměř shodně uvádějí věkovou preferenci v rozmezí 0 – 2 a 0 – 3 roky v 53%. Pro věkovou skupinu 0 – 1 rok se rozhodlo 9% a 26% respondentů by nemělo problém s dětmi od 0 – 5 let, popřípadě 9 let.

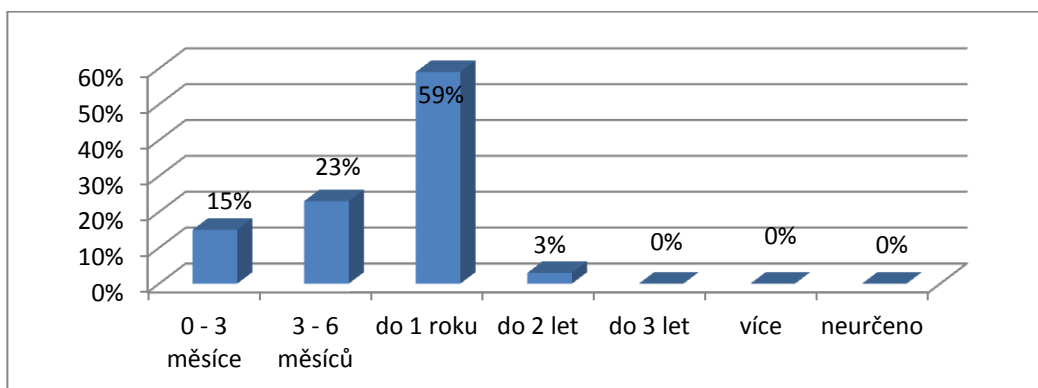
5. Máte představu jaké děti (s jakými problémy) budou potřebovat Vaši pomoc? Napište prosím.

Graf č. 29 – Problémy dětí v péči pěstouna PPPD – po přípravě

Respondenti označili více možností, nejčastěji mají představu, že budou pečovat o děti drogově závislých matek 30 %, odložené děti 27 % a děti se zdravotními problémy 21%.

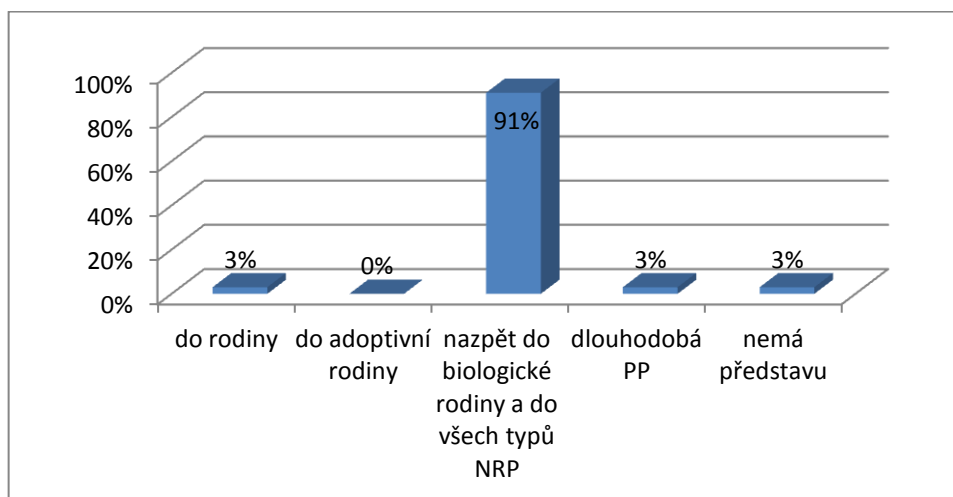
6. Jak dlouho si myslíte, že děti v PPPD zůstanou, než se vyřeší jejich situace?

Graf č. 30 – Délka pobytu dítěte v rodině pěstouna PPPD – po přípravě.

Na otázku jak dlouho děti v PPPD zůstanou, odpovědělo 53% respondentů, že se jedná o dobu maximálně jednoho roku, 47% respondentů má představu, že to bude v rozmezí mezi dvěma až osmi měsíci.

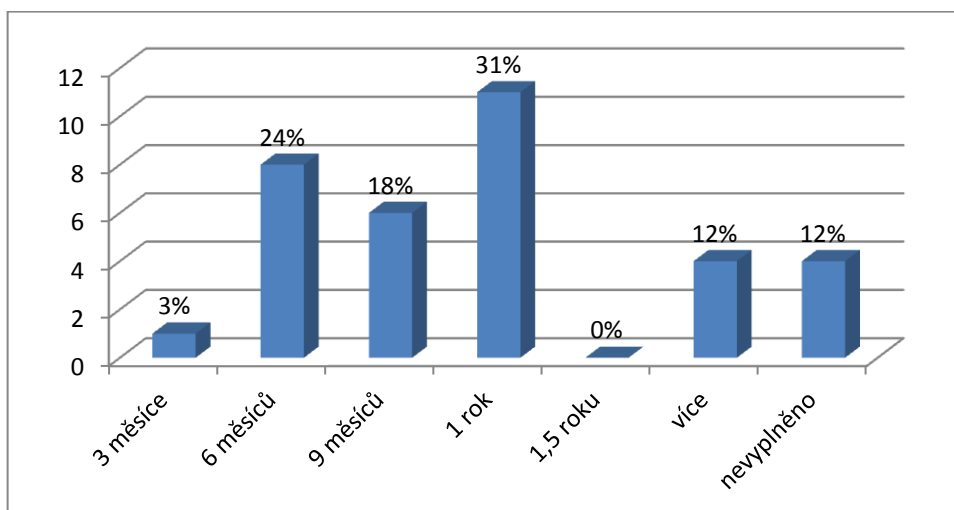
7. Máte představu, kam děti z pěstounské péče na přechodnou dobu budou odcházet?

Graf č. 31 – Přechod dětí z PPPD – po přípravě.

Naprostá většina respondentů - 91% uvedla, že děti se budou vracet do biologických rodin případně odejdou do adoptivní rodiny či dlouhodobé pěstounské péče.

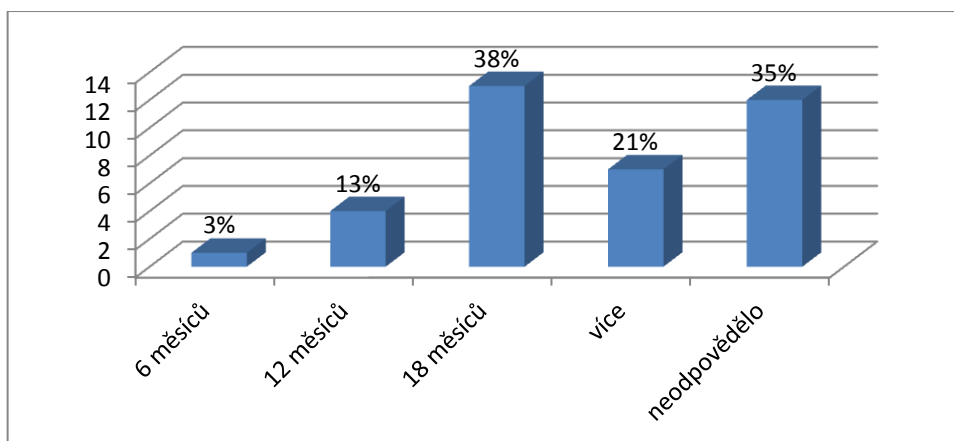
8. Jaká doba je pro Vás hraniční, než si myslíte, že k dítěti v PPPD přilnete tak, že loučení bude pro Vás velmi obtížné?

Graf č. 32 – Hraniční doba pro obtížné loučení s dítětem – po přípravě.

Respondenti vnímají dobu jednoho roku jako hraniční pro loučení s dítětem v 31 %, pro 42 % bude problémem loučení již po 6 – 9 měsících.

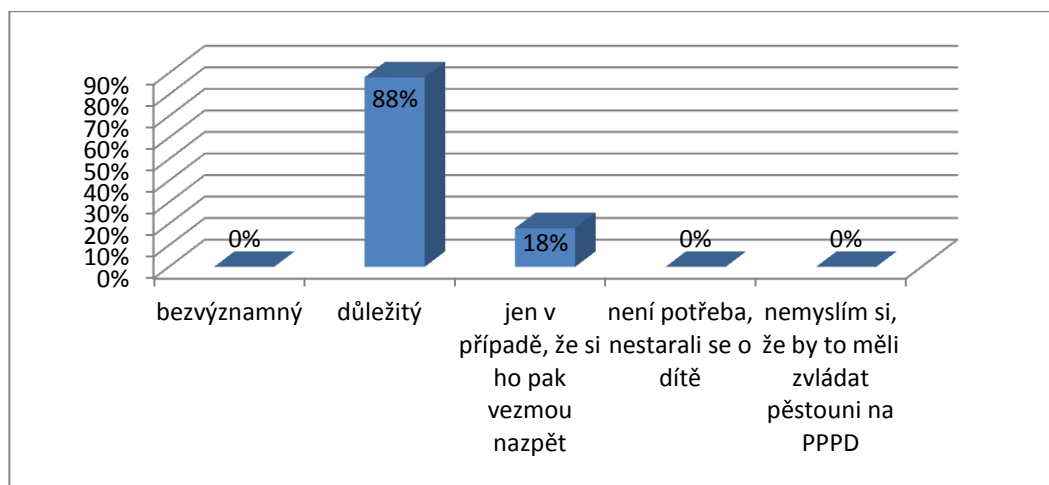
9. Po jaké době si myslíte, že se nebudete schopni s dítětem rozloučit.

Graf č. 33 – Doba pro neodpoutání se od dítěte – po přípravě.

Jako dobu 18 měsíců označilo 38 % respondentů časový úsek, po němž si myslí, že od dítěte nebudou moc odloučit.

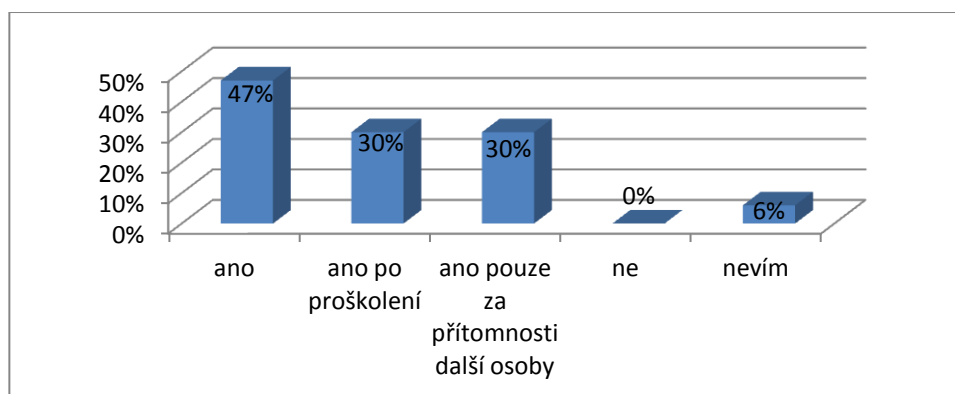
10. Kontakt dítěte v PPPD s jeho původní rodinou je pro něj z mého pohledu:

Graf č. 34 – Důležitost kontaktu dítěte s biologickou rodinou – po přípravě.

Nejčastěji uváděný komentář k odpovědi v 88%, že kontakt pro dítě s biologickou rodinou je důležitý z důvodu identity dítěte, poznání kořenů a vlastní minulosti, důležitost vazby a vztahů.

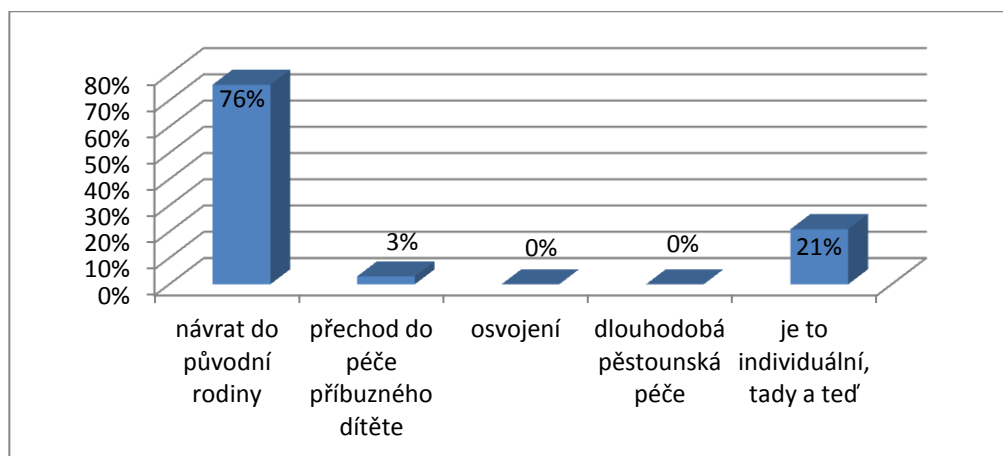
11. Myslíte si, že byste zvládli komunikovat (osobně či telefonicky) s biologickou rodinou dítěte?

Graf č. 35 – Komunikace s biologickou rodinou dítěte – po přípravě.

Někteří respondenti volili dvě odpovědi na danou otázku. Většina respondentů, což je 47 % odpovídalo, že by komunikaci zvládli, dalších 60 % uvedlo, že po proškolení, případně za přítomnosti další osoby komunikaci zvládnou.

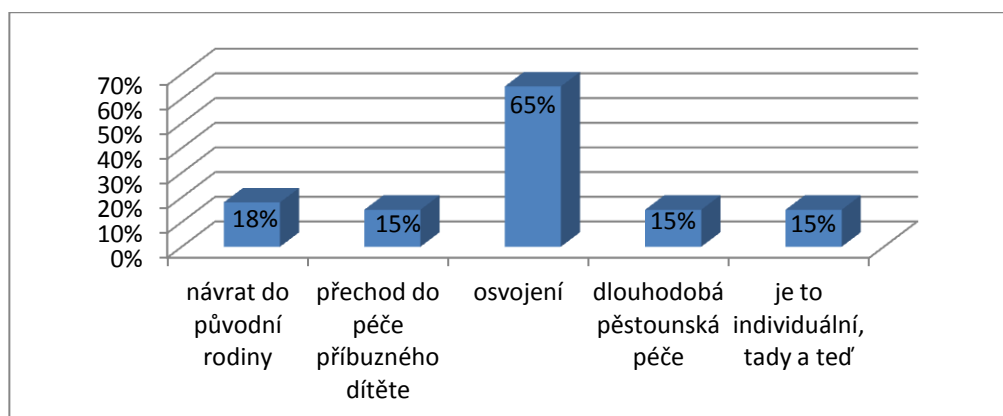
12. Co bude pro Vás nejtěžší situace / varianta, když bude dítě z PPPD přecházet dále:

Graf č. 36 – Nejtěžší varianta odchodu dítěte – po přípravě.

Jako nejtěžší situaci respondenti – 76%, vnímají návrat dítěte nazpět do biologické rodiny, pokud není ideálně zajištěná. Dalších 21% uvedlo, že je to individuální, a je potřeba k tomu přistupovat s heslem „tady a teď“.

13. Co bude pro Vás nejlehčí situace/varianta, když bude dítě z PPPD přecházet dále?

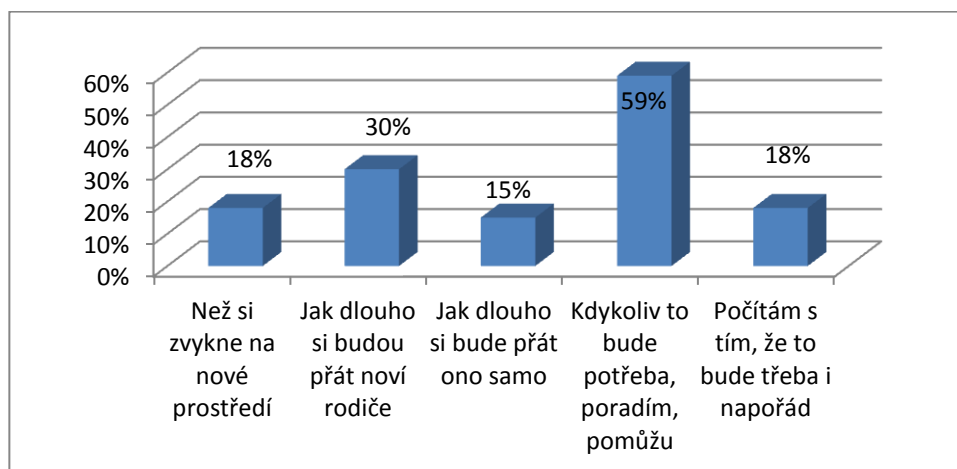

Graf č. 37 – Nejlehčí varianta odchodu dítěte – po přípravě.

Zde opět v sedmi případech respondenti označili více možností, přičemž 65% uvádí jako nejlehčí variantu přechodu dítěte z PPPD do adoptivní rodiny.

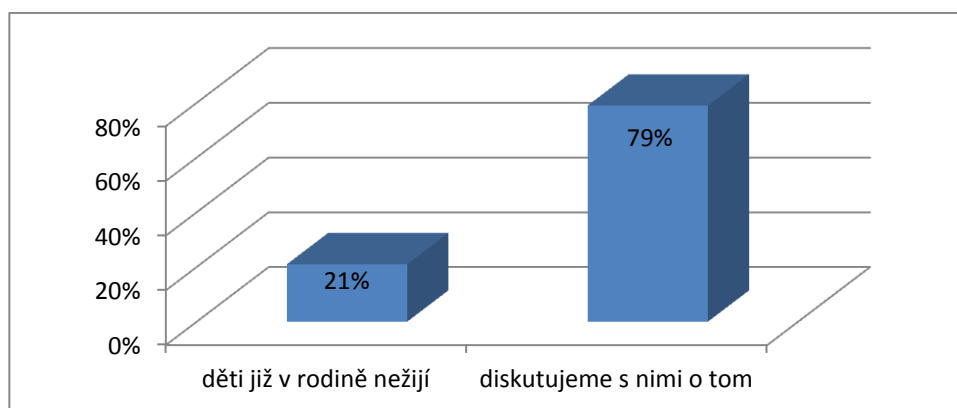
14. Jak dlouho si myslíte, že zůstanete v kontaktu s rodinou dítěte, o které jste pečovali v PPPD?

Graf č. 38 – Délka kontaktu s rodinou dítěte po odchodu z PPPD – po přípravě.

Respondenti označili v deseti případech více než jednu možnost odpovědi. Nejčastější varianta délky kontaktu dítěte s rodinou v 59 % - být dítěti a jeho rodině nápomocen radou či pomocí, kdykoliv to bude potřeba.

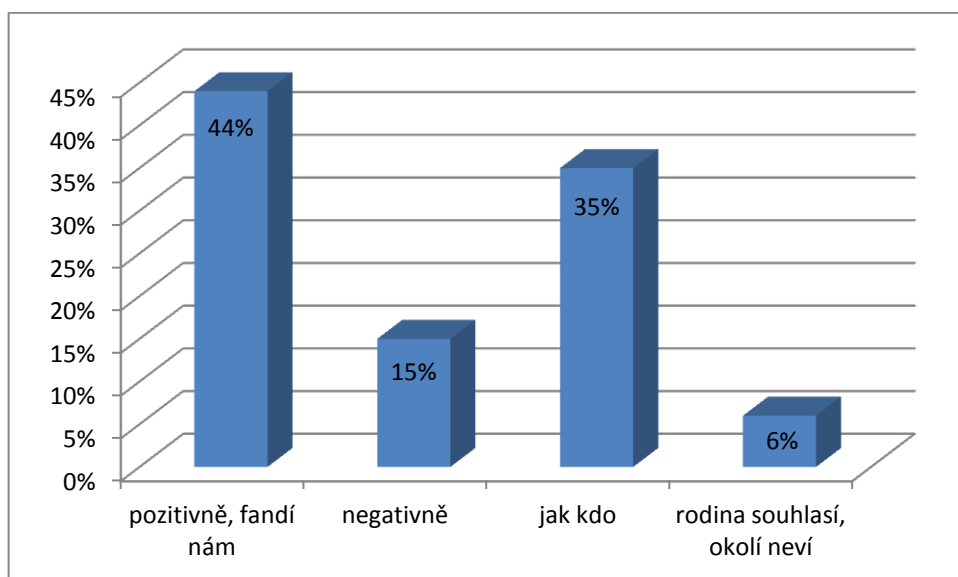
15. Jestli ve Vaší rodině žijí děti, jak je připravujete na příchod dítěte v PPPD?

Graf č. 39 – Jak připravujete Vaše děti na příchod dítěte v PPPD – po přípravě.

Rodiny respondentů připravují děti žijící ve společné domácnosti, v 79 % tak, že s nimi o tom diskutují, ve 21 % rodinách respondentů již děti nežijí.

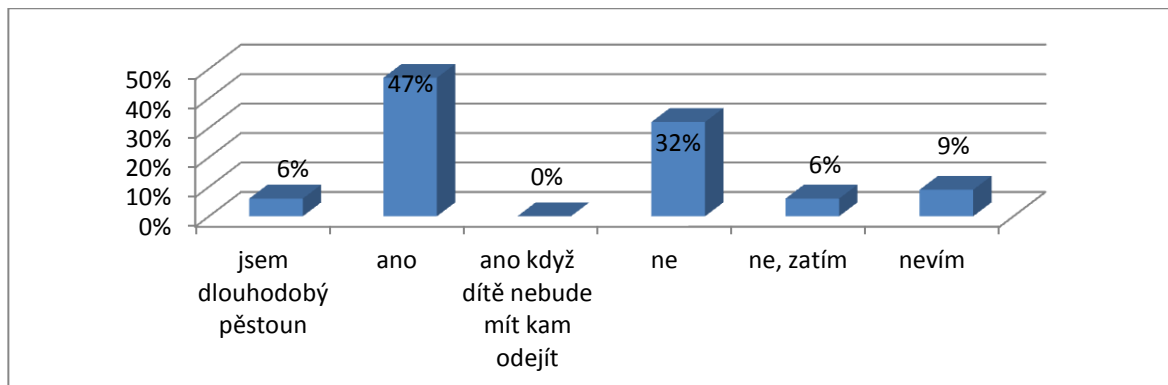
16. Jak si myslíte, že zareaguje Vaše okolí na to, že přijímáte děti do pěstounské péče na přechodnou dobu?

Graf č. 40 – Reakce okolí na výkon PPPD – po přípravě

Většina respondentů – 44 % se setkala s pozitivní reakcí ve svém okolí na to, že přijmou dítě do PPPD, 35 % respondentů se setkala se smíšenými reakcemi a 15 % s negativními reakcemi okolí, nejčastěji z důvodu předpokládané finanční motivace či malé osvěty o důležitosti NRP. Všichni shodně uvádějí, že se snaží s okolím komunikovat a vysvětlovat důvody, proč je PPPD důležitá.

17. Dovede si představit, že změníte svůj status z pěstouna na přechodnou dobu na dlouhodobou pěstounskou péči?

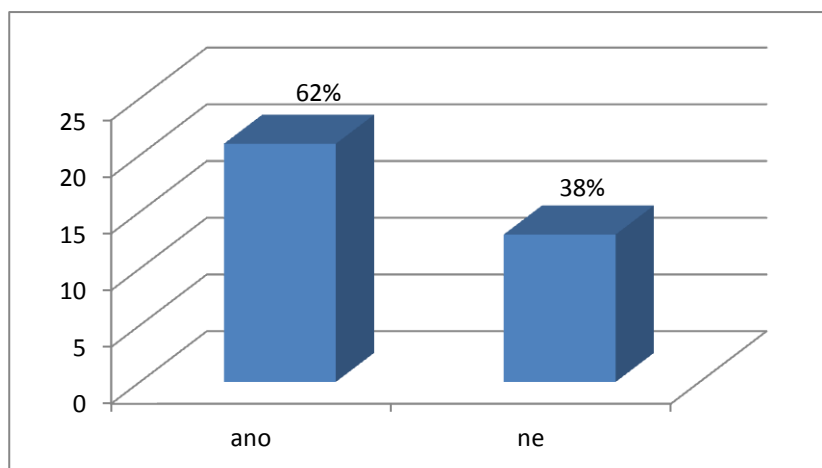
Graf č. 41 – Změna statusu pěstouna PPPD na dlouhodobou pěstounskou péči - po přípravě

Po absolvování odborné přípravy celkem 47% respondentů uvádí, že si dokáží představit, že změní svůj status z pěstouna PPPD na dlouhodobou pěstounskou péči. 32% naopak o tomto vůbec neuvažuje a 6% zatím neuvažuje.

5.5 Potvrzení a vyvrácení hypotéz

H1 Rodiny žadatelů nábožensky založené poskytují pěstounskou péči častěji.

Jste nějakého náboženského vyznání?

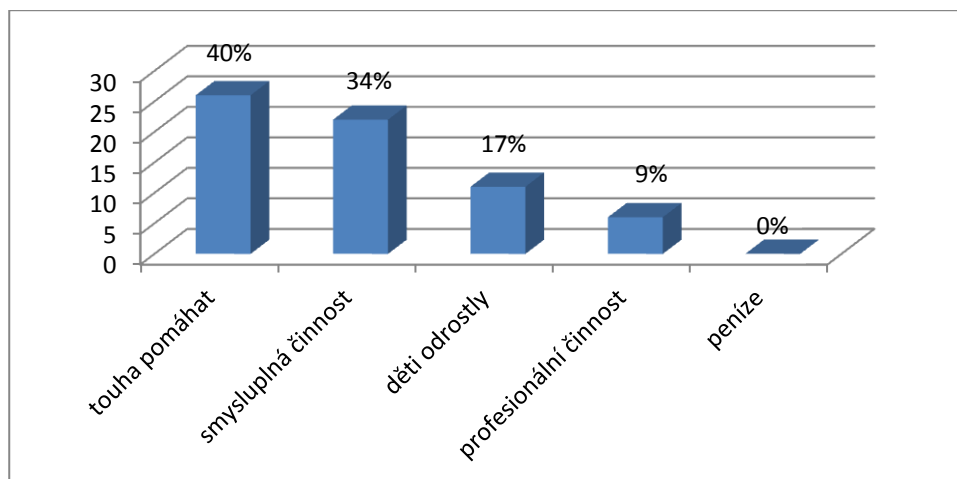

Graf č. 4 – Náboženské vyznání

Tato hypotéza se zcela potvrdila, rodiny žadatelů jsou mezi účastníky odborných příprav zastoupeny 62%.

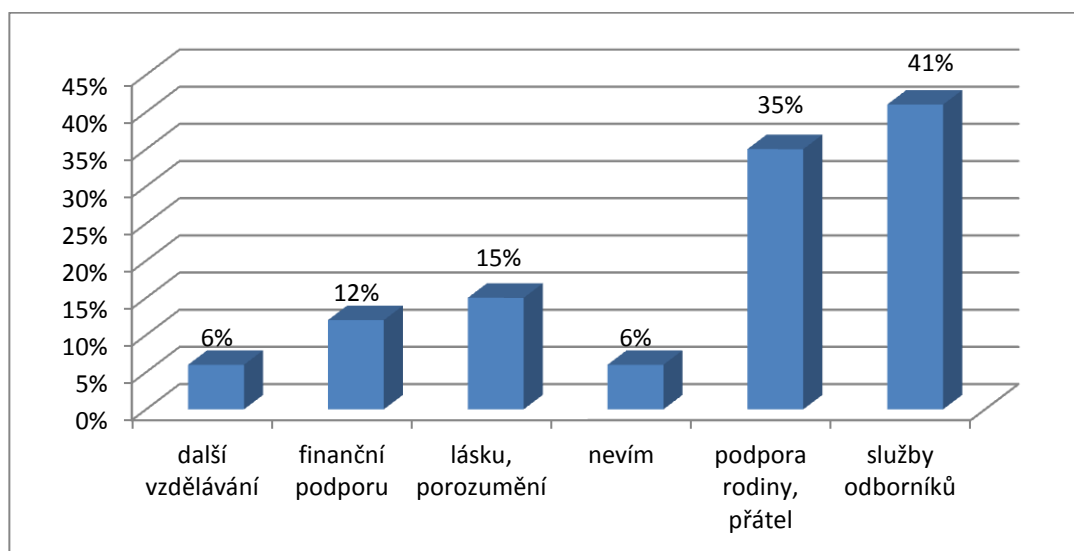
H2 K zájmu o pěstounskou péči na přechodnou dobu vede žadatele motivace pomáhat, ale finančního ohodnocení hraje také velmi důležitou roli.

Jaká je Vaše motivace v pěstounské péči na přechodnou dobu?

Graf č. 6 – Motivace k pěstounské péči na přechodnou dobu

Co si myslíte, že budete k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu potřebovat?

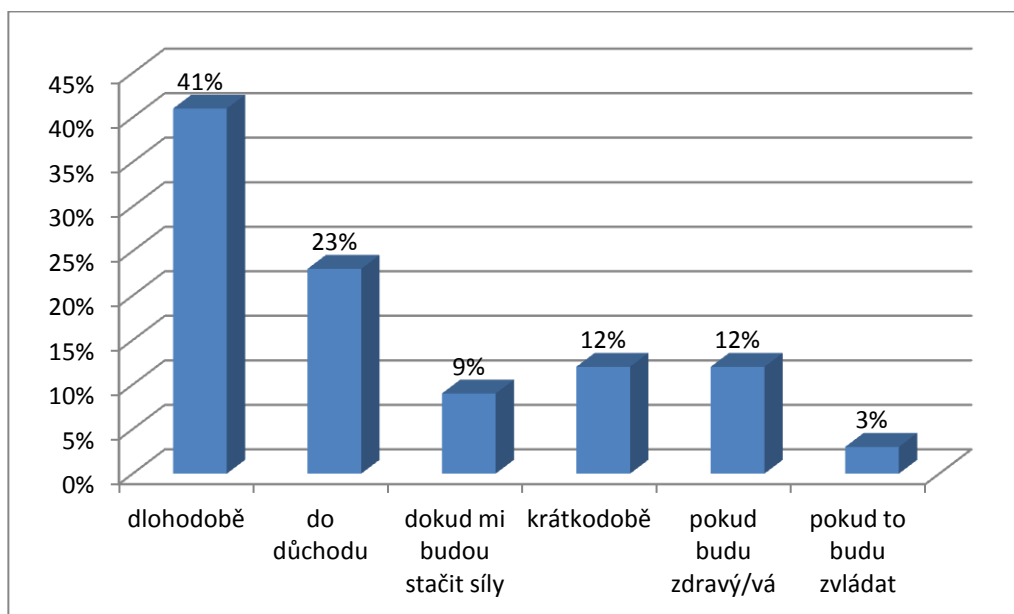
Graf č. 9 – Potřeby k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu

Nejčastěji uvedenou motivací je skutečně touha pomáhat, následovaná vyjádřeným hledáním smysluplné činnosti. Finanční ohodnocení nebylo

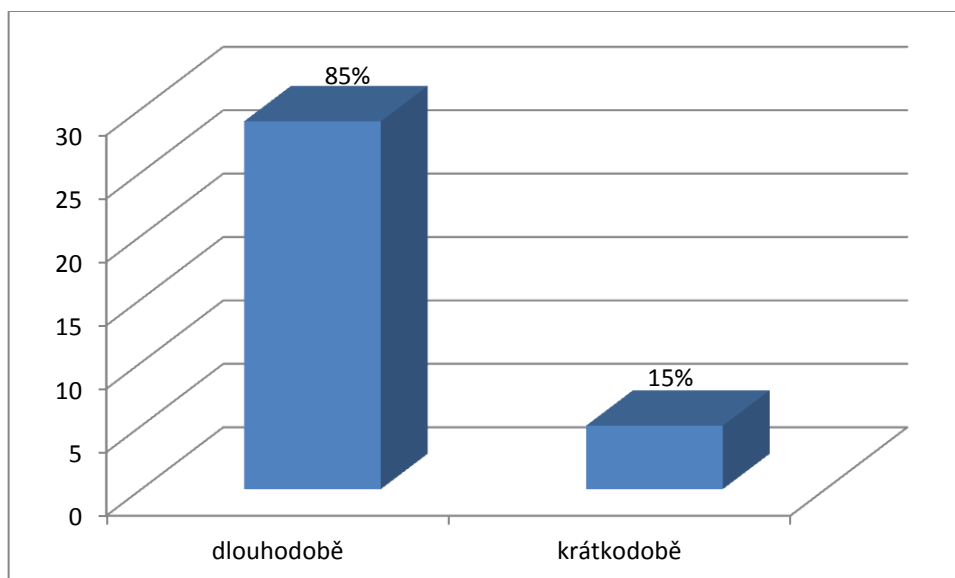
jako motivace uvedeno žádným z respondentů, nicméně 12 % respondentů uvádí finance jako druh podpory, který budou v průběhu pěstounské péče potřebovat.

H3 Žadatelé o zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu se mylně domnívají, že ji budou vykonávat dlouhodobě – v délce přes 10 let.

Jak dlouho si myslíte, že se budete věnovat pěstounské péči na přechodnou dobu?

Graf č. 8 – Délka výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu

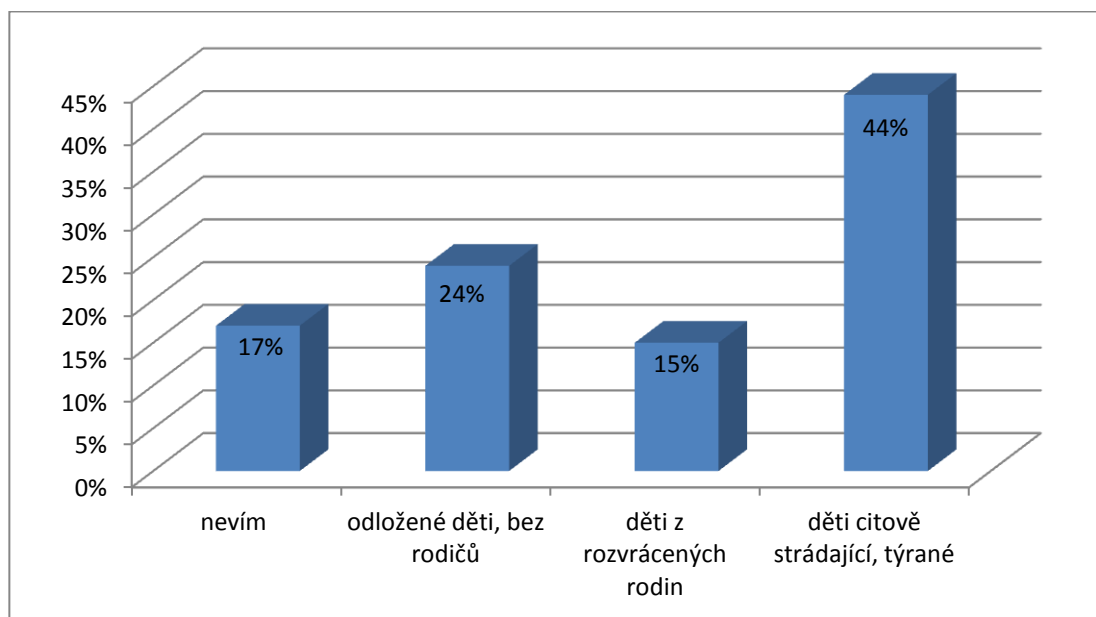
Graf č. 25 – Délka výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu - po přípravě.

Tato hypotéza se naprosto prokázala. Pouze 3 respondenti uvedli v dotazníku před zahájením přípravy dobu 5-10 let, po kterou si myslí, že se budou věnovat PPPD. Ostatní uvádějí dobu delší, nejčastěji až do důchodu. Po přípravě se sice počet respondentů volících variantu krátkodobé představy zvýšil na 5, ale představa dlouhodobého výkonu PPPD až do důchodu zůstává.

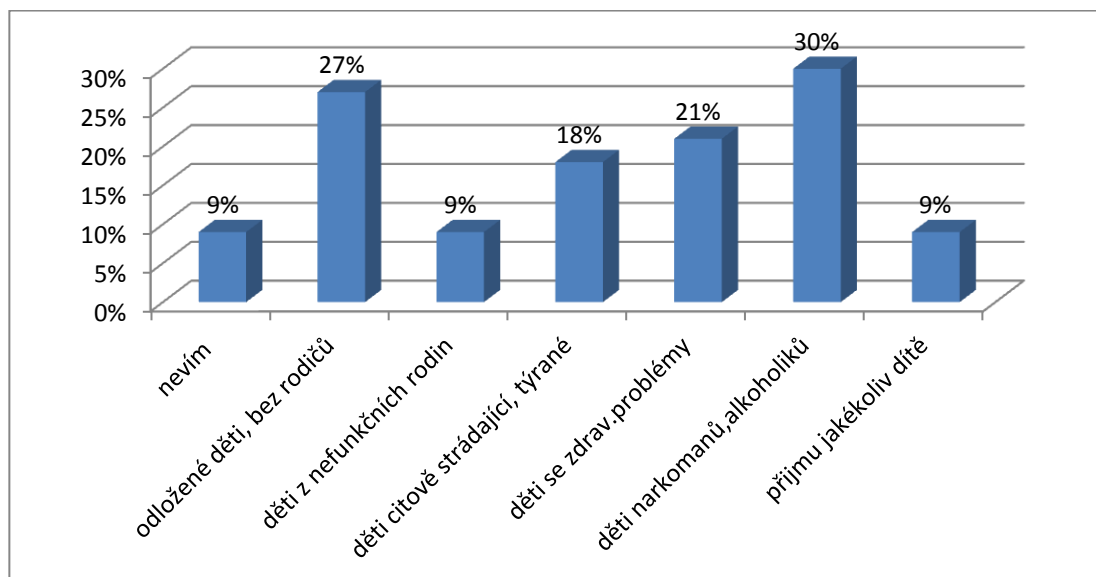

H4 V případě jasně nastavených pravidel při počátku zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu, není odevzdávání dětí pěstouny vnímáno jako problematické.

Máte představu jaké děti (s jakými problémy) budou potřebovat Vaši pomoc?

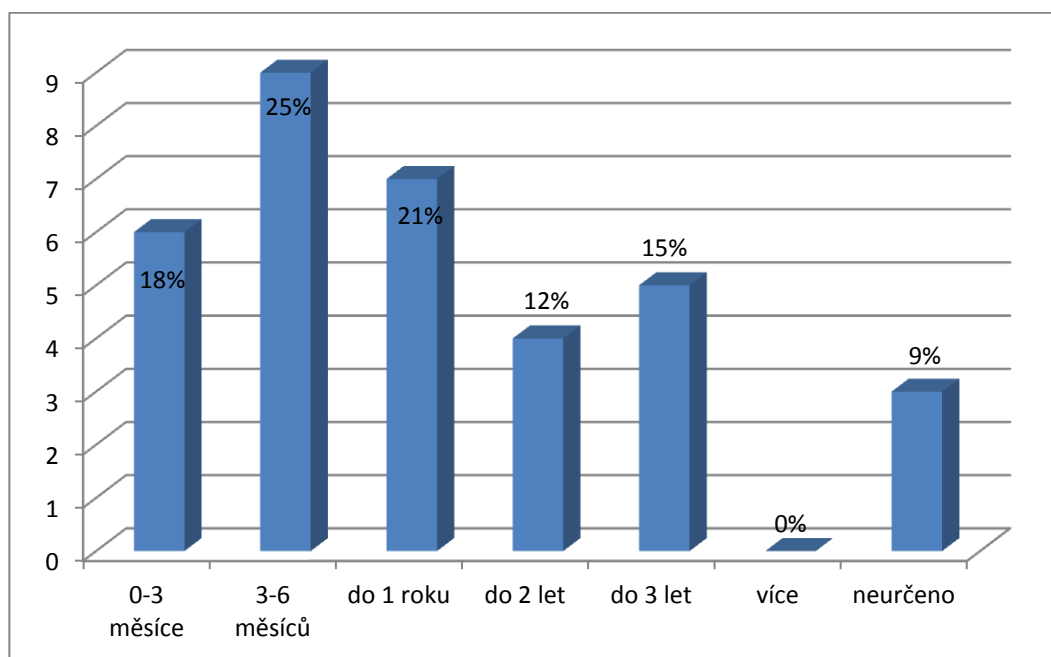

Graf č. 12 – Problémy dětí v péči pěstouna PPPD

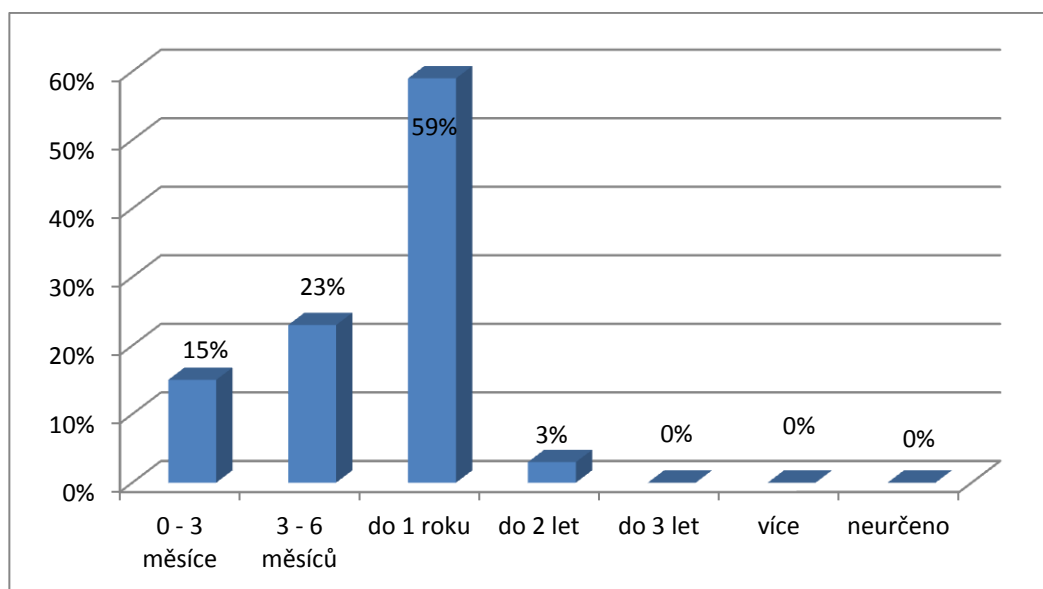

Graf č. 29 – Problémy dětí v péči pěstouna PPPD – po přípravě.

Jak dlouho si myslíte, že děti v PPPD zůstanou, než se vyřeší jejich situace?

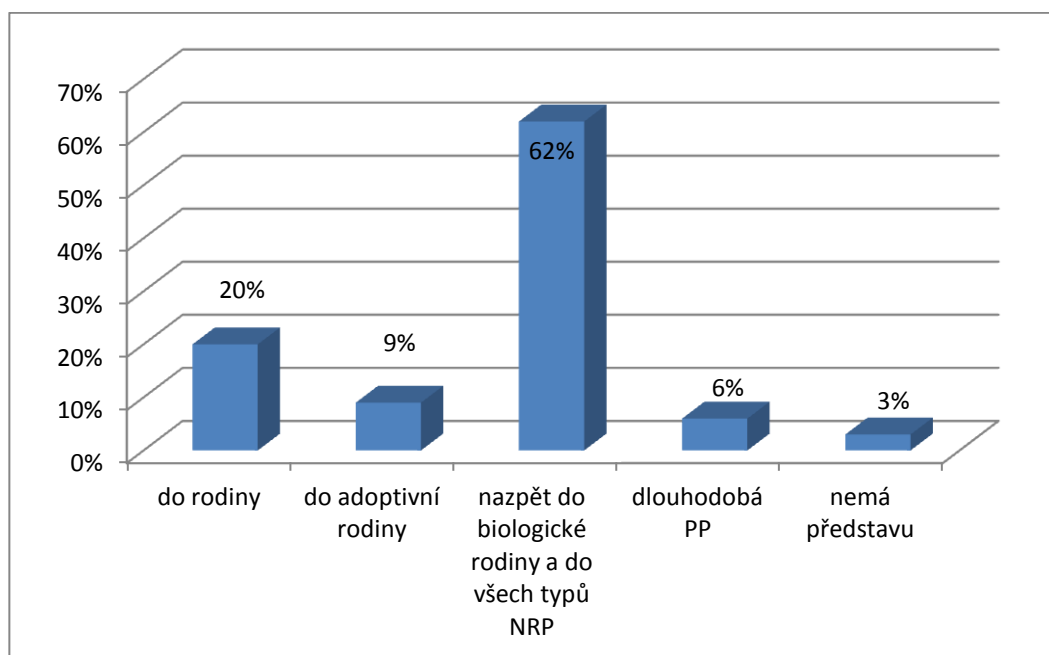

Graf č. 13 – Délka pobytu dítěte v rodině pěstouna PPPD.

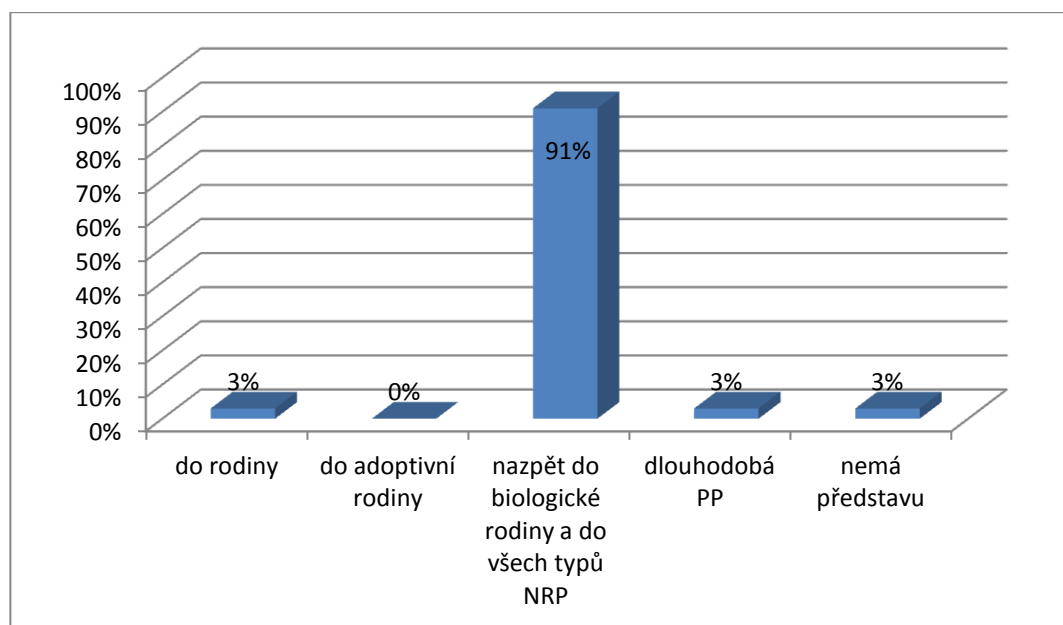

Graf č. 30 – Délka pobytu dítěte v rodině pěstouna PPPD - po přípravě.

Máte představu, kam děti z pěstounské péče na přechodnou dobu budou odcházet?

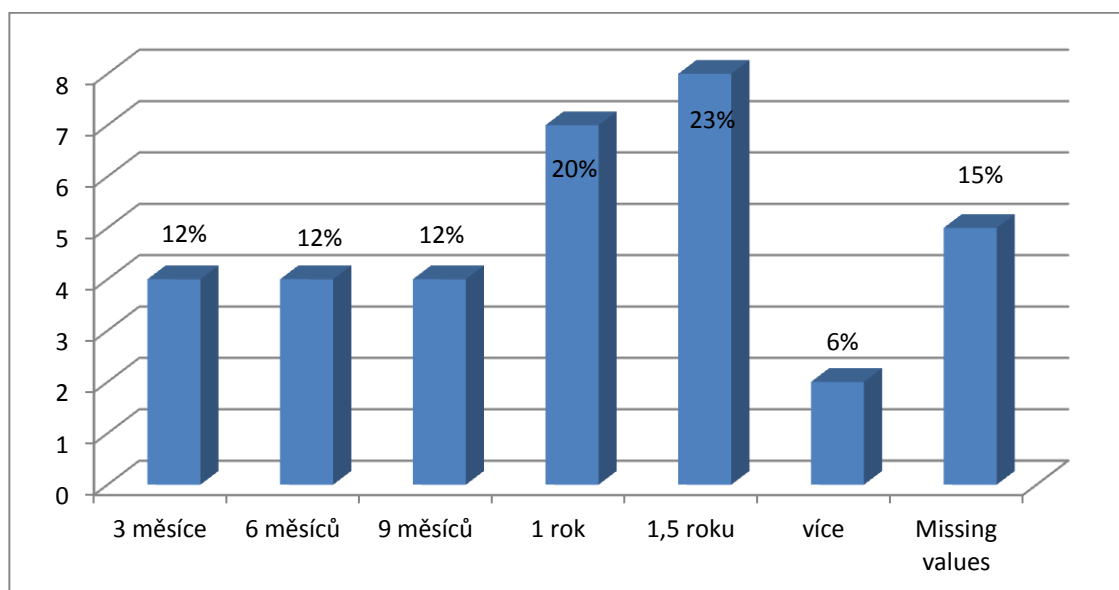

Graf č. 14 – Přechod dětí z PPPD.

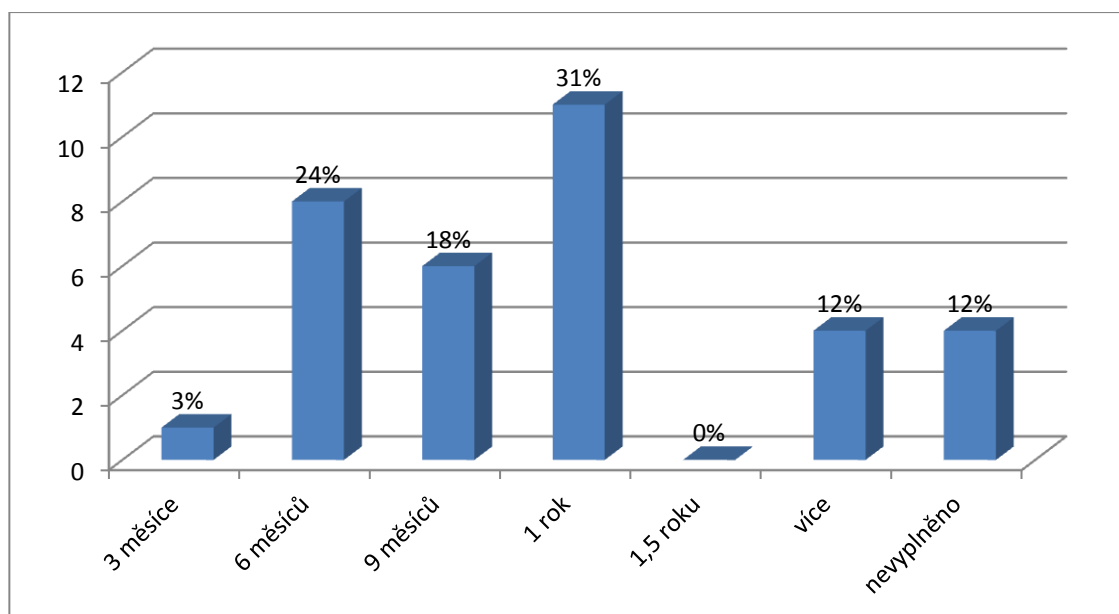

Graf č. 31 – Přechod dětí z PPPD – po přípravě.

Jaká doba je pro Vás hraniční, než si myslíte, že k dítěti v PPPD přilnete tak, že loučení bude pro Vás velmi obtížné?

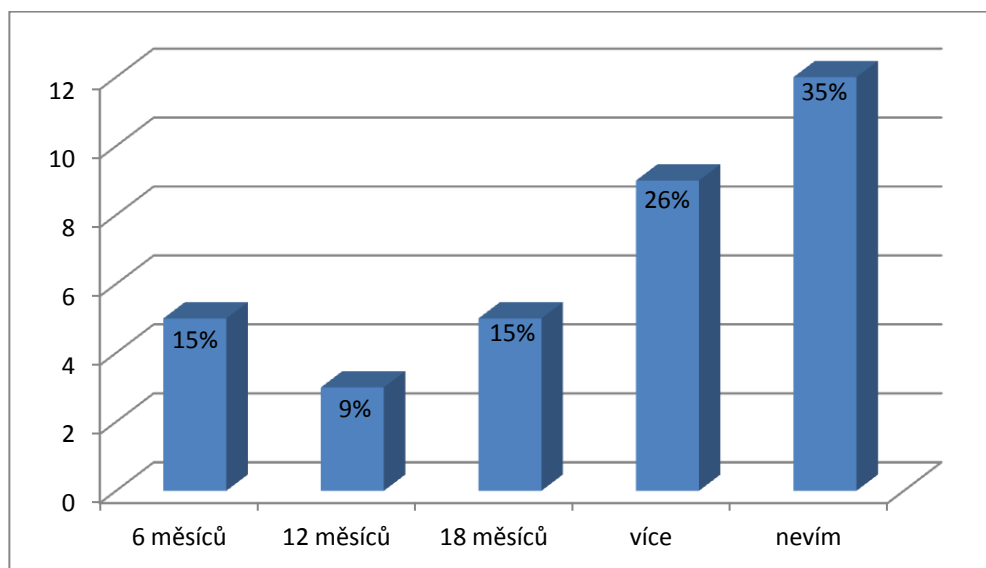

Graf č. 15 – Hraniční doba pro obtížné loučení s dítětem.

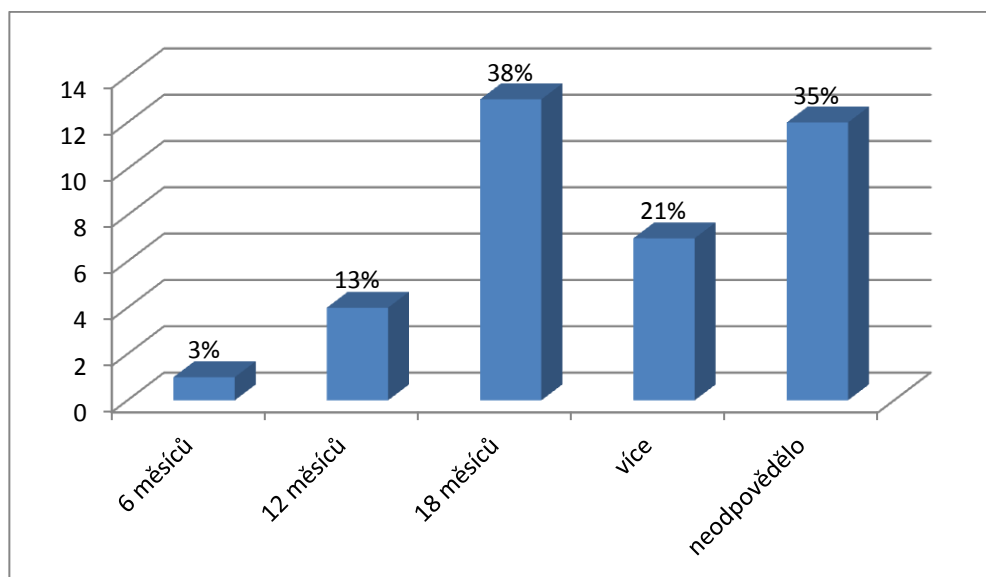

Graf č. 32 – Hraniční doba pro obtížné loučení s dítětem – po přípravě.

Po jaké době si myslíte, že se nebudete schopni s dítětem rozloučit?

Graf č. 16 – Doba pro neodpoutání se od dítěte.

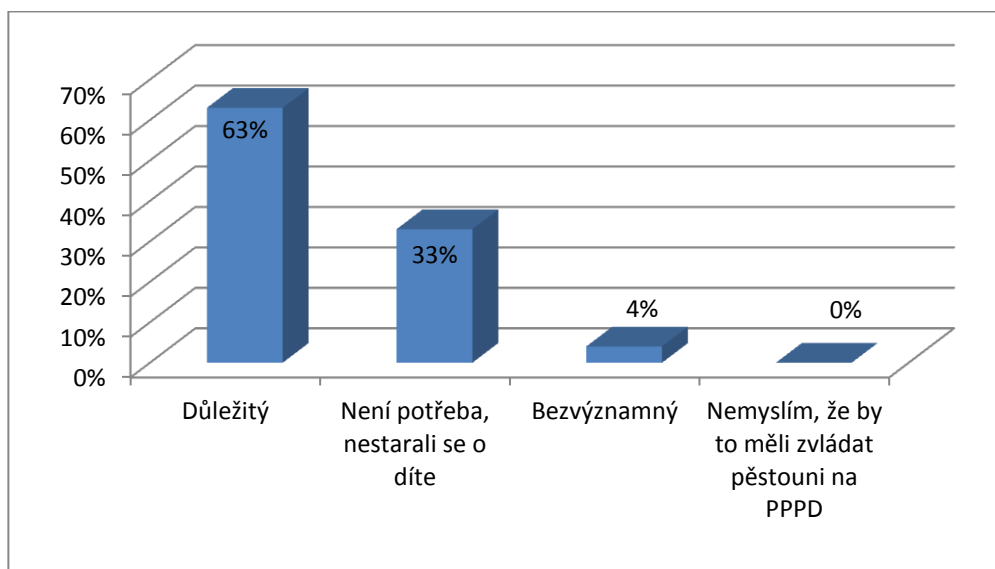

Graf č. 33 – Doba pro neodpoutání se od dítěte – po přípravě.

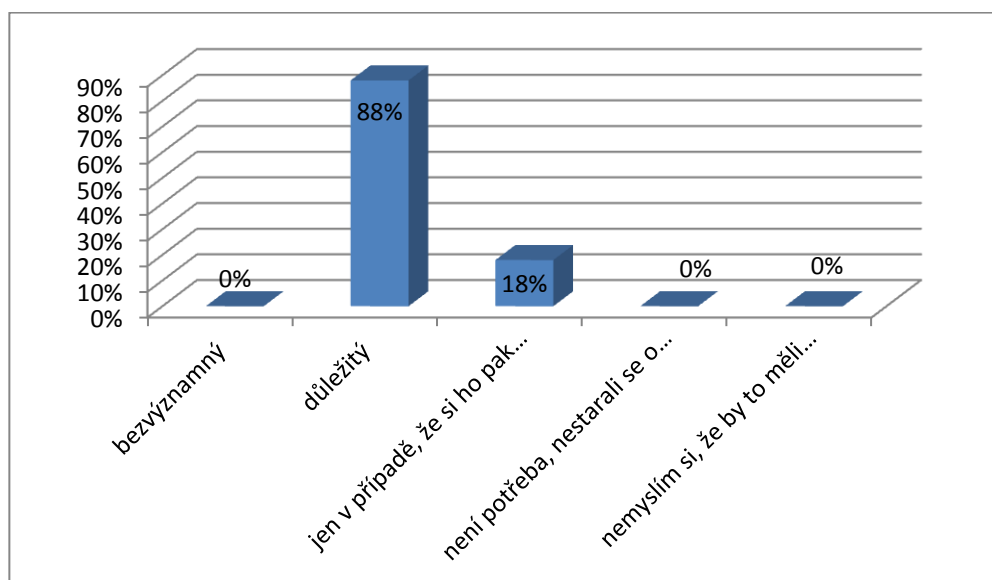
Respondenti po přípravě získali širší náhled na problémy dětí umístovaných do PPPD. Po absolvování přípravy uvádějí jako maximální délku pobytu dítěte v rodině pěstouna PPPD 1 rok, v ideálním případě 2-8 měsíců, zatímco před přípravou uváděli jako délku pobytu dítěte v rodině až 3 roky. Před přípravou uváděli, že by děti odcházet do rodin ve 20%, tak po přípravách jsou schopni specifikovat - uvádějí návrat do biologické rodiny, případně přechod do některé z forem náhradní rodinné péče – adopce, pěstounské péče. 43% respondentů před odbornou přípravou uvádí jako hranice pro obtížné odpoutání od dítěte 1 – 1,5 roku, po přípravách je to 31%. Na otázku po jak dlouhé době se nebudou moci od dítěte odpoutat uvedlo 15% respondentů po přípravě šest měsíců, zatímco před přípravou to byl 3%. Respondenti získali reálnější náhled na pěstounskou péči na přechodnou dobu, nicméně pro tuto hypotézu se data jeví jako nedostatečně průkazná a nelze ji tedy ani potvrdit, ani vyvrátit.

H5 Rodiny žadatelů mají před odbornou přípravou jen minimální informace o důležitosti kontaktů dětí s biologickou rodinou.

Kontakt dítěte v PPPD s jeho původní rodinou je pro něj z mého pohledu?

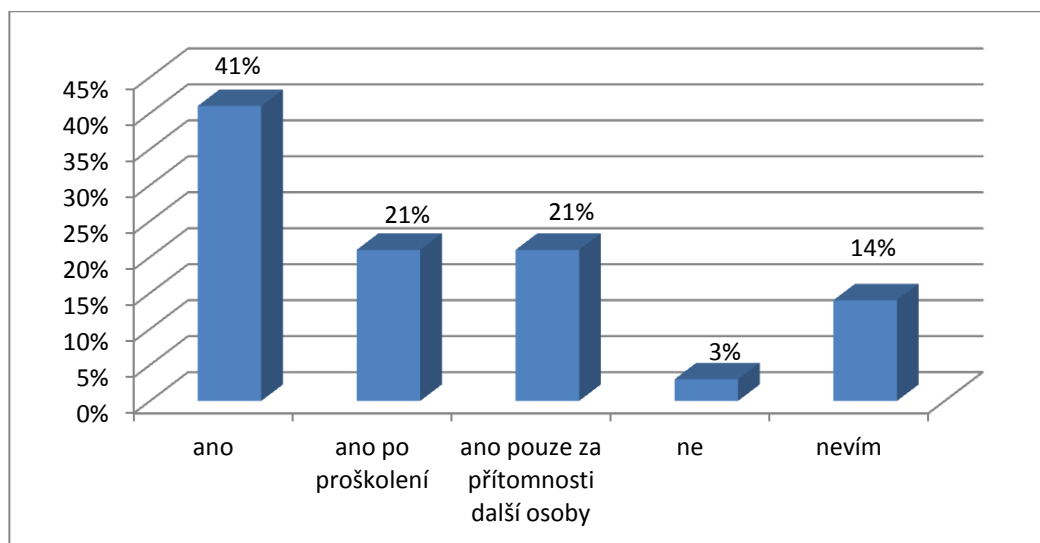

Graf č. 17 – Důležitost kontaktu dítěte s biologickou rodinou.

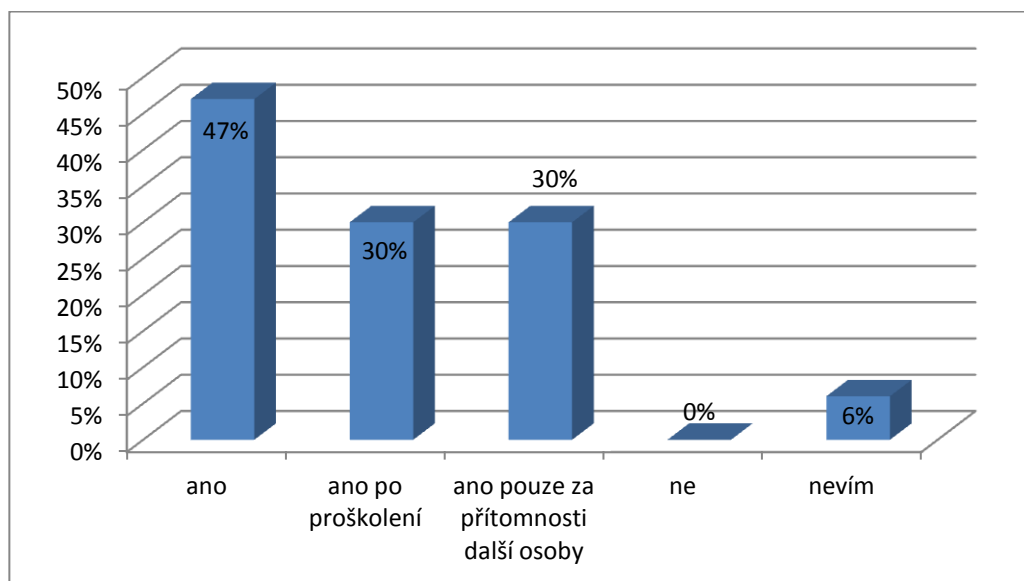

Graf č. 34 – Důležitost kontaktu dítěte s biologickou rodinou – po přípravě.

Myslíte si, že byste zvládli komunikovat (osobně či telefonicky) s biologickou rodinou dítěte?

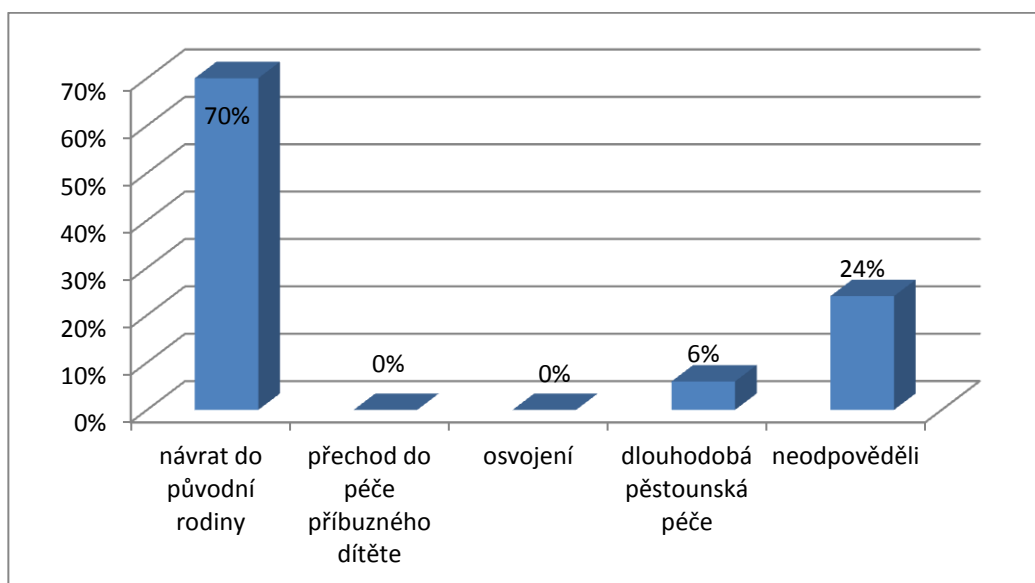
Graf č. 18 – Komunikace s biologickou rodinou dítěte.

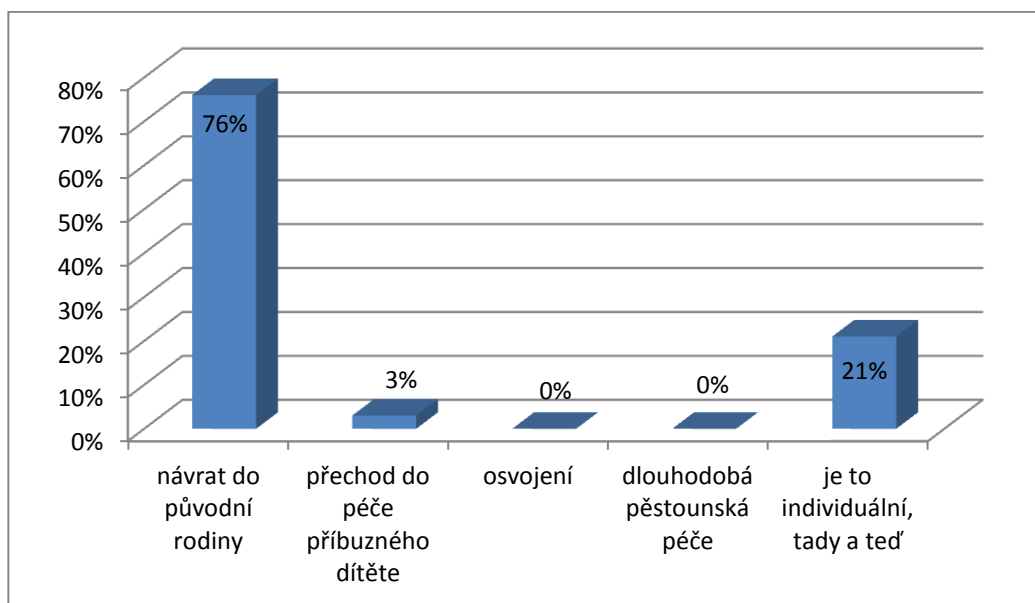
Graf č. 35 – Komunikace s biologickou rodinou dítěte – po přípravě.

Co bude pro Vás nejtěžší situace / varianta, když bude dítě z PPPD přecházet dále?

Graf č. 19 – Nejobtížnější varianta odchodu dítěte.

Graf č. 36 – Nejobtížnější varianta odchodu dítěte – po přípravě.

Před zahájením odborné přípravy 33% respondentů uvádí, že kontakt s biologickou rodinou není potřeba, protože se o dítě nestarali, po přípravě naprostá většina respondentů - 88% je přesvědčena o tom, že kontakt s biologickou rodinou je důležitý. 83 % respondentů se domnívá, že zvládne kontakt s biologickou rodinou, ať už osobní, anebo telefonický. Z toho polovina připouští, že k tomu bude potřebovat proškolení či přítomnost další osoby. V otázce, která varianta je pro respondenty nejtěžší, když dítě odchází z PPPD uvedlo 76% respondentů po absolvování odborné přípravy, že je to přechod do biologické rodiny.

Zde se hypotéza opět potvrdila s tím, že v rámci odborných příprav je tomuto tématu potřeba věnovat mnohem větší pozornost.

Na hlavní výzkumnou otázku „**S jakými motivacemi a představami žadatelé o zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu vstupují do odborné přípravy a jak se jejich představy změny po absolvování odborné přípravy?**“ pak na základě výstupů z výzkumu lze odpovědět, že žadatelé o zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu vstupují do odborné přípravy se základními, ne však vždy relevantními představami, které v průběhu odborné přípravy projdou změnou a přiblíží se skutečnosti. Překvapivý je jejich názor na důležitost identity dítěte, znalost vlastní historie, kořenů ještě před započítím odborné přípravy.

Motivace k výkonu PPPD pak zaznívají jednoznačně a to v touze pomoci dítěti, které jejich pomoc potřebuje a také v potřebě smysluplné činnosti. Finanční motivace se neobjevila ani jednou, přesto, že dotazník byl anonymní a respondenti tak měli zaručenou ochranu poskytnutých dat. Přesto jsou si vědomi důležitosti finančního zajištění k výkonu PPPD, kterou uvedli mezi podpory, kterou budou potřebovat. O svém úmyslu stát se pěstouny na přechodnou dobu informují svou rodinu, ale bližší okolí, přesto, že se na vždy potkávají s pozitivní reakcí na toto sdělení.

5.6 Shrnutí výsledků

35 % respondentů má informace o PPPD z médií (včetně internetu, TV, rozhlasu), 50 % pak od přátel a známých. 18 % uvádí sociální pracovníky jako zdroj informací.

Většina respondentů uvádí, že jejich rozhodnutí pro pěstounskou péči na přechodnou dobu nebylo ovlivněno další osobou. Pokud nějakou jinou osobu uvádějí, pak jsou to přátelé a známí (18 %) anebo sociální pracovníci (12 %).

Množství času, které jsou respondenti ochotni věnovat dalšímu vzdělávání, kolísá od jednoho dne po půl roku. Nejčastěji uváděným údajem (a zároveň nejbližším průměrem) je cca 80 hodin v průběhu čtyř víkendů. Tato potřeba je výrazně vyšší než minimální rámec stanovený zákonem O sociálně-právní ochraně dětí.

V důsledku přípravy se poněkud změnila představa respondentů ohledně preferovaného věku dětí, které by vzali do PPPD. Snížil se očekávaný věkový průměr, před přípravou si 11 % respondentů představovalo péči o děti do 15 let, po přípravě už uvádějí věkovou hranici do 5 let, maximálně 9 let. Snížil se také počet údajů, které vyjadřovaly absenci věkového omezení. Dalším rozdílem je, že takřka všichni respondenti si po přípravě představují péči o děti od nejnižšího novorozeneckého věku, typickým vyjádřením věkové preference je 0-3 let.

Nejčastěji volenou variantou jako nejlehčí z možností, kam bude dítě z PPPD přecházet, většina respondentů volí osvojení. Tento názor v dotaznících po přípravě ještě posiluje, zvláště na úkor návratu do původní rodiny anebo do péče příbuzné osoby.

Na otázku, jak dlouho po předání dítěte si myslí, že s ním budou v kontaktu, odpovídají respondenti nejčastěji, že budou připraveni pomoci a poradit

kdykoliv to bude potřeba. Rozdíl mezi odpověďmi před přípravou a po ní je hlavně v tom, že menší počet respondentů volí variantu „jak dlouho si to bude přát dítě samo“. Pravděpodobně to souvisí s tím, že někteří respondenti přehodnotili svou představu věku dítěte a u mladšího dítěte s jeho osobním přáním tolik nepočítají.

Všichni respondenti, kteří žijí v domácnosti s dětmi, sdělují, že své vlastní děti připravuje na PPPD tím, že s nimi o tom diskutují.

Většina respondentů odpovídá na otázku, jakou reakci na skutečnost, že vstoupili do PPPD, očekávají, odpovídá nejednoznačně. Očekávají reakce pozitivní i negativní, popřípadě vyjadřují lhostejnost vůči reakci okolí. Z těch, kteří vyjadřují očekávání jednoznačnější, převažuje očekávání pozitivní reakce. Často se objevuje názor, že širší rodina je s tím srozuměna a podporuje je, jiné to pak může být s reakcí dalších lidí.

V názoru, zda si umí představit přechod po PPPD na pěstounskou péči trvalou, respondenti před přípravou odpovídali ano v 29 % a po přípravě ano v 47 %.

Závěr

Touto prací jsem chtěla čtenářům přiblížit problematiku pěstounské péče na přechodnou dobu se zaměřením na žadatele o zprostředkování a jejich odborné přípravy. Zatímco teoretická část mapovala především stávající systém náhradní rodinné péče v České republice, pozornost jsem věnovala také příkladům dobré praxe ze zahraničí a odborným přípravám žadatelů.

Realizovaným výzkumem jsem zjišťovala představy a motivace respondentů před a po absolvování odborné přípravy na výkon pěstounské péče na přechodnou dobu. Výstupy z tohoto výzkumu nejsou pro mne překvapivé, neboť všechny respondenty jsem měla možnost osobně poznat během 78 hodin odborné přípravy ve třech bžích. Doufám, že pokud se podaří udržet vysoký standart výběru vhodných uchazečů o tento institut náhradní rodinné péče tak jako je tomu nyní, budou již brzy děti, které potřebují péči na přechodnou dobu přecházet výlučně do rodin namísto ústavů.

Výstupy z výzkumu nám pomůžou při plánované náborové kampani pro nové pěstounské rodiče, ať již dlouhodobé či na přechodnou dobu.

Použité zdroje

BUBLEOVÁ, Věduna et al. *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny*. Praha: VÚPSV, Středisko náhradní rodinné péče, 2002. ISBN 80-239-0101-X.

BUBLEOVÁ, Věduna et al. 2011 a. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2011. ISBN 978-80-87455-01-2.

BUBLEOVÁ, Věduna et al. 2011b. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2011. ISBN 978-80-87455-03-6.

DfE: Children Looked After by Local Authorities in England (including adoption and care leavers) - year ending 31 March 2011 [MŠ: Děti v péči místních úřadů v Anglii (včetně dětí z této péče odcházejících a dětí osvojených] k 31. dubnu 2011).

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Překlad Vladimír Jůva. Brno: Paido, 2000, Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3179-6.

LANGMEIER, Josef; MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychická deprivace v dětství*. Vyd. 4. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 5. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-504-2 (brož.)

MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Zdeněk et al. *Osvojení a pěstounská péče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.

MPSV ČR 2013. *Dávky pěstounské péče 2013*, Vyd.1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2013, ISBN 978-80-7421-058-7.

MPSV ČR 2011. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti*, Vyd.1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2011, ISBN 978-80-7421-039-6.

OBČIANSKE ZDRUŽENIE NÁVRAT. *Profesionálny rodič, alebo gul'atá kocka: Sprievodca profesionálnou náhradnou výchovou v rodine*. Bratislava: Občianske združenie Návrat, 2000. ISBN 80-967908-1-1.

PTÁČEK, Radek et al. *Vývoj dětí v náhradních formách péče*, Vyd.1. Praha: MPSV ČR 2011. ISBN 978-80-7421-040-2.

ZEZULOVA, Dagmar. *Přínos a problémy hostitelské péče. Průvodce náhradní rodinnou péčí*. 2010, č. 2

Internetové zdroje:

Deset mýtů o rušení kojeneckých ústavů dostupné z www: <http://www.amalthea.pardubice.cz/tiskove_zpravy/2012/famy-o-ruseni-ustavu.pdf> , [cit. 2013-02-02].

Děti mezi ústavní výchovou a rodinou, dostupné z www: < <http://www.clovekhledacloveka.cz/res/data/000240.pdf>> , [cit. 2013-02-02].

Jak na pěstounskou péči na přechodnou dobu, dostupné z www: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7296/Pestounska_pece_na_prechodnou_dobu.pdf>, [cit. 2013-02-02].

Metodická informace ze dne 14. března 2013 o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu po přijetí novely zákona č.359/1999 Sb.,dostupné z www: < <http://www.mpsv.cz/cs/14504>>, [cit. 2013-02-02].

Naomi Deutsch: Důležité je zachování vazeb na rodinu, dostupné z www: <<http://www.cijedite.cz/?nav=aktuality/ostatni/153-naomi-deutsch-dulezite-j.html>> , [cit. 2013-02-02].

NYKLOVÁ, Martina. SOS dětské vesničky hledají pěstounské páry. *Český rozhlas* [online]. 30. 7. 2008 [cit. 2012-02-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.radio.cz/cz/rubrika/udalosti/sos-detske-vesnicky-hledaji-pestounskepary>>

Naše činnost, dostupné z www: <http://www.sos-vesnicky.cz/nase-cinnost/>>, [cit. 2013-02-02].

Péče o děti mimo domov v Polsku. In Seminář Právo na rodinnou péči II., dostupné z www: http://www.mpsv.cz/files/clanky/11946/Praha_-_konference-_Tomasz_Polkowski_-_cast_1.pdf], [cit. 2013-02-02].

Průvodce náhradní rodinnou péčí, dostupné z www: <http://www.adopce.com/app/templates/adopce/brozura.pdf>], [cit. 2013-02-02].

Příručka Sdružení SOS dětských vesniček, dostupná z www: <http://www.sos-vesnicky.cz/res/data/002/000494.pdf>], [cit. 2013-02-02].

Roční výkaz o vykonávání opatření sociálněprávné ochrany dětí a sociálně kurately, pre rok 2011, dostupný z WWW: http://www.upsvar.sk/statistiky/rocne-vykazy-mpsvr-sr/rocne-vykazy-v12-mpsvr-sr-o-vykonavani-opatreni-socialnopravnej-ochrany-deti-a-socialnej-kurately-2008-2009-2010-2011.html?page_id=77297], [cit. 2013-02-02].

Statistika mezinárodních adopcí za rok 2010 a první pololetí roku 2011, dostupná z www: http://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/osvojeni/Statistika.pdf], [cit. 2013-02-02].

Statistická ročenka v oblasti sociální práce 2011, dostupná z www: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13613/rocenka_2011.pdf], [cit. 2013-02-02].

Statistické ročenky Ústavu zdravotnických informací a statistiky 2011 dostupná z www: <http://www.uzis.cz/category/edice/publikace/rocenky>], [cit. 2013-02-02].

Vyhláška ze dne 17. prosince 2012 o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, dostupná z www: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13613/rocenka_2011.pdf], [cit. 2013-02-02].

[//www.mpsv.cz/files/clanky/14226/vyhlaska_ZSPOD.pdf](http://www.mpsv.cz/files/clanky/14226/vyhlaska_ZSPOD.pdf)>,[cit. 2013-02-02].

Zákon o rodině č. 94/1963Sb., ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1963, částka 53., dostupný také z www: < http://www.mpsv.cz/files/clanky/7262/Zakon_o_rodine.pdf> , [cit. 2013-02-02].

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů dostupný také z www: < <http://www.uplnezneni.cz/zakon/359-1999-sb-o-socialne-pravni-ochrane-deti/>>,[cit. 2013-02-02].

Webové stránky:

www.adopce.com

www.amalthea.pardubice.cz

www.cijedite.cz

www.clovekhledacloveka.cz

www.mpsv.cz

www.sos-vesnicky.cz

www.umpod.cz

www.uplnezneni.cz

www.upsvar.sk

www.uzis.cz

Seznam použitých obrázků, tabulek, schémat a grafů

Seznam obrázků:

Obrázek č. 1- Abnormální vývoj mozku dítěte po sensorickém zanedbávání v raném dětství

Seznam tabulek:

Tabulka č. 1 - Počet umístěných dětí do náhradní rodinné péče v roce 2011

Seznam schémat:

Schéma č. 1 – Náhradní výchova

Schéma č. 2 – Typy pěstounské péče v rozsahu před novelou zákona č.359/1999 Sb.

Seznam grafů:

Graf č. 1 – Věk respondentů.

Graf č. 2 – Počet vychovaných dětí.

Graf č. 3 – Počet dětí žijících v rodině respondentů.

Graf č. 4 – Náboženské vyznání.

Graf č. 5 – Zdroj informací o pěstounské péči na přechodnou dobu.

Graf č. 6 – Motivace k pěstounské péči na přechodnou dobu.

Graf č. 7 – Typy oslovení k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu.

Graf č. 8 – Délka výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu.

Graf č. 9 – Potřeby k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu.

Graf č. 10 – Další vzdělávání.

Graf č. 11 – Volba věkového rozmezí dětí.

Graf č. 12 – Problémy dětí v péči pěstouna PPPD.

Graf č. 13 – Délka pobytu dítěte v rodině pěstouna PPPD.

Graf č. 14 – Přechod dětí z PPPD.

Graf č. 15 – Hraniční doba pro obtížné loučení s dítětem.

Graf č. 16 – Doba pro neodpoutání se od dítěte.

Graf č. 17 – Důležitost kontaktu dítěte s biologickou rodinou.

Graf č. 18 – Komunikace s biologickou rodinou dítěte.

Graf č. 19 – Nejobtížnější varianta odchodu dítěte.

Graf č. 20 – Nejlehčí varianta odchodu dítěte.

Graf č. 21 – Délka kontaktu s rodinou dítěte po odchodu z PPPD.

Graf č. 22 – Jak připravujete Vaše děti na příchod dítěte v PPPD.

Graf č. 23 – Reakce okolí na výkon PPPD.

Graf č. 24 – Změna statusu pěstouna PPPD na dlouhodobou pěstounskou péči.

Graf č. 25 – Délka výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu - po přípravě.

Graf č. 26 – Potřeby k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu – po přípravě.

Graf č. 27 – Další vzdělávání – po přípravě.

Graf č. 28 – Volba věkového rozmezí dětí – po přípravě.

Graf č. 29 – Problémy dětí v péči pěstouna PPPD – po přípravě.

Graf č. 30 – Délka pobytu dítěte v rodině pěstouna PPPD – po přípravě.

Graf č. 31 – Přechod dětí z PPPD – po přípravě.

Graf č. 32 – Hraniční doba pro obtížné loučení s dítětem – po přípravě.

Graf č. 33 – Doba pro neodpoutání se od dítěte – po přípravě.

Graf č. 34 – Důležitost kontaktu dítěte s biologickou rodinou – po přípravě.

Graf č. 35 – Komunikace s biologickou rodinou dítěte – po přípravě.

Graf č. 36 – Nejobtížnější varianta odchodu dítěte – po přípravě.

Graf č. 37 – Nejlehčí varianta odchodu dítěte – po přípravě.

Graf č. 38 – Délka kontaktu s rodinou dítěte po odchodu z PPPD – po přípravě.

Graf č. 39 – Jak připravujete Vaše děti na příchod dítěte v PPPD – po přípravě.

Graf č. 40 – Reakce okolí na výkon PPPD – po přípravě.

Graf č. 41 – Změna statusu pěstouna PPPD na dlouhodobou pěstounskou péči - po přípravě.

Přílohy

Příloha č. 1 – Dotazník před odbornou přípravou

Příloha č. 2 – Dotazník po odborné přípravě

Příloha č. 1 – Dotazník před odbornou přípravou

Dotazník k přípravám PPPD – před odbornou přípravou

Prosím o zaznamenání Vaší odpovědi na otázky, v případě, že odpovídá více bodů, označte všechny, pokud Vám odpovídající formulace schází, dopište ji prosím. Dotazník je anonymní.

1. Kolik je Vám let? Označte prosím odpovídající hodnotu.

- 20-30
- 30-40
- 40-50
- 50-60
- 60 a více

2. Kolik dětí jste vychoval/la?

Uveďte počet

3. Kolik dětí momentálně žije s Vámi ve Vaší rodině?

Uveďte prosím počet a věk dětí

4. Jste nějakého náboženského vyznání?

- ANO
- NE

5. Odkud máte informace o pěstounské péči na přechodnou dobu?

- internet, tištěná média, TV
- přátelé, známí
- Sociální pracovník
- Jiný zdroj, jaký.....

6. Jaká je Vaše motivace v pěstounské péči na přechodnou dobu

- Touha pomáhat
- Odrostly nám děti a máme volné místo u stolu
- Chci se věnovat něčemu smysluplnějšímu
- Ráda bych tomuto věnovala profesionálně
- Je to dobře placená práce

7. Byli jste někým osloveni s nabídkou stát se pěstouny na přechodnou dobu?

- Známi, přátelé
- Sociální pracovník
- Bylo to mé rozhodnutí
- Jiná osoba, vypište prosím v jakém vztahu k Vám je.....

8. Jak dlouho si myslíte, že se budete věnovat pěstounské péči na přechodnou dobu

- Dlouhodobě (např. do důchodu, než budu mít vlastní vnoučata),
- Krátkodobě
  - 3-5 let
  - 5-10 let
  - Případně uveďte kolik.....

9. Co si myslíte, že budete k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu potřebovat:

Napište prosím druh podpory

10. Kolik hodin ročně byste byli ochotni se dále vzdělávat

Napište prosím počet hodin/ dnů .....

- 11.** Jakým dětem (věková skupina) byste v případě možnosti volby poskytli svou pomoc?
Napište prosím rozmezí (např. 0-2 roky)
- 12.** Máte představu jaké děti (s jakými problémy) budou potřebovat Vaši pomoc? Napište prosím.
- 13.** Jak dlouho si myslíte, že děti v PPPD zůstanou, než se vyřeší jejich situace? Napište počet dnů / měsíců / či let.
- 14.** Máte představu, kam děti z pěstounské péče na přechodnou dobu budou odcházet?
- 15.** Jaká doba je pro Vás hraniční, než si myslíte, že k dítěti v PPPD přilnete tak, že loučení bude pro Vás velmi obtížné
- měsíc
  - 6 měsíců
  - 9 měsíců
  - 1 rok
  - 1,5 rok
  - Více (uved'te počet)
- 16.** Po jaké době si myslíte, že se nebudete schopni s dítětem rozloučit.
- 6 měsíců
  - 12 měsíců
  - 18 měsíců
  - Více (uved'te počet).....
- 17.** Kontakt dítěte v PPPD s jeho původní rodinou je pro něj z mého pohledu:

- Bezvýznamný
- Důležitý (pokud ano, tak uveďte proč)
- Jen v případě, že si pak dítě vezmou zpět
- Není potřeba, nestarali se o dítě
- Nemyslím, že by to měli zvládat pěstouni na PPPD

18. Myslíte si, že byste zvládli komunikovat (osobně či telefonicky) s biologickou rodinou dítěte?

- ANO
- ANO, po proškolení bychom to zvládli
- ANO, pouze za přítomnosti další osoby
- NE
- NEVÍM

19. Co bude pro Vás nejtěžší situace / varianta, když bude dítě z PPPD přecházet dále

- Návrat do původní rodiny (není podle Vás zcela ideálně zajištěná)
- Přejít do péče příbuzného dítěte
- Osvojení
- Pěstounská péče dlouhodobá

20. Co bude pro Vás nejlehčí situace/varianta, když bude dítě z PPPD přecházet dále

- Návrat do původní rodiny (i když není podle Vás zcela ideálně zajištěná)
- Přejít do péče příbuzného dítěte
- Osvojení
- Pěstounská péče dlouhodobá

21. Jak dlouho si myslíte, že zůstanete v kontaktu s rodinou dítěte, o které jste pečovali v PPPD?

- Než si zvykne na nové prostředí
- Jak dlouho si budou přát rodiče/osvojitelé/noví pěstouni
- Jak dlouho si bude přát ono samo (v případě staršího dítěte)
- Kdykoliv to bude potřeba, poradím, pomůžu
- Počítám s tím, že to bude třeba i napořád

22. Jestli ve Vaší rodině žijí děti, jak je připravujete na příchod dítěte v PPPD?

- Děti již v rodině nežijí
- Nepřipravuji je
- Připravuji je (popište jak):

23. Jak si myslíte, že zareaguje Vaše okolí na to, že přijímáte děti do pěstounské péče na přechodnou dobu?

24. Dovede si představit, že změníte svůj status z pěstouna na přechodnou dobu na dlouhodobou pěstounskou péči?

Děkuji za vyplnění dotazníku.

Jana Lexová, UPOL, obor Sociální práce, 3. ročník

Příloha č. 2 – Dotazník po odborné přípravě

Dotazník k přípravám PPPD – po odborné přípravě

Prosím o zaznamenání Vaší odpovědi na otázky, v případě, že odpovídá více bodů označte všechny, pokud Vám odpovídající formulace schází, dopište ji prosím. Dotazník je anonymní.

1. Jak dlouho si myslíte, že se budete věnovat pěstounské péči na přechodnou dobu
  - Dlouhodobě (např. do důchodu, než budu mít vlastní vnoučata),
  - Krátkodobě
    - 3-5 let
    - 5-10 let
    - Případně uveďte kolik.....

2. Co si myslíte, že budete k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu potřebovat:
Napište prosím druh podpory

3. Kolik hodin ročně byste byli ochotni se dále vzdělávat
Napište prosím počet hodin/ dnů .....

4. Jakým dětem (věková skupina) byste v případě možnosti volby poskytli svou pomoc?
Napište prosím rozmezí (např. 0-2 roky)

5. Máte představu jaké děti (s jakými problémy) budou potřebovat Vaši pomoc? Napište prosím.

6. Jak dlouho si myslíte, že děti v PPPD zůstanou, než se vyřeší jejich situace? Napište počet dnů / měsíců / či let.
7. Máte představu, kam děti z pěstounské péče na přechodnou dobu budou odcházet?
8. Jaká doba je pro Vás hraniční, než si myslíte, že k dítěti v PPPD přilnete tak, že loučení bude pro Vás velmi obtížné
- 3 měsíce
  - 6 měsíců
  - 9 měsíců
  - 1 rok
  - 1,5 rok
  - Více (uved'te počet)
9. Po jaké době si myslíte, že se nebudete schopni s dítětem rozloučit.
- 6 měsíců
  - 12 měsíců
  - 18 měsíců
  - Více (uved'te počet) .....
10. Kontakt dítěte v PPPD s jeho původní rodinou je pro něj z mého pohledu:
- Bezvýznamný
  - Důležitý (pokud ano, tak uveďte proč)
  - Jen v případě, že si pak dítě vezmou zpět
  - Není potřeba, nestarali se o dítě
  - Nemyslím, že by to měli zvládat pěstouni na PPPD

11. Myslíte si, že byste zvládli komunikovat (osobně či telefonicky) s biologickou rodinou dítěte?

- ANO
- ANO, po proškolení bychom to zvládli
- ANO, pouze za přítomnosti další osoby
- NE
- NEVÍM

12. Co bude pro Vás nejtěžší situace / varianta, když bude dítě z PPPD přecházet dále

- Návrat do původní rodiny (není podle Vás zcela ideálně zajištěná)
- Přechod do péče příbuzného dítěte
- Osvojení
- Pěstounská péče dlouhodobá

13. Co bude pro Vás nejlehčí situace/varianta, když bude dítě z PPPD přecházet dále

- Návrat do původní rodiny (i když není podle Vás zcela ideálně zajištěná)
- Přechod do péče příbuzného dítěte
- Osvojení
- Pěstounská péče dlouhodobá

14. Jak dlouho si myslíte, že zůstanete v kontaktu s rodinou dítěte, o které jste pečovali v PPPD?

- Než si zvykne na nové prostředí
- Jak dlouho si budou přát rodiče/osvojitelé/noví pěstouni
- Jak dlouho si bude přát ono samo (v případě staršího dítěte)
- Kdykoliv to bude potřeba, poradím, pomůžu
- Počítám s tím, že to bude třeba i napořád

15. Jestli ve Vaší rodině žijí děti, jak je připravujete na příchod dítěte v PPPD?

- Děti již v rodině nežijí
- Nepřipravuji je
- Připravuji je (popište jak):

16. Jak si myslíte, že zareaguje Vaše okolí na to, že přijímáte děti do pěstounské péče na přechodnou dobu?

17. Dovede si představit, že změníte svůj status z pěstouna na přechodnou dobu na dlouhodobou pěstounskou péči?

Děkuji za vyplnění dotazníku.

Jana Lexová, UPOL, obor Sociální práce, 3. ročník

Anotace

Příjmení a jméno autora: Lexová Jana

Název katedry a fakulty: Katedra sociologie a andragogiky FF UP

Název práce: Motivace a představy žadatelů před a po absolvování odborné přípravy na výkon pěstounské péče na přechodnou dobu.

Počet znaků: 112 331

Počet příloh: 2

Počet titulů použité literatury: 41

Klíčová slova: Náhradní rodinná péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, rodina, dítě, osvojitel, pěstoun, pěstoun na přechodnou dobu.

Anotace:

Cílem této práce je přinést pohled na nově se rozvíjející institut náhradní rodinné péče – pěstounskou péči na přechodnou dobu. Zmapovat představy a motivace žadatelů, kteří vstupují do odborných příprav pro tento typ péče o ohrožené děti a zjistit, jak se tyto představy přiblížily realitě po jejím absolvování.

Keywords : Substitute family care, foster care temporarily, family, child, adoptive parent, foster parent, foster parent for a temporary period.

Annotation:

The aim of this work is to look at the emerging institute of foster care - foster care temporarily. Mapping ideas and incentives for applicants who enter into vocational preparation for this type of care for vulnerable children and see how these ideas closer reality after graduation.